

PETRONIUS

SATYRICON

LATİNCE ASLINDAN ÇEVİREN
F. GÜL ÖZAKTÜRK

DOST KİTABEVİ YAYINLARI

Klasikler

1) GÖKYÜZÜ ÜZERİNE, Aristoteles, Aralık 1997
2) KARAKTERLER, Theophrastos, Mayıs 1998
3) BİRİNCİ ÇÖZÜMLEMELER, Aristoteles, Ekim 1998
4) EUDEMOS'A ETİK, Aristoteles, Ocak 1999
5) SÖYLEVLER, Demosthenes, Kasım 2001

F. Gül Özaktürk

A. Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Latin Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'ndan 1981 yılında mezun oldu. Yüksek lisans ve doktora çalışmalarını aynı fakültede tamamladı. Çeşitli süreli yayınlarda çıkan makalelerinin yanı sıra Cicero'nun *Philippicae Söylevleri* (Öteki Yayınevi) isimli yapıtını Türkçe'ye çevirdi. Halen aynı bölümde öğretim görevlisi olarak çalışıyor.

SATYRICON

Petronius

Latinceden Çeviren
F. GÜL ÖZAKTÜRK

ISBN 975-298-057-0

SATYRICON

Birinci Baskı, Şubat 2003, Ankara

Latinceden çeviren, F. Gül Özaktürk

Teknik hazırlık, Mehmet Dirican - Dost İTB
Baskı ve cilt, Pelin Ofset, Ankara

Dost Kitabevi Yayınları
Karanfil Sokak, 29/4, Kızılay 06650, Ankara
Tel: (0312) 418 87 72 Fax: (0312) 419 93 97
raulman@domi.net.tr

Çevirmenin Sunuşu

Latin Edebiyatı'nda gerek yazarı ve adı, gerek olayın geçtiği yer, gerekse yazıldığı dönem bakımından *Satyricon* denli tartışmalı başka bir yapıtın varlığından söz etmek zordur. Yapıtın yazarı Petronius'tur; ancak özgün kaynaklara göre aynı yıllarda yaşamış ve bu adı taşıyan iki ayrı kişinin adı geçmektedir; hangisinin bu yapıtın yazarı olduğu ya da bu iki ayrı kişinin gerçekte aynı kişi mi olduğu tartışmalıdır. Tacitus'ta (*Annales*, 16.18) 'Gaius' ön adlı bir Petronius'tan söz edilmektedir. Aynı kişi için, Plinius (*Hist. Nat.* 37.20) ve Plutarkhos (*Mor.* 60 d) ise 'Titus' ön adını kullanmışlardır. Herculaneum'da bulunan tabletlerde ise Titus Petronius Niger diye birinin konsül olarak adı geçmektedir. Bununla birlikte, Efes kaynaklı bir belge, İS 62 yılının Temmuz ayında, Publius Petronius Niger diye birini atanmış konsül (*consul suffectus*) olarak açıkça belirtmektedir.

Seneca ile aynı zamanda İmparator Neron'un sarayının bir üyesi olan Petronius, çoğu modern araştırmacı tarafından Petronius Arbiter olarak bilinmektedir; çünkü Tacitus, yapıtı *Annales*'te ondan

arbiter elegentiae diye söz etmiştir. Ancak Tacitus'un Petronius için kullandığı "*Arbiter*" adı aileden gelen resmi soyadı değil, onun zevk ve güzellik yargıcı olarak ününden dolayı elde ettiği takma bir addır. Bu yüzden, 'Arbiter' adı, önceleri aynı kişi oldukları, uzunca bir zamandır da kimi araştırmacılar tarafından iki ayrı kişi olarak düşünülen Petronius Niger ile Petronius Arbiter arasında ayırt edici bir ölçüt olarak düşünülemez; yukarıda söz edilen kaynaklar da göz önüne alındığında *arbiter* sözcüğünün Petronius Niger'e takılan ve zevk sahibi kişiliğini açıklayan bir ad olduğunu düşünmek daha doğru olacaktır.

Tacitus, yapıtı *Annales* XVI.17'de Petronius'un yazgısından, XVI.18'de ise yaşantısından söz etmiştir. Tacitus'un anlattığına göre, Gaius Petronius gündüzlerini uyuyarak, gecelerini ise görevleriyle uğraşarak ve yaşamdan zevk alarak geçiriyordu; nasıl başkaları çalışkanlıkla ün kazandıysa, Petronius da tembelliğiyle ün kazanmıştı, mallarını mülklerini sonuna dek bitirenler gibi aşırı derecede yiyip içen ve savurgan biri sayılmazdı, ama ince zevkleri olan biriydi. Yine de Bithynia'da prokonsül olarak ve kısa bir süre sonra da konsül (İ.S.62) olarak çalışkan ve görevine bağlı biri vasfıyla kendisini göstermiştir. Sonra, *arbiter elegantiae* (saraydaki ziyafet ve şölenlerin yarı resmi düzenleyicisi ve yöneticisi) olarak İmparator Neron'un yakın çevresine girmiştir. Öyle ki, Neron onun beğenip onayladığından başka bir şeyi kabul etmez olmuştu. Bu durum, imparatorluk sarayının ileri gelenlerinden Tigellinus'un Petronius'tan nefret etmesine ve yaşamdan zevk alma konusunda kendisinden daha zeki olan Petronius'u rakibi olarak görmesine yol açmıştır. Petronius'un İS 65 yılındaki Piso tertibine katılan Scaevinus Memor'la arkadaşlığı ise bu konuda suçlanması için yeterli bir neden olmuştur. İS 66 yılında İmparator Neron canına kıymasını buyurduğunda, günün modasına uyup bilek damarlarını kestirerek acısız ve zevk verici bir biçimde ölmeyi yeğlemiştir; damarlarındaki kan akarken ciddi konuları değil de, arkadaşlarının uçarılıklarını onların ağzından dizeler halinde dinlemiş, konuşup şakalaşmış, yemek yemiş, hatta arada uyumuştur. Damarlarını bir ara diktirmiş, sonra yeniden açtırmıştır; imparatora yaltaklanma dolu ve alışılmış bir vasiyet değil de, kendine özgü başlıklar altında imparatorun çapkınlıklarını anlatan bir belgeyi yüzüğüyle mühürleyip

Neron'a yollamıştır. Vasiyetinde ne Neron'u ne Tigellinus'u ne de ileri gelen başka birini övmüştür. Üstelik yaptığı listede Neron'un ahlaksızlıklarını sıralamış, mühür olarak kullandığı yüzüğünü de, sonradan başkalarının başını yakabilecek uydurma belgelerde kullanmasınlar diye parçalayıp yok etmiştir. Tacitus, yapıtında (*Annales*, 16.19) bu konudan şöyle söz etmiştir: "*Vasiyetinde ölmek üzere olan birçok kişinin yaptığı gibi ne Neron ne Tigellinus ne de ileri gelen başka biri için övücü sözler kullandı. Yetişkin delikanlıların ve kadınların adları altında önderin yüz kızartıcı ayıplarını ve her bir tensel ilişkiye getirdiği yeniliği baştan sona yazdı ve yüzüğüyle mühürledikten sonra Neron'a yolladı. İleride başkaları için tehlike oluşturmasın diye yüzüğünü parçaladı.*"

Petronius'tan sonraki Romalı yazarlar onun yapıtının adına değinmemişlerdir; hatta ilk elyazmaları ve ilk yayımcılar da bundan genellikle söz etmezler. Bu gelenek bir yana bırakılırsa, *satyricus* ya da *satiricus* sıfatları yapıtın özelliklerini açıklamaya uygun düşmektedir: Yapıtın adının iki farklı yazım biçimi bulunmaktadır: *satyricon* ve *satiricon*. Bunlardan birincisindeki "y" Yunancadaki "ῦ"nun Latince biçimidir. Böylece *satyricus* olan yapıt *satyr benzeri* anlamını taşıyabildiği gibi (yani belden üstü insan, belden altı ise keçiye benzeyen, işleri güçleri cinsellik olan ve ormanlarda yaşayan yarıtanrılar), benzer havayı yansıtan Yunan satyr draması ile de ilgili olabilir: Klasik dönemde, Yunanistan'da Dionysia festivalinde yapılan yarışmalarda, üç tragedyanın ardından, izleyiciyi rahatlatmak amacıyla, sonu trajik bir yıkımla bitmeyen ve cinselliğin, şarabın, eğlencenin, şaka ve hilenin ağır bastığı bir oyun sunulurdu. Bu açıdan bakıldığında, Petronius'un yapıtının konuları ve olayların akışı *satyr* oyunlarına benzerlik göstermektedir. Öte yandan, kimi zaman *satyricus* biçiminde yanlış yazılan ve Latince *satura* sözcüğünden türemiş *satiricus* sıfatı vardır. Nitekim, 'karışım' demek olan Latince *satura* sözcüğünün de kimi zaman *satira* ve hatta *satyra* biçiminde yazıldığı görülmektedir. Böylece *satura*'dan türetilmiş olma olasılığı olan *Satyricon* başlığı da yapıtın hem teknik yanına hem de amacına uygun düşmektedir. Zira teknik açıdan düzyazı ve şiirden oluşan bir yazım biçimidir; içerik olarak ise amacı toplumdaki çarpıklıkları yansıtmaktır. Ancak burada da Latince'den türemiş bir sözcüğün Yunanca –on bitimini alması düşündürücüdür.

Roma'da imparatorluk döneminde başlayan ve gittikçe artan Yunan hayranlığının etkisiyle Latince kökenli bir sözcüğün Yunanca bir ekle bitirilmiş olması olasıdır.

Yapıtın 14., 15. ve 16. kitapları günümüze ulaştığı için en az on altı kitaptan oluştuğu kesin olarak söylenmektedir; yaklaşık 400.000 sözcük içeren 20 kitaptan oluştuğu da ileri sürülmektedir. Günümüze ulaşan 14., 15. ve 16. kitaplar da tam olarak elimize geçmemiştir. 14. kitaptan fragmanlar kalmıştır; neredeyse eksiksiz denebilecek 15. kitap *Cena Trimalchionis* diye adlandırılan 'Trimalchio'nun verdiği akşam yemeği'ni içermektedir ve oldukça uzundur (26-78. paragraflar arası); 16. kitaptan da fragmanlar kalmıştır. Yapıtta iki uzun şiir bulunmaktadır. Biri 65 dizeden oluşan ve iambos ölçüsüyle yazılan bir şiirdir; Troia'nın ele geçirilişini anlatmaktadır (89. paragraf); 295 dizeden oluşan, heksameter ölçüsüyle yazılmış öbür şiir ise, iç savaşı anlatmaktadır (119-124. paragraflar arası). Kitabın tümü 141 paragraftır. Yapıtın ikinci yarısındaki paragraflar baştakilere göre oldukça uzundur. Yapıtın günümüze ulaşan metni çok eksik ve bozuktur. Bu yüzden metin boyunca pek çok yerde filologların tartışması sürmektedir.

Satyricon, Menippus biçeminde kaleme alınmıştır: Quintilianus'un belirttiğine (*Inst.* 10. 1. 95) göre, Romalılar arasında en bilgili kişi olarak ün salmış Varro'nun Latin Edebiyatı'na aktardığı Menippus saturası, içine şiir parçacıkları serpiştirilmiş düzyazı biçiminde alaya alma, taşlama ve eleştiriden oluşan bir edebiyat türüydü. Varro ilk yazılarında Menippus'un yapıtlarını oldukça serbest bir biçimde uyarlamıştır. Menippus'un yapıtları şakayı, toplum üzerine yapılan yorumları ve özellikle zamanın oldukça tutulan kinik felsefesini bir arada kullanıyordu. Latin Edebiyatı'nda, İS 54 yılının sonlarında, Annaeus Seneca, İmparator Claudius'un yakın geçmişteki tanrılaştırılmasını acımasızca eleştiren *Apocolocyntosis* (İmparator Claudius'un Kabaklaşması) adlı yapıtını bu türde yazmıştır. Bu yapıt, gerçek Menippus satura türünün günümüze ulaşmış neredeyse en belirgin örneklerinden biridir. Düzyazı biçimindeki anlatıma yer yer konuyla iyi uyum sağlamayan alıntılar eklenmiştir. Şiir alıntıları tragedya konuşmalarının komik taklitleridir ve cenaze töreniyle ilgili *anapaistos* ölçüsüyle yazılmış yapmacık bir ağıt içermektedir. Petronius'un *Satyricon*'u ise iki türün, yani Menippus sa-

turasıyla komik romanın iç içe geçmiş tek örneğidir. Menippus saturasına özgü öğelerden biri olan 'alaya alma', Trimalchio'nun verdiği akşam yemeği adlı bölümde oldukça açık bir biçimde ortaya çıkmaktadır. O dönemdeki hitabet sanatının yanısıra öbür sanatların da eski gücünü yitirmesi açıkça eleştirilmekte ve nedenleri belirtilmektedir. Ayrıca, eğitimsiz halkın konuştuğu dille yazılmış açık saçık dizeler, *Satyricon*'un en çok göze çarpan özelliklerinden biridir. Bu özellik papirus üzerine düzyazıyla karışık şiir biçiminde yazılmış ve fragmanlar halinde günümüze ulaşmış Yunan komik romanı *Iolaos Öyküsü*'nde karşımıza çıkmaktadır. Petronius'un zamanında Yunan romanı Roma halkının beğenisini kazanmıştı. Bu tür yapıtlarda bir kadın ve bir erkek kahraman bulunur, bunların başından genellikle birbirlerinden uzakta tüyler ürpertici olaylar geçer ve sonunda yeniden birbirlerine kavuşurlardı. Petronius'un romanında kadın ve erkek kahramanın yerini Encolpius (Eski Yunanca'daki anlamı 'Kasık') adlı maceraperest bir eşcinselle onun kölesi olan 15-16 yaşlarında Giton ('Komşu') adında güzel bir erkek çocuğu almıştır. Elimize geçen bölümlerden romanın önceki bölümlerinde neler olup bittiğini ana hatlarıyla da olsa öğrenebiliyoruz: Encolpius, Tanrı Priapos'u gücendirmiştir, bu yüzden tanrı en olmadık anlarda onu çok zor duruma düşürerek öcünü almaktadır, Encolpius da tanrıyı yatıştırmaya çalışmaktadır. Oldukça sert bir biçimde tartışıp kavga ettiği ve gözü Giton'da olan Ascyltos ('Usanmaz') adında bir yoldaşı vardır. Encolpius ve Giton'un varsıl gemi sahibi Lichas ile karısı Tryphaena'yı gücendirip kaçtıklarını, başkahramanların elimize geçen bölümlerdeki konuşmalarından anlıyoruz. Yine Encolpius Kirke'ye yazdığı mektupta işlediği suçları sıralarken adam öldürdüğünü açıkça söylemektedir. Bu ipuçlarından yola çıkılarak Encolpius'un oradan oraya dolaşan, işsiz güçsüz, ahlaksız bir serseri olduğu söylenebilir. Yapıtta göze çarpan öbür kişilikler ise şunlardır: Retorik öğretmeni Agamemnon; başkaları tarafından susturuluncaya dek kendi yazdığı dizeleri yerli yersiz okuyarak can sıkan ve gençliğinde konuk olduğu evin küçük oğluyla girdiği ilişkiyi anlatmaktan çekinmeyen yaşlı ozan Eumolpus; Güney İtalya'da son derece varsıl bir azatlı ve yoktan var olmakla övünen Trimalchio. Bu sonradan görme varsılın İmparator Neron'u simgelediği de ileri sürülen görüşler arasındadır. Romanın elimize

geçen bölümlerinde Agamemnon dışındaki erkek kahramanların ortak noktası cinsel ilişkilerinde karşı cinsten belki de daha çok kendi cinslerini yeğlemeleridir. Kadın kişiliklerin ünü ise erkeklerinkinden daha kötüdür: Priapos'a tapan Quartilla; Kroton'da yaşayan ve çok varsıl bir kadın olan Kirke; Trimalchio'nun karısı Fortunata ('Talihli'); Priapos'un tapınağının rahibesi Oenethea ve yaşlı büyücü kadın Proselenos.

Romandaki kişilerin konuştukları dil, abartılmış retorik biçemden argo ve sokak Latincesi'ne dek çeşitlilik göstermektedir; çoğu kez, bunca yüzyıl sonra kimi yerlerin, özellikle de argo ifadelerin yorumlanması oldukça zor olmaktadır. Çok sayıdaki eğitimsiz ama varsıl kişinin kullandığı o zamanın sözcükleri, dilbilgisinde görülen düzensizlikler, eylemlerin kullanımlarındaki biçimsel hatalar, klasik Latince'nin yavaş yavaş değişime uğramaya başladığını göstermektedir. Betimleyici bölümler ise açık ve anlaşılması kolaydır. Petronius, Encolpius'un ağzından söylediği bir şiirde yapıtının dili hakkında şunları söylemektedir (132):

Neden bana bakıyorsunuz, ey Cato'lar , kırıştırıp alnınızı,
neden küçümsüyorsunuz gösterişsiz bir uğraşıyı?
Sevinç saçan bir kibarlık gülerek dinler benim yalın konuşmamı,
pırıl pırıl bir dille anlatır, halkın ne yaptığını.

Satyricon'un ne zaman yazıldığı konusunda da çok çeşitli düşünceler ileri sürülmektedir: Kimileri Augustus, kimileri Domitianus döneminde, hatta Niebuhr daha geç bir dönemde (İS 2.-3. yüzyılda) yazıldığını ileri sürmektedir. Ancak yazarın, dönemin ekonomisiyle, kölelerin durumuyla, ayrıca edebiyat tartışmalarıyla ilgili olarak verdiği bilgilerden yola çıkılarak yapıtın İS 1. yüzyılda, 60'lı yıllarda yazıldığı görüşü genel olarak kabul edilmektedir.

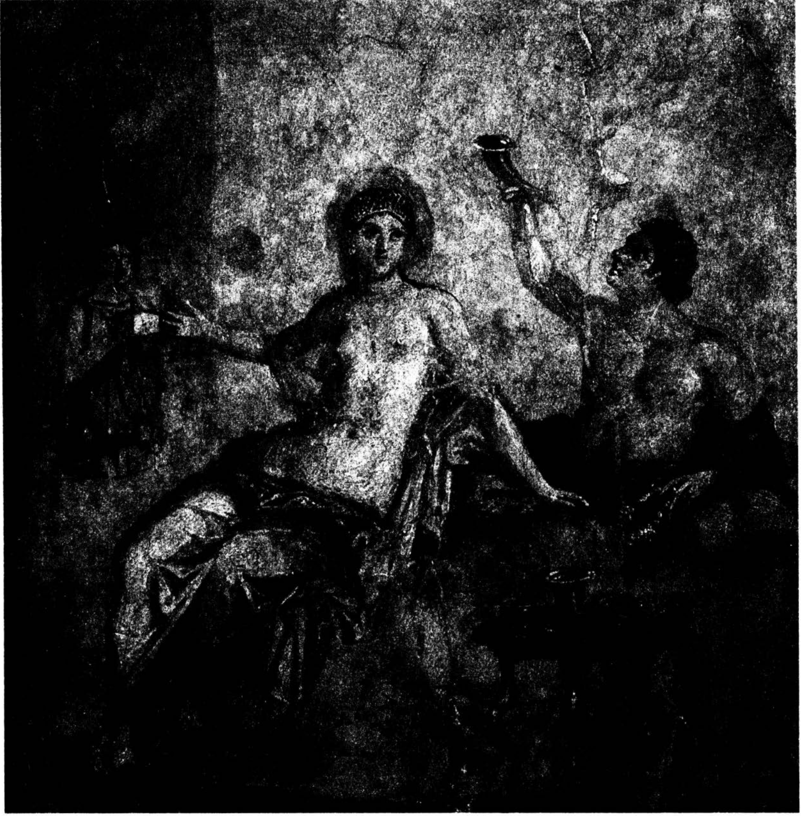
Olayların nerede geçtiği kesin olarak bilinmese de, Campania bölgesinin Neapolis Körfezi (Bugünkü Napoli) dolaylarında bir kıyı kentinde geçtiği düşünülmektedir. Yalnızca 116. paragraftan başlayarak, yazar, olayların Güney İtalya'da bir Yunan kolonisi olan Kroton kentinde geçtiğini belirtmiştir.

Petronius'un başka yapıtlarının olup olmadığı kesin olarak bilinmemektedir. Çeşitli yazarların şiirlerini ya da yazarı bilinmeyen

şiirleri içeren 5. ya da 6. yüzyılda hazırlanmış kapsamlı bir yapıt olan *Antologia Latina*, Petronius'un adıyla aktarılan kimi şiirleri ve şiir parçacıklarını günümüze getirmiştir. Modern araştırmacılar bunları inceleyip kimi şiirlerin Petronius'a ait olduğunu söylemişlerdir.

Ahlaki endişeler, Petronius'un yapıtının yayılmasına ve okullarda okutulmasına engel olmuştur. Ama bu komik, satirik ve mantığa aykırı maceralar, özellikle 15. ve 16. yüzyıllarda Avrupa romanının gelişmesini derinden etkilemiştir. Flaubert ve Joyce gibi büyük yazarlar Eskiçağ'ın bu eşsiz ve etkileyici denemesine çok şey borçlu olduklarını açıkça belirtmişlerdir. Ünlü İtalyan yönetmenler Federico Fellini ve Pier Paolo Pasolini bu yapıtı konu alan filmler çekmişlerdir.

Günümüze ulaşan Latince metinde eksik yerler çok olduğundan, Türkçe çeviride eksik bölümün anlaşılması için (...) biçiminde noktalama kullanılmış, eksik yer paragraf sonuysa bir satır atlanmıştır. Günümüze ulaşan Latince metnin bazı yerlerinde kimin konuştuğu belli olmadığı için (örneğin 96., 113., 128., 129. ve 134. paragraflarda), bu konuda çalışan filologların elyazmalarına dayanarak ileri sürdükleri olasılıklara uyulmuştur. Çeviride geçen tarihi ve mitolojik olayların daha iyi anlaşılabilmesi için sık sık dipnot verilmiş ve bu konuda kaynakçada adı verilen Harvard Üniversitesi'nin İngilizce ve U.T.E.T Yayınevi'nin İtalyanca yayınından yararlanılmıştır.

Pompei'den bir yemek daveti tasviri; İS I. yüzyıl, Ulusal Arkeoloji Müzesi, Napoli.

Satyricon

"'Bu yaraları toplumun özgürlüğü uğruna aldım; şu gözümü sizin 1
için yitirdim: Beni çocuklarıma götürecek birini katın önüme, çünkü gücünü yitiren dizlerim bedenimi taşımıyor!' diye bağıran güzel konuşma öğretmenleri acaba başka bir çılgınlık yüzünden mi böyle bağırıyorlar? Bu sözler konuşma sanatıyla uğraşacak olanlara yol gösterseydi, bunlara katlanılabilirdi. Şimdi hem konuların abartılmasından hem de bomboş düşüncelerin çın çın çınlamasından yalnız şu sonuç elde ediliyor: Foruma adım attıklarında, başka bir dünyaya geldiklerini sanıyorlar. Bunun için, okula gidip gelen gençlerin iyice aptallaştıklarını düşünüyorum, çünkü günlük yaşamla ilgili herhangi bir şeyi ne duyuyorlar ne de görüyorlar, ama zincire vurulmuş korsanların kıyıda beklediklerini, tiranların, babalarının kafalarını koparmaları için evlatlara verdiği buyrukları kaleme almalarını, bir salgın hastalığa karşı üç ya da daha çok bakirenin kurban edilmesi için verilen yanıtları, tatlı ve yuvarlak sözleri, sanki üzerlerine haşhaş tohumu ve susam serpilmiş gibi söylenmiş ve

2 yapılmış her şeyi öğreniyorlar. Zamanlarını mutfakta geçirenlerin iyi kokma olasılıkları olmadığı gibi, bunlarla eğitilenler de daha akıllı olamazlar. İzninizle şunu söyleyeyim: Güzel konuşma sanatını herkesten önce siz öğretmenler bozdunuz. Çünkü sudan ve boş sözlerle birtakım alaylı ve küçültücü şakaları yüreklendirerek konuşma sanatındaki gücün zayıflamasına ve yok olmasına neden oldunuz. Sophokles ve Euripides[1] kendilerine gerekli olan sözcükleri bulduklarında, gençler henüz konuşma çalışmaları için okullara kapatılmıyorlardı. Pindaros ve dokuz lirik ozan[2] Homeros'un epik şiir türünü kullanmaya çekindikleri zaman, bilgiçlik taslayan bir öğretmen gençlerin yeteneklerini henüz yok etmemişti. Kanıt olarak ozanları göstermeyeyim, kuşkusuz ne Platon'un ne de Demosthenes'in bu tür alıştırmalarla uğraştıklarını görüyorum. Seçkin konuşma biçemi, demek istediğim orta yolu tutan bir konuşma biçemi[3] doğallıktan uzak değildir ne de aşırılıklarla doludur, ancak doğal bir güzellikle canlanır. Bu boş ve ölçüsüz gevezelik Anadolu'dan Atina'ya kısa bir süre önce göç edip geldi ve gençlerin büyük şeylere yönelen ruhlarını kötü etkisi altına aldı ve bir kez ilkeler bozulunca güzel konuşma sanatı olduğu yerde durakladı ve sesi çıkmaz oldu. Daha sonra kim Thukydides'in, kim Hyperides'in[4] son derece büyük ününe ulaşmıştır? Görünüşü doğru düzgün olan bir şiir bile ortaya çıkıp parlamadı, ancak aynı gıdayla beslenmiş gibi hiçbir sanat dalı yaşam sürecini tamamlayamadı. Resim sanatının başına da aynısı geldi, oysa Mısırlılar gözüpeklikleri sayesinde böylesine büyük sanata kısa yoldan ulaşmışlardı."

3 Agamemnon, okulda ter dökerek çektiği sıkıntıdan daha fazlasına katlanamadı ve benim sütunlu yoldaki konuşmamı keserek,

1) Sophokles ve Euripides, İÖ 5. yüzyılda Atina'da yaşamış çok ünlü iki tragedya yazarıdır.

2) Sappho, Alkaios, Alkmaion, Bakkylides, Arion, Ibykos, Stesikhoros Anakreon ve Simonides.

3) Eskiçağ'da söz söyleme sanatının üç türü vardı: Asia, Attike ve Rodos biçemi: Anadolu'nun Ege kıyılarında canlanıp adalar yoluyla Yunanistan'a gelen Asia biçemi, çok süslü ve abartılıydı; Attike biçemi kavramları olabildiğince açık ve yalın bir biçimde günlük konuşma diliyle açıklardı; Attike ile Asia biçeminin iyi özelliklerini bir araya getiren Rodos biçemi ise dilinin arılığı bakımından Attike'ye yakındı.

4) Thukydides, İÖ 5. yüzyılda yaşamış Atinalı ünlü bir tarihçi, Hyperides ise İÖ 4. yüzyılda yaşamış Atinalı ünlü bir hatiptir.

"Delikanlı," dedi, "halkın sıradan zevkine uymayacak biçimde
konuştuğuna –bu da arada sırada olur– ve iyi niyetli olduğuna
göre, seni kandırmayacağım. Akıl sağlığı yerinde olmayanlarla bir-
likte bulunmak zorunda oldukları için, öğretmenlerin bu konuşma
alıştırmalarında hata yapmalarına hiç şaşma. Çünkü bu öğretmen-
ler gençlerin onaylayacağı şeyler söylemezlerse, Cicero'nun dediği
gibi, 'Okullarda tek başlarına kalırlar.' Dalkavuklar gibi varsılların
şölenlerinde yer kaptıkları zaman, neyin dinleyicilerin hoşuna gi-
deceğini düşünmekten başka hiçbir şey düşünemezler; çünkü in-
sanların kulaklarına birtakım kandırıcı sözler fısıldamazlarsa, iste-
diklerini elde etmeyeceklerdir: Bir balıkçı küçük balıkların hoşuna
gideceğini bildiği yemi oltaya takmadığı zaman, nasıl balık tuta-
mayacağını bilirse, güzel konuşma öğretmeni de bir şeyler elde etme
umudunu yitirip sıkıntıya düşecektir. O halde ne olacak? Çocuk- 4
larının katı kurallarla yetişmesini istemeyen ana babalara kızmamız
gerekiyor. Çünkü umutlarını hırsla besliyorlar, sonra da arzularına
doğru hızla ilerliyorlar, o ana dek yeterli eğitim almamış çocuk-
larını foruma götürüyorlar ve daha beşikteki çocuklarına güzel
konuşma sanatını öğretmeye başlıyorlar, çünkü hiçbir şeyin bu sa-
nattan daha yüce olmadığını açıkça söylüyorlar. Çalışkan gençle-
rin sıkı bir çalışmayla eğitilmeleri için, düşüncelerinin felsefe ilke-
leriyle yoğrulması için, ucundan kan damlayan bir kalemle
konuşmalarını biçimlendirmeleri için, taklit etmek istediklerini bir
daha ve bir daha dinlemeleri için ve ana babaların kendilerini,
çocukların hoşuna giden şeylerin hiç de önemli olmadığına inan-
dırmaları için, çalışmaların adım adım ilerlemesine izin verselerdi,
o ulu konuşma sanatı eski yüceliğini çoktan elde ederdi. Şimdi
çocuklar okullarda oyun oynuyorlar, gençler forumda kendilerini
gülünç duruma düşürüyorlar ve bu ikisinden de daha utanç verici
olanı insanın yanlış öğrendiği şeyleri yaşı ilerlediğinde açıkça söy-
lememesidir. Lucilius'un[5] alçakgönüllülüğünü gösteren doğaçla-
ma dizelerini onaylamadığımı sanma, ben ne duyumsadığımı sana
bir şiirle açıklayacağım:

5) İÖ 2. yüzyılda yaşamış Romalı yergi ozanı Lucilius'un yapıtlarından günümüze yalnızca fragmanlar kalmıştır.

5 Kim zor bir sanatta başarılı olmak isterse,
kim yorarsa kafasını yüce işlere,
ilkin ölçülü davranıp alışkanlıklarını soksun düzene.
Önem vermesin kral sarayının görkemli görüntüsüne,
yoksulların ekmeğini ellerinden almasın,
kanıp da benliğini yitirmişlere,
boyun eğmesin şarapla akıl gücünün yitmesine,
kapılıp da dansçının gülümsemesine
oturmasın sahnenin karşısındaki yere
şakşakçı olarak alkış tutsun diye.
Ama Atina'nın silahlı kentleri, yaşadığı toprak,
Spartalı bir köylünün ve Sirenlerin yurdu,
gülümserse ona, gençlik yıllarını şiire versin,
mutlu yüreğiyle Homeros'un pınarından içsin.
Sonra da dizginlerini koyuversin,
Sokrates'in öğretisiyle yoğrulup özgürce.
Yüce Demosthenes'in silahlarını sallasın elinde.
Bundan sonra Roma gücü yayılsın her yere,
Yunan etkisinden kurtulduktan sonra,
zevkini değiştirsin bürünüp kendi karakterine.
Forumdan çıkan konuşma sanatı yol göstersin,
çınlasın gizlice hızlı ritmiyle; sonra anımsayıp
şölenleri ve savaşları destanın korkunç dizeleriyle,
uyarsın, bileği bükülmez Cicero'nun yüce sözleriyle.
Donat ruhunu bu güzelliklerle: Böylece dolunca içine
Musalar'ın[6] ırmağı, akacak yüreğinden
güzel sözcükler kendiliğinden."

6 Ben Agamemnon'u büyük bir dikkatle dinlerken, Ascyltos'un kaçıp gittiğini anlamadım ve konuşmamızın en can alıcı noktasında bahçede ilerlerken, kalabalık bir öğrenci topluluğu sütunlu yola doğru geldi. Görünüşlerine bakılacak olursa, Agamemnon'un tartışmalı konuşmasını izlemiş olan ve kim olduğunu bilmediğim birinin verdiği hazırlıksız konuşma çalışmasından geliyorlardı. Gençler bu çalışmalardaki düşüncelerle dalga geçerlerken ve tüm konuşmanın

6) İlham perileri.

düzenini yererlerken, bir fırsatını bulup oradan sıvıştım ve koşa koşa Ascyltos'u aramaya başladım. Ama ne doğru yolu bulabiliyordum ne de hanın nerede olduğunu biliyordum. Bunun için, nereye gidersem gideyim, aynı yere çıkıyordum, hem durmadan koşmaktan yorgun düştüğüm hem de terden sırılsıklam olduğum sırada, yaşlı bir kadın-
la karşılaştım, köyden getirdiği sebzeleri satan bu kadına, "Anacığım, 7
acaba nerede yaşadığımı biliyor musun?" diye sordum. Yaşlı kadın bu denli aptalca bir kentli inceliğinden pek hoşlandı ve, "Bilmez olur muyum," dedi. Ayağa kalktı ve önüme düşüp bana yol göstermeye başladı. Onu tanrının yolladığını düşünüyordum (...)

Oldukça ıssız bir yere gelince, kentli ihtiyar, parça bezlerden dikilmiş kapıyı kaldırdı ve, "Yaşadığın yer burası olmalı," dedi. Bu evi tanımadığımı söylediğim sırada, eder etiketleri arasında saklanarak gezinen birtakım çıplak orta malı kadınlar görüyordum. Bir geneleve düştüğümü yavaş yavaş, ama çok geç anladım. Yaşlı kadının beni düşürdüğü tuzağa lanetler yağdırarak yüzümü sakladım ve tam genelevin ortasından geçip öbür tarafa kaçıyordum ki, girişte benim gibi bitkin ve ölmek üzere olan Ascyltos'la burun buruna geldim: Onu buraya aynı kadın getirmişti. Gülerek onu esenledik-
ten sonra, "Bu denli kötü bir yerde ne işin var?" diye sordum. Eliyle 8
terini sildi ve, "Başıma neler geldiğini bir bilseydin," dedi. "Neler geldi?" diye sordum. Yorgunluktan bitkin bir halde şunları anlattı: "Tüm kenti dolaşmama karşın, kaldığımız yeri bulamayınca, bir aile babası yanıma yaklaştı ve son derece nazik bir biçimde bana yolu göstermeyi üstlendi. Kapkaranlık dönemeçlerden geçtikten sonra, beni buraya getirdi ve çıkarıp biraz para verdikten sonra, bana pis bir öneride bulundu. Burayı işleten kadına oda için para vermişti. Elini sırtıma attı, güçlü kuvvetli olmasaydım, hapı yutmuştum" (...)

Çevremdeki insanların cinsel istek uyandıran içkiler içtiklerini düşünüyordum (...) Güçlerimizi birleştirip bu can sıkıcı olaya son verdik (...)

Karanlığın içinde, dar bir yolun sonunda duran Giton'u görür 9
gibi oldum ve oraya koştum (...) Erkek kardeşime[7] kuşluk zamanında

7) 'Erkek kardeş' (Latincesi: *frater*) ifadesi gerçek anlamında değil, erkek sevgili anlamında kullanılmıştır.

yemek için bir şey hazırlayıp hazırlamadığını sorduğumda, çocuk yatağa oturdu ve gözlerinden akan yaşları sildi. Erkek kardeşimin bu durumundan çok etkilendiğim için, ne olduğunu sordum. İstemeye istemeye ve yakarılarım geç de olsa öfkeye dönüşünce: "Senin şu erkek kardeşin mi yoksa arkadaşın mı her kimse az önce koşa koşa geldi ve utangaçlığı bir yana bırakmamı istedi. Ben bağırınca, kılıcını çekti ve, 'Lucretia[8] gibi davranırsan, Tarquinius'u buldun,' dedi. Ben bunları duyunca, Ascyltos'un gözüne yumruğu indirdim ve, 'Sen ne diyorsun, çirkef ruhlu, karı kılıklı ibne?' dedim. Ascyltos çok korkmuş gibi davrandı, ama biraz sonra ellerini daha cesurca kaldırıp oldukça büyük bir çaba harcayarak bağırdı: 'Susmayacak mısın sen, utanç verici bir durumda arenadan tekme tokat atılan seni ahlaksız gladyatör, susmayacak mısın sen? Karanlık gecelerin haydutu, cesaretin yerindeyken bile gerçek bir kadınla yüz yüze gelmedin, aynı biçimde bir bahçede senin erkek kardeşin oldum, şimdi de bu han köşesinde bir oğlancısın,' dedi.
10 Ben, 'Öğretmen konuşurken sıvışıp kaçtın,' deyince, şu yanıtı verdi: 'Geri zekâlı, ben açlıktan geberirken, ne yapmamı bekliyordun? Yoksa o konuşmaları dinlese miydim? Yani incir çekirdeğini doldurmayan sözleri ve düş yorumlarını ha? Tanrı aşkına, sen benden de yüzsüzsün, yemeğe çağrılmak için ozanı övdün.'" (...)

Sonra, son derece utanç verici olan bu kavgayı bir yana bırakıp gülmeye başladık ve başka konulara geçtik (...)

Uğradığım haksızlığı yeniden anımsayınca, "Ascyltos," dedim "bir arada olamayız. Bunun için ortak eşyalarımızı paylaşalım ve yoksulluğumuzu kendi başımıza yenmeye çalışalım. Sen de ben de okumuş yazmış insanlarız. Bir şeye daha söz veriyorum, senin kazancına karışmayacağım; ayrıca her gün bir sürü neden yüzünden birbirimize gireceğiz ve tüm kentin diline düşeceğiz." Ascyltos "hayır" demedi ve konuşmasını şöyle sürdürdü: "Bugün öğrenci

8) Romalı Tarquinius Collatinus'un karısı Lucretia'ya Roma'nın son kralı L. Tarquinius Superbus'un oğlu Sextus Tarquinius tecavüz etmiştir; bu durum, Tarquinuslar'ın Roma'dan sürülmesine neden olmuş, böylece krallık yönetimi yıkılıp cumhuriyet yönetimi kurulmuştur.

olarak akşam yemeğine çağrıldığımıza göre, bu geceyi kaçırmayalım. Yarın da, sen böyle istediğine göre, kendime hem kalacak bir yer hem de bir erkek kardeş ararım." Ben ise, "Arzu edilen işi ertelemek can sıkıcıdır (...)" dedim.

Bu denli ani ayrılışımıza şehvet duygusu neden oluyordu; çünkü Giton'la eski yaşantımıza dönmek için, artık canımı sıkan bu bekçi gibi Ascyltos'u başımdan atmak istiyordum (...)

Tüm kenti gözden geçirdikten sonra odaya döndüm, sonunda 11
erkek kardeşimi içten gelen öpücüklerle birlikte sımsıkı kucakladım ve kıskançlık uyandırabilecek derecede mutluluk veren arzularıma eriştim. Henüz her şey bitmemişti ki, Ascyltos gizlice kapıya geldi ve kilidi zorlayıp içeri girince, bizi sevişirken buldu. Odayı kahkahayla doldurup ellerini çırptıktan sonra, üzerimizdeki örtüyü çekip aldı ve, "Ey aziz kardeşim, ne yapıyordun bakalım ha? İkiniz aynı yatakta ne yapıyorsunuz?" diye bağırdı. Yalnız bağırmakla kalmadı, çantasının kayışını çözdü ve yer misin yemez misin diye vurmaya başladı, bir yandan da hakaret dolu sözler söylüyordu: "Erkek kardeşle paylaşmamak ha?" (...)

Gün batarken pazar yerine geldik, çok sayıda satılık mal gözümü- 12
ze çarptı, kaliteli değillerdi ama havanın kararması malların kalitesizliğini saklıyordu. Çaldığımız pelerini satmaya getirmiştik, bu parlak giysi alıcıların dikkatini çeksin diye, son derece uygun bir fırsattan yararlandık, pazarın bir köşesinde ucundan tutup sallamaya başladık. Çok geçmeden köylünün biri yanında bir kadınla yaklaştı, bu adamı bir yerden gözüm ısırıyordu; pelerini dikkatle incelemeye başladı. Ascyltos da bizim köylüyü omzundan aşağı gözünün ucuyla şöyle bir süzdü ve birdenbire donup olduğu yerde kalakaldı. Ben de adama bakmadan edemedim, çünkü bana o ıssız yerde yitirdiğimiz tüniği bulan adam gibi geliyordu. Evet gerçekten ta kendisiydi. Ama Ascyltos gözlerine inanmaktan korktuğu için, aceleyle yanlış bir şey yaparsa diye, önce alıcı gibi köylüye yaklaştı, adamın omzundan giysiyi çekip aldı ve dikkatle inceledi.
Ey talihin garip cilvesi! Çünkü köylü şimdiye dek merak edip de 13
dikiş yerlerini hiç ellememişti ve sanki yırtık pırtık bir dilenci

giysisiymiş gibi satamama endişesi içinde elinden çıkarmaya uğraşıyordu. Ascyltos yitirdiğimiz giysiye dokunulmamış olduğunu ve satıcının ne denli zavallı olduğunu görünce beni bir kenara çekti ve, "Kardeşim, aradığımız hazinenin bize geri geldiğini biliyor musun?" dedi. "Görünüşe bakılırsa, giysiye hiç dokunulmamış ve içi altın dolu. Ne yapsak ya da malımızın üzerinde nasıl hak iddia etsek?"

Yalnız malımızı gördüğüm için değil, yazgı beni son derece utanç verici bir kuşkudan kurtardığı için, sevinçten içim içime sığmayarak, sözü uzatmamamız gerektiğini söyledim, "Ancak malı sahibine geri vermek istemezlerse, mahkemeye vereceğimizi açıkça belirtelim" dedim.

14 Buna karşın, Ascyltos yasalardan korkuyordu ve, "Burada bizi kim tanır? Bizim sözümüze kim güvenecek ?" diyordu. "O giysi bizim olsa da, işin doğrusu parayla satın almak ve karşılıklı tartışmaya girmektense hazinemizi ucuza satın almak daha iyi:

Ne işe yarar yasalar? Hüküm sürüyorsa yalnız para
ya da hiçbir hak tanınmıyorsa yoksula.
Hep saklanıp kinik [9] felsefesinin altına,
gün gelir satarlar gerçekleri parayla.
Böylece yargıyı kazanç kapısı yaparlar,
yargıç satın alınan gerçekleri onaylar."

Ama elimizde nohut ve acı bakla almayı düşündüğümüz üç beş kuruştan başka para yoktu. Bu yüzden, ayağımıza gelen ganimeti kaçırmamak için, elimizdeki pelerini ucuza satmak ve ufak bir kayıpla daha büyük bir kazanç elde etmek düşüncesi hoşumuza gitti. Biz malı açıp ortaya koyar koymaz, köylü adamın yanındaki kadın başını açtı, daha dikkatli bir biçimde giysiyi inceledikten sonra iki eliyle tuttu ve avazı çıktığı kadar "hırsızlar" diye bağırdı. Bu durum karşısında biz afalladık, hiçbir şey yapmamaktansa yırtık pırtık ve pis tüniği yakalayıp aynı biçimde onların elindeki çalıntı

9) Sokrates'in Atina'da öğrencisi olan Anthistenes'in İÖ 4. yüzyılın başlarında temellerini attığı kinik felsefesini benimseyenler, paranın insanın karakterini bozduğuna inandıkları için, oldukça sefil bir yaşam sürerlerdi.

malın bizim olduğunu bas bas bağırmaya başladık. Ancak tartışma
hiç de haklı bir zemine oturmuyordu ve bağrışmamıza koşup gelen
tüccarlar haklı olarak bizim deliliğimize gülüyorlardı, çünkü bir
taraf çok değerli bir giysi üzerinde hak iddia ederken, öbür taraf
da lime lime olmuş bir giysiyi elde etmeye çalışıyordu. Bundan son- 15
ra, Ascyltos gülenleri susturdu ve, "Herkes için kendi malının son derece değerli olduğunu biliyoruz; bizim tüniğimizi bize geri versinler ve karşılığında da kendi pelerinlerini alsınlar," dedi. Köylüyle kadın bu değiş tokuştan hoşlansalar da, bu arada pelerinden kazanç sağlamak isteyen gece bekçileri giysiyi onlara bırakmamız ve ertesi gün yargıcın bu davaya bakması için bizi sıkıştırıyordu. Yalnızca işler ters gitmekle kalmıyordu, üstüne üstlük her iki tarafta da hırsızlık kuşkusu ortaya çıkıyordu. Aracılık eden adamlar bu duruma sevinmişlerdi; bu arada tüccarların arasından kim olduğunu bilmediğim kabak kafalı, çıkık alınlı, hep bu tür davalara bakan bir adam pelerine el atmıştı ve onu yarın vereceğini söylüyordu. Pelerin bir kez hırsızlar arasına bırakılırsa, ortadan yok olacak gibi görünüyordu, çünkü biz suçlanma korkusu yüzünden kararlaştırılan günde ortaya çıkmayacaktık.

Açıkçası, biz de aynı şeyi istiyorduk. Bunun için, yazgı, her iki tarafın isteğine arka çıktı. Biz de onların elindeki yırtık pırtık giysinin yarın yargıç önüne çıkarılmasını isteyince, öfkelenen köylü, tüniği Ascyltos'un yüzüne fırlattı ve kavgadan vazgeçen bize, ortalığı karıştıran pelerini bırakmamızı buyurdu (...)

Düşündüğümüz gibi hazinemize kavuşunca, uçarcasına kaldığımız hana döndük ve kapıyı kilitledikten sonra, bize iftira atanlar kadar tüccarların da keskin zekâsına güldük, çünkü büyük bir zekâ inceliği ile bize paramızı geri vermişlerdi.

İstemem hemen elde etmeyi, arzuladığım şeyi,
ne de kolay utku mutlu eder beni (...)

Giton'un önceden hazırladığı akşam yemeğiyle karnımızı doyur- 16
duktan sonra, kapı güm güm diye vuruldu (...) Korkudan sapsarı kesilip, "Kim o?" diye sorduğumuzda, biri, "Kapıyı aç! Anlayacaksın," dedi. Biz konuşurken, kapının sürgüsü kendiliğinden

kayıp düştü ve birdenbire kapı açılarak konuğumuz içeri girdi. Başı örtülü bir kadındı [O, az önce köylü adamın yanında duruyordu] ve, "Beni kandırdığınızı mı sanıyordunuz? Ben Quartilla'nın hizmetçisiyim, siz onu tapınakta kutsal görevini yerine getirirken rahatsız etmişsiniz. İşte kendisi bu hana geldi ve sizinle konuşmak istiyor. Korkmayın! Sizi ne suçlayacak ne de cezalandıracak. Dahası sizin gibi kibar gençleri buraya hangi tanrının yolladığını merak ediyor."

17 Biz susarken ve "evet" ya da "hayır" demeden Quartilla ardında bir genç kızla içeri girdi ve yatağıma oturarak uzun uzun ağladı. O zaman bile ağzımızdan tek bir söz çıkmadı, ancak şaşkınlık içinde uyduruk ve acıklı bir sahne için hazırlanmış gözyaşlarının dinmesini bekledik. O denli hırsla döktüğü yağmur gibi gözyaşları dinince, gururla başını açtı ve parmaklarını çıtlatana dek sıktıktan sonra, "Nasıl da gözüpeksiniz! Hırsızlığın üstün geleceği oyunları nerede öğrendiniz? Tanrı tanığımdır ki, size acıyorum; çünkü bir erkek yasaklanan bir şeye sonunda ceza görmeden bakmamıştır. Özellikle bizim bölgemiz öyle çok tanrısal güçlerle doludur ki insandan daha kolayca tanrılarla karşılaşabilirsin. Buraya öç almak için geldiğimi sanmayın; uğradığım haksızlıktan çok, sizin gençliğinize yanıyorum. Düşüncesizce davranarak, şu anda da düşündüğüm gibi, bağışlanamayacak bir günah işlediniz. O gece gerçekten canım sıkıldığı için soğuk bir ürpertiyle öylesine tir tir titredim ki şimdi üçüncü bir titreme nöbetinden korkuyorum. Böylece düşümde çare aradım ve bana sizi arayıp bulmam, hastalık nöbetini sizin ince zekânızla hafifletmem buyuruldu. Ancak ben hastalığın çaresi üzerinde fazla durmuyorum; çünkü yüreğimi daha büyük bir acı dağlıyor, bu acı beni kaçınılmaz bir ölüme sürükledi, Priapos'un küçük tapınağında gördüğünüzü gençliğinizden kaynaklanan boşboğazlıkla çevrenize yaymayın ve tanrıların toplantılarını halka duyurmayın. Ellerimle dizlerinize sarılıp yalvarıyorum, lütfen gece törenleriyle dalga geçmeyin! Ancak üç beş erkeğin bildiği bunca yılın gizemlerini ortalığa yaymayın!"

18 Böyle yakardıktan sonra, gözyaşları yeniden akmaya başladı ve uzun uzun hıçkırarak kendini yüzükoyun benim yatağıma attı. Aynı zamanda, bir yandan acıma duygusuyla öte yandan da korkudan allak bullak olduğum için, yüreğini ferah tutmasını ve her ikimize de güvenmesini söyledim: Kutsal gizleri çevreye yaymayacaktık ve

tanrı ona tanrısal bir önlem bildirdiyse, tehlikeye bile girecek olsak, ona yardım edecektik. Ben böyle söz verince, sevince boğulan kadın beni ardı ardına öptü de öptü ve ağlamayı bırakıp gülmeye başlayarak kulaklarımdan aşağı sarkan uzun saçlarımı yavaşça eliyle taradı ve, "Sizinle barışıyorum ve kavgayı bir yana bırakıyorum," dedi. "İstediğim ilacı vermemiş olsaydınız, uğradığım haksızlığın öcünü alacak ve saygınlığımı kurtaracak bir alay adam yarına çoktan hazırdı:

Utandırır küçümsenmek, gururlandırır saldırıdan vazgeçmek;
hoşuma gider, beğendiğim yoldan gidebilmek.
Hor görüldüğünde aklı başında bir bilge bile, kavga çıkarır,
ama bağışlarsa biri, hep utku kazanmış sayılır" (...)

Sonra, ellerini çırpıp birdenbire öyle bir kahkaha attı ki, ödümüz patladı. Quartilla'dan önce gelmiş olan hizmetçisi ile ardı sıra içeri
girmiş olan ufak kız da onun yaptığını yapıyordu. Her yer yalancı 19
kahkahalarla çınlıyordu, bu arada biz birdenbire ortaya çıkan bu davranış değişikliğini anlayamıyorduk ve bir birbirimize bir kadınlara bakıyorduk (...)

"Bugün bu hana bir ölümlünün girmemesi için öyle bir önlem aldım ki bizi hiç kimse rahatsız etmeden sizden ilacımı alacağım." Quartilla bunları söyledikten sonra, Ascyltos gerçekten biraz afalladı, benim ise Galya'nın soğuğunda kalıp donmuş gibi ağzımdan tek söz çıkmadı. Ama yalnız olmadığım için daha kötü bir şey olmasından korkmuyordum. Çünkü bunlar üç tane kadıncağızdı, bir şey yapmak isterlerse, son derece zayıf oldukları açıktı; buna karşılık biz ne de olsa erkektik. Giysilerimiz de daha uygundu. Ben kafamda çiftleri çoktan oluşturmuştum, kavga etmek gerekecek olursa, ben Quartilla ile, Ascyltos hizmetçi kızla, Giton da küçük kızla dövüşecekti (...)

O zaman, gerçekten tüm kararlılığımız şaşkınlığa döndü ve kesin bir ölüm duygusu biz zavallıların gözlerini kapamaya başladı (...)

"Bize kötü bir şeyler hazırlıyorsan, yalvarırım elini çabuk tut, 20
hanım; çünkü işkence çekerek ölmek zorunda kalacak denli büyük bir suç işlemedik (...)"

Adı Psykhe olan hizmetçi kız, yatak örtüsünü özenle yere serdi (...)

Ölüm soğukluğuyla buz gibi olmuş kasıklarımı uyandırmaya başladı (...)

Ascyltos, başkalarının gizlerine burnunu sokmanın tehlikeli olduğunu anımsadığı için, başını paltosuyla örtmüştü (...)

Hizmetçi kız, göğsünden iki şerit çıkardı, biriyle ayaklarımızı, öbürüyle ellerimizi bağladı (...)

Aramızdaki konuşma artık kesilince, Ascyltos, "Hey, ne oluyor? İçecek bir şey hak etmedim mi?" diye sordu. Benim bu söze gülmem üzerine gelen hizmetçi kız ellerini çırptı ve, "Gerçekten şuraya koymuştum (...) delikanlı, ilacın tümünü tek başına mı içtin?" Quartilla "Öyle mi" diye sordu. "Encolpius kuvvet şurubunun tümünü içti ha?" (...) Cilveli cilveli gülerek kalçalarını salladı (...)

En sonunda Giton bile kendini tutamayıp güldü, özellikle de küçük kız onun boynuna atılıp karşı koymayan oğlanı durmadan öpmeye başlayınca (...)

21 Durumumuz içler acısıydı ve bağırmak istiyorduk, ama yardıma gelecek kimse yoktu, bir yandan Psykhe, ben sadık Roma halkına seslenmek isteyince, saçından çıkardığı firketesini yanaklarıma batırıyordu, öbür yandan da küçük kız, kuvvet şurubuna batırdığı küçük bir sünger parçasıyla Ascyltos'u sıkıştırıyordu (...)

En sonunda, üzerinde kestane rengi ve beli kuşaklı giysi olan sapık bir adam içeri girdi (...) Quartilla eline balina kemiğinden yapılmış bir sopa alıp giysisini toparladıktan sonra biz zavallılara rahat vermesini buyurana dek, bu sapık adam, bir yandan kalçalarını kıvırta kıvırta bize vurdu, öte yandan da leş gibi kokan ağzıyla salyalarını bulaştıra bulaştıra bizi öptü (...)

Her ikimiz de bu denli korkunç bir gizin ikimiz arasında kalacağına son derece kutsal sözlerle ant içtik (...)

İçeri bir sürü masör girdi ve iyi yağlarla bedenimizi ovup kendimize gelmemizi sağladılar. Böylece yorgunluğumuzu attıktan sonra, akşam yemeği giysilerimizi giydik ve yandaki odaya götürül-

dük, burada üç divan vardı ve hazırlıklar son derece görkemliydi. Divanlara uzanmamız söylendi ve olağanüstü mezelerden yemeye başladık, boğazımıza dek Falernum[10] şarabına boğulduk. Tabak tabak yemek yedikten sonra, uykudan gözlerimiz kapanırken, Quartilla, "Geceyi Priapos için uyumadan geçirmeniz gerektiğini bilmenize karşın, uyumayı mı düşünüyorsunuz yoksa?" dedi (...)

Patlayıncaya dek yemek yemiş olan Ascyltos'un bunca sıkıntı 22
yüzünden uykudan gözleri kapanırken, haksız olarak odadan kovulmuş olan hizmetçi kız, Ascyltos'un yüzünün her yanını isle ovaladı ve uyuduğu için farkına varmadan onun dudaklarını ve omuzlarını boyadı. Başımıza gelen bunca işten yorulduğum için ben de azıcık kestirmiştim; içerideki ve dışarıdaki herkes aynı şeyi yapmıştı, bazıları uyuyanların ayaklarının dibine uzanmış uyukluyordu, bazıları duvara dayanmıştı, bazıları da eşikte kafa kafaya vermiş yatıyordu; kandillerin de yağı bitmiş, ışıkları azalmıştı: İki Suriyeli hırsızlık yapmak üzere yemek odasına girdiklerinde, gümüşler arasında açgözlülükle kavga ederlerken, çekiştirdikleri bir şişeyi düşürüp kırdılar. Masa da gümüşlerle birlikte devrildi ve bir kadeh, yatağın üzerinde bitkin yatmakta olan hizmetçi kızın başını yardı. Hizmetçi kızın, kafasına yediği bu darbe yüzünden attığı çığlık hem hırsızları açığa vurdu hem de sarhoşların bazılarını uyandırdı. Hırsızlık amacıyla gelmiş olan Suriyeliler yakayı ele verdiklerini anlayınca, daha önce geldikleri kanısını uyandıracak biçimde kendilerini uygun bir yatağa attılar ve uzun zamandır uyuyorlarmış gibi horlamaya başladılar.

Bu arada, hem şölenin sorumlusu uyanıp sönen kandillere yağ koymuştu hem de oğlan çocukları gözlerini biraz ovaladıktan sonra işlerinin başına dönmüşlerdi; bu sırada, elinde çembalosuyla bir
kız içeri girdi ve çalgı çalarak herkesi uyandırdı. Böylece şölen 23
yeniden canlandı ve Quartilla herkesi içmeye çağırdı. Çalgıcı kız yiyip içen konukların neşesine neşe kattı (...)

Son derece salak ve tam da bu eve yaraşan o eşcinsel adam içeri girdi, elleriyle kadınsı hareketler yaparak iç geçirdi ve ağzından şu dizeler döküldü:

10) İtalya'nın Campania bölgesinde üretilen en iyi cins şarap.

"Çabucak gelin şimdi buraya, koşun, ey kadınsı erkekler,
pergelleri açın, hız katın hızınıza, kanat takın ayaklarınıza,
gelin uçarcasına, bir sağa bir sola kıvırta kıvırta, elinizi kolunuzu
sallaya sallaya, ey utanmazlar, sapıklar, enenmiş adamlar."

Bu dizelerden sonra, leş gibi kokan ağzıyla beni öptü. Az sonra da yatağıma geldi ve karşı koymama rağmen beni zorla soydu. Kasıklarımın üzerinde, uzun uzadıya, boş yere ileri geri gidip geldi. Alnından akasya kokusuyla karışmış terler şıpır şıpır akıyordu ve yanaklarındaki kırışıklıkların arasında o denli çok pudra vardı ki açıkta kalan bir duvarın sıvalarının yağmurla döküldüğünü sanırdın.
24 Gözyaşlarımı daha fazla tutamadım, ezile büzüle, "Efendim," dedim, "bir kâse getirilmesini buyurmuştun ya, hani nerede?" Bunun üzerine, Quartilla nazikçe ellerini şaklattı ve, "Ey kurnaz ve her yanından kibarlık akan adam! Yoksa sen sapık bir adama 'kâse' dendiğini bilmiyor muydun?" dedi. Bunun üzerine, biraz da yatak arkadaşıma yanaşması için, "Bu yemek odasında bir tek Ascyltos mu boş duracak?" dedim. Quartilla, "Tamam, kâseyi Ascyltos'a da verin," dedi. Bu söz üzerine, sapık adam atını değiştirdi ve arkadaşımın yanına geçip onu kalçaları ve öpücükleriyle neredeyse dövdü. Bunlar olup biterken, Giton bir köşede duruyordu ve gülmekten çatlıyordu. Quartilla, Giton'u fark edince, kimin oğlanı olduğunu büyük bir merakla sordu. Erkek kardeşim olduğunu söyleyince, "Neden gelip beni öpmedi?" dedi. Yanına çağırıp öpücüğe boğdu. Az sonra, elini oğlanın göğsünden aşağıya kaydırdı ve onun o denli deneyimsiz minik erkeklik organını eliyle yokladıktan sonra, "Bu bizim şehvetimizi artırıcı yemek olarak yarın iyi işe yarayacak; çünkü bugün yediğim lezzetli balıktan sonra, başka bir şey yemem," dedi.
25 Quartilla böyle konuşurken, Psykhe gülerek yaklaştı ve kulağına anlamadığım bir şey söyleyince, "Tamam, tamam, iyi ki söyledin. Bizim Pannykhis'in kızlığını bozmak için çok iyi bir fırsat," dedi. Zaman geçirmeden güzel ve yedi yaşından fazla göstermeyen bir kız getirdiler [Bu, Quartilla'nın, ilk kez bizim odamıza geldiği zaman, yanındaki kızdı]. Ben alkışlayanlara ve nikah isteyenlere ağzım açık bakakaldım, ne son derece utangaç bir çocuk olan Giton'un böyle bir rezilliğe dayanacağını ne de kızın bir kadının sabrını gösterebilecek yaşta olduğunu söyledim. "Tamam," dedi Quar-

tilla, "benim ilk kez bir erkekle birlikte olduğum zamankinden daha mı küçük sanki? Bakire olduğumu anımsıyorsam, Iuno belamı versin. Çocukken yaşıtlarımla düşüp kalktım, zaman geçtikçe benden büyük çocuklarla birlikte oldum, böylece bu yaşa geldim. Danaya katlanabilen kişinin boğaya dayanabileceği biçimindeki atasözü sanırım buradan çıkmıştır." Erkek kardeşime gizlice daha büyük bir kötülük etmesinler diye düğün törenine katılmak üzere
ayağa kalktım. Psykhe, küçük kızın başını alev rengi bir duvakla 26
örtmüştü, sapık adam elinde meşaleyle önde gidiyordu, sarhoş kadınlar alkış tutarak uzun bir sıra oluşturmuş ilerliyorlardı ve gelin yatağını lekeli bir örtüyle süslemişlerdi, şakalaşanların şehvetiyle yanıp tutuşan Quartilla da ayağa kalktı ve Giton'u yakalayıp yatak odasına sürükledi.

Hiç kuşku yok ki, oğlan karşı koymamıştı, üzgün bile olmayan küçük kız ise evlilik sözcüğünden korkmamıştı. Bunun için, onlar odaya kapanıp yatağa uzandıktan sonra, biz eşiğe oturduk ve Quartilla genişletilmiş bir çatlağa merakla gözünü dayamıştı ve çocukların oyununu tutku dolu bir dikkatle gözetliyordu. Beni de yavaşça elimden tutup izlemem için çekti ve içeriyi gözetlerken yüzlerimiz yan yana geldiği için, gözetlemeyi bıraktığı zaman dudakları hemen harekete geçiyor ve beni ardı ardına kaçamak öpücüklerle soluksuz bırakıyordu (...)

Kendimizi yatağa atıp gecenin geri kalanını korkusuzca geçirdik (...)

Artık üçüncü gün gelmişti, yani cömert bir akşam yemeği bekliyorduk, ama her yanımız yara bere içinde olduğundan kalıp yemek yemektense kaçmayı yeğliyorduk. Yaklaşmakta olan fırtınayı nasıl atlatacağımızı üzgün üzgün düşünüp taşınırken, Agamemnon'un bir kölesi gelip kararsızlık içinde ne yapacağımızı düşünen bize, "Bugün kimin evine gidiyoruz, biliyor musunuz?" dedi. "Son derece zengin bir adam olan Trimalchio'nun, yaşamından ne kadar zaman yitirdiğini öğrenmek için, yemek odasında bir saati ve borazanıyla hazır bekleyen borazancısı vardır." Başımıza gelen tüm kötülükleri unutup hazırlandık ve kölelik görevini dikkatle yerine getiren Giton'a ardımızdan hamama gelmesini buyurduk.

27 Bu arada, biz üzerimizdeki giysilerle dolaşmaya, daha doğrusu şakalaşmaya ve çevremizdekilere katılmaya başladık (...) o sırada, birdenbire, kırmızılar giymiş, kel kafalı yaşlı bir adam gördük, uzun saçlı çocukların arasına karışmış topla oynuyordu. Asıl dikkatimizi çekmesi gerekenler çocuklar olmasına karşın, ayağında sandaletler yeşil bir topla oynayan adam dikkatimizi çekmişti. Top yere düşünce bir daha almıyordu, kölelerden birinin elinde topla dolu bir torba vardı ve oynayanlara top veriyordu. Yeni şeyler de dikkatimizi çekti. Enenmiş iki erkek ayrı bir yerde duruyordu, birinin elinde gümüş bir lazımlık vardı, öbürü elden ele gidip gelen topları değil de yere düşenleri sayıyordu. Biz bunları şaşkınlıkla izlerken, Menelaus koşarak geldi ve şöyle dedi: "Bu adamın masasına oturacaksınız, şimdi yemeğe başlangıç gösterisi yapıyor." Trimalchio parmaklarını şaklattığında, Menelaus konuşmasını bitirdi, bu işaret üzerine enenmiş adamlardan biri lazımlığı top oynayan Trimalchio'ya tuttu. Adam mesanesini boşalttıktan sonra, elini yıkamak için su istedi, azıcık ıslanmış parmaklarını çocuğun kafasında kuruladı (...)

28 Teker teker hepsini anlatmak uzun sürer. Sonra hamama girdik ve sıcaktan terleyince bir anda soğuk suyun içinden geçtik. Trimalchio kokulu yağlar süründükten sonra pamuktan değil de en yumuşak yünden dokunmuş örtülerle kurulanıyordu. Bu arada, üç masör onun önünde Falernum şarabı içiyordu ve tartışırlarken yere döküyordu,[11] Trimalchio bunun kendi şerefine olduğunu söylüyordu. Sonra, kırmızı yünlü bir kumaşa sarınıp tahtırevana oturtuldu, bu arada süslü püslü dört koşucu ve bir araba önden gidiyordu, bu arabanın içinde Trimalchio'nun gözdesi bir oğlan vardı; bu oğlanın yaşı küçük değildi, gözleri çapaklıydı ve efendisi Trimalchio'dan daha çirkindi. Yolda giderken, flüt çalan bir çocuk yanına yaklaştı ve sanki kulağına gizli bir şey söylüyormuş gibi yol boyunca flüt çaldı.

Biz hayranlık içinde arkadan gidiyorduk, Agamemnon'la kapıda karşılaştık, kapının üzerine bir yazı yapıştırılmıştı: EFENDİSİNİN BUYRUĞU OLMADAN DIŞARI ÇIKAN KÖLE, YÜZ SOPA YİYECEKTİR. Girişte

11) Romalılar birinin sağlığına içerlerken, tanrıları kutsamak için şarabın birazını masanın altına serperlerdi.

ise yeşil giysisinin beline pembe kemer takmış bir kapı bekçisi duruyordu, gümüş bir kap içinde bezelye ayıklıyordu. Eşiğin üzerinde ise altın bir kafes asılıydı, içinde gelenleri esenleyen bir saksağan vardı. Öte yandan, ben tüm bunlara şaşkınlıkla bakarken, nere- 29
deyse düşüp bacağımı kırıyordum. Çünkü içeri girenlere göre solda, kapı bekçisinin durduğu köşeden çok uzakta olmayan, zincirle bağlanmış koca bir köpek resmi duvara çizilmişti ve resmin altında şu yazı vardı: DİKKAT, KÖPEK VAR! Arkadaşlarım bana güldüler, ben ise kendimi toparlayıp duvarın tümünü incelemeyi sürdürdüm: Başka bir resimde altına yazılar yazılmış bir köle pazarı ve Minerva'nın önderliğinde elinde asasıyla Roma'ya giren uzun saçlı Trimalchio'nun kendisi vardı. Her şeyi dikkatle inceleyen ressam, Trimalchio'nun hesap işlerini nasıl öğrendiğini, sonunda nasıl hazine memuru olduğunu altyazılarla vermişti. Girişin sonuna doğru, Mercurius, Trimalchio'yu çenesinden tutmuş yüksek görev yerine çekiyordu. Elinde dolup taşan boynuzuyla varlığın simgesi Şans Tanrıçası ve altın iplikleri eğiren üç Yazgı Tanrıçası onun yanında duruyordu. Girişte öğretmenleriyle alıştırma yapan bir koşucu kalabalığı gördüm. Köşede büyük bir dolap duruyordu, bunun tanrılara adanmış kutsal oyuğuna, evin koruyucu tanrılarının gümüş yontuları ve Venüs'ün mermer büstü ile küçük denmeyecek boyutlarda altın bir kavanoz yerleştirilmişti, bunun içinde Trimalchio'nun sakalının olduğu söyleniyordu (...)

Girişin ortasında bulunan resimleri evin bekçisine sormaya başladım. "Ilias ve Odysseia" dedi. "Şu da Laenas'ın hazırlayıp sun-
duğu gladyatör gösterisi." Bu denli çok şeyin üzerinde ince ince 30
düşünmeye zaman yoktu (...)

Artık yemek odasına gelmiştik, buranın girişinde evin kâhyası hesapları inceliyordu. Burada özellikle şuna şaşırmıştım: Yemek odasının kapısında bir baltanın çevresine dallar bağlanarak yapılmış demetler[12] vardı, bunların bir kesimi sanki bronzdan bir gemi bur-

12) Bu demetler, Romalı kamu yüksek görevlilerinin yetkisini belirten en eski simgelerden biriydi. Kamu yüksek görevlileri halk içine çıktıklarında, bu demetler, *pleb*lerden ya da azatlılardan seçilen kişilerce, onların önünde taşınırdı.

nuyla sona eriyordu, üzerinde de şöyle bir yazı vardı: KÂHYA CINNAMUS'TAN AUGUSTUS'UN RAHİPLER KURULUNUN[13] ÜYESİ C. TRIMALCHIO'YA. Bu yazının altında ikili bir kandil tavandan sarkıyordu, kapının her iki kanadına da birer tabela çakılmıştı, bunlardan birinde, anımsadığıma göre, şu yazı vardı: "30 VE 31 ARALIK'TA GAIUS'UMUZ AKŞAM YEMEĞİ İÇİN DIŞARI GİDER." Öbüründe ise ayın yörüngesi ile yedi yıldızın[14] resimleri vardı; hangi günlerin iyi, hangilerinin uğursuz oldukları ayrı ayrı gösteriliyordu.

Bu gördüklerimizden büyük bir zevk almış olarak yemek odasına girerken, görevlendirilmiş bir çocuk, "Sağ ayakla!" diye bağırdı. Hiç kuşku yok ki, bizden birinin bu evin kuralını çiğneyerek eşikten geçmemesi için bir an şaşırıp duraksadık. Öte yandan, sağ ayaklarımızı kaldırıp aynı anda adım atarken, çıplak bir köle ayaklarımıza kapanıp onu cezadan kurtarmamız için yalvarmaya başladı: Onu tehlike içine düşüren suç büyük değildi; kâhyanın etse etse on *sestertius*[15] edecek giysileri hamamda çalınmıştı. Bunun için, sağ ayaklarımızı geri çektik ve girişte altın paraları saymakla uğraşan kâhyaya köleyi cezalandırmaması için yalvardık. Kendini beğenmiş kâhya yüzünü bize çevirdi ve, "Uğradığım zararı beş para etmeyen bu kölenin sorumsuzluğu denli önemsemiyorum. Doğumgünümde bir yandaşımın armağan ettiği akşam yemeği giysilerimi yitirdi, kesinlikle Tyros'tan[16] gelen boyayla boyanmış ve daha bir kez yıkanmıştı. Pekâlâ, öyle olsun, onu bağışlıyorum."

31 Bu denli büyük bir iyilik karşısında utana sıkıla yemek odasına girince, az önce kurtardığımız o aynı köle karşımıza çıktı ve insancıl davranışımızdan dolayı teşekkür ederek şaşırıp kalan bize ardı ardına öpücükler kondurmaya başladı. "Sonunda kime iyilik ettiğinizi öğreneceksiniz. Bu evin şarabı uşağın elindedir." (...)

Sonunda sofraya oturduk, İskenderiyeli çocuklar ellerimize buzlu sular döküyordu, bir kısmı da ayaklarımızın dibine oturup canımızı

13) Roma'ya bağlı özerk kentlerde ve yerleşmelerde Augustus'un onuruna kurulmuş altı rahipten oluşan kurul.

14) Güneş, Dünya, Mercurius, Venüs, Mars, Saturnus ve Iuppiter.

15) İki buçuk *as*'a ya da bir *denarius*'un dörtte birine eşit gümüş para.

16) Fenike'nin deniz kıyısında pahalı kumaş boyalarıyla ünlü olan ticaret merkezi bir kent.

acıtmamaya çalışarak ayak parmaklarımızdaki şeytan tırnaklarını kesiyordu. Bu denli can sıkıcı bir iş yaparken bile sesleri çıkmıyordu, bu arada şarkı söylüyorlardı. Tüm kölelerin şarkı söyleyip söylemediğini öğrenmek istedim, bunun için bir içki istedim. Hazır bekleyen çocuk, buyruğumu ince sesiyle şarkı söyleyerek yerine getirdi; kimden bir şey istense, verirken aynısını yapıyordu (...) Burayı evin yemek odası değil, pandomim korosu sanırdın. Son derece gösterişli, iştah açıcı yiyecekler getirildi; Trimalchio dışında herkes sofradaydı, yeni modaya göre ona başköşede bir yer ayrılmıştı. Öte yandan, büyük bir tabağın içine heybeli bir Korinthos sıpası yerleştirilmişti, heybenin bir gözünde yeşil, öbüründe siyah zeytin vardı. Üzerindeki iki tabak sıpayı örtüyordu, bu tabakların kenarına Trimalchio'nun adı ve gümüşün ağırlığı kazınmıştı. İki tabağı birbirine tutturan küçük köprülerin üzerinde bal ve haşhaş tohumuna batırılmış, ufak sincaba benzeyen kakırcalar vardı. Gümüş bir ızgaranın üzerinde kaynamakta olan soslar duruyordu, ızgaranın altında da Suriye erikleri ve nar taneleri vardı.

Trimalchio müzik eşliğinde içeri getirildiğinde, böyle bir bolluk 32
ve gösteriş içindeydik, küçücük yumuşak yastıklar arasında oturanlardan biri kendini tutamayıp güldü. Çünkü Trimalchio'nun kazınmış kafası kıpkırmızı giysisinin dışında kalmıştı ve giysisinin içine gömülmüş boynuna erguvan rengi şeritleri olan, orasından burasından püsküller sarkan bir peşkir dolamıştı. Sol elinin serçe parmağında da kocaman altın yaldızlı bir yüzük vardı, yüzük parmağının son boğumuna ise daha küçük, ama gördüğüm kadarıyla som altından ve üzerine de demirden yıldızlar yerleştirilmiş bir yüzük takmıştı; varsıllığının yalnızca bu kadarını göstermekle yetinmeyip altın bir bilezik ve incecik parlak madenle işlenmiş fildişi halka taktığı sağ kolunu sıvayıp açtı. Ardından, gümüş bir kürdanla diş- 33
lerini karıştırdıktan sonra, "Arkadaşlar," dedi, "yemek odasına gelmeyi canım pek istemiyordu, ama sizi uzun zaman bekletmemek için keyfimi yarıda kestim. Buna karşın, oyunu bitirmeme izin verin." Ardından, elinde sakız ağacı tahtası ve kristal zarlarla bir çocuk geldi: Her şeyin en iyisinden olduğunu anladım. Kara ve ak taşlar yerine altın ve gümüş paralarla oynuyordu. Bu arada, oyun sırasında ağzına ne geldiyse söylerken, yemeklerin tadına baktığımız sırada önümüze içinde sepet olan bir tepsi getirildi, sepette kuluç-

kaya yatmış gibi kanatlarını açmış tahta bir tavuk vardı. Hemen ardından iki köle kalktı ve müzik sürerken, samanları karıştırmaya başladı, tavuğun altından aldıkları tavuskuşu yumurtalarını konuklara dağıttı. Trimalchio konuklara dönüp, "Dostlarım," dedi, "tavuğun altına tavuskuşu yumurtası konmasını ben istedim. Tanrı aşkına, içlerinde civciv oluşmuş olmasından korkuyorum; buna karşın hâlâ içilebilecek durumdaysalar, deneyelim." Ağırlıkları yarım *libra*dan[17] az olmayan kaşıkları aldık, un ve yağla biçimlendirilmiş yumurtaları kırdık. Ben neredeyse benimkini atıyordum, çünkü içinde civciv varmış gibi geliyordu. Sonra, yanımdaki yaşlı konuğun, "Bilmiyorum, ama içinde iyi bir şeyler olmalı," dediğini duyunca, yumurtanın kabuğunu elimle yokladım ve içinde yumurta sarısı ile biber karışımından elde edilen sosa bulanmış bir ötleğen kuşu buldum.

34 Trimalchio artık oyunu bir yana bırakmış bizim yediklerimizin aynısını istemişti ve birisi yeniden ballı şarap isterse, alabileceğini bağıra bağıra söylemişti; tam o sırada, müzikle işaret verildi ve şarkı söyleyen köleler önümüzdeki tabakları toplayıverdiler. Kalabalığın arasında bir tabak yere düştü, köle çocuk yerdeki tabağı kaldırınca, Trimalchio gördü ve çocuğun yumrukla cezalandırılmasını, tabağın da yeniden yere atılmasını buyurdu. Bir tahtırevan taşıyıcısı geldi ve öbür dökülenlerle birlikte gümüş tabağı da süpürmeye başladı. Hemen ardından, uzun saçlı iki Habeşli, gladyatör oyunlarında tozu bastırmak için su serpen adamlar gibi, küçücük tulumlarla ellerimize şarap döktüler; çünkü hiç kimse bize su sunmamıştı.

İnce zevklerinden dolayı evin efendisini övgüye boğduğumuzda, "Mars eşitliği sever," dedi. "Bunun için herkese ayrı masa hazırlanmasını buyurdum. Böylece, bu son derece pis köleler ayağımızın altında dolaşıp canımızı sıkmayacaklar."

Ağızları alçıyla özene bezene kapatılmış camdan amforalar zaman yitirmeden içeri getirildi, bunların boğaz kısımlarının üzerindeki etiketlerde şöyle bir yazı vardı: "Opimius'un 100 yıllık Falernum şarabı." Biz yazıları okurken, Trimalchio ellerini şaklattı ve, "Şu işe bakın, şarap, insan denen yaratıktan daha çok yaşıyor. Bunun için sünger gibi içelim. Şarap hayat verir. Gerçekten, Opimius'un zamanından kalma şarap sunuyorum. Dün bu denli iyisini sunmadım, oysa akşam yemeğinde çok daha onurlu konuklarım

17) 1 libra; 327.45 gr.

vardı," dedi. Biz içki içerken ve son derece çaba harcanmış bu gösterişe hayran hayran bakarken, kölenin biri eklemleri ve omurgası her yöne oynamaya uygun gümüş bir iskeletle[18] içeri girdi. Bunu masanın üzerine bir iki kez atınca, oynak yerleri hareket etti, bunun üzerine Trimalchio şunları söyledi:

"Ey zavallı bizler, nasıl da bir hiçtir,
insan denen yaratık tepeden tırnağa!
Topumuz bunun gibi olacağız,
yeraltı tanrısı alınca bizi yanına.
Öyleyse yaşamaya bakalım,
keyfimiz yerinde oldukça."

Bu türden bir yaşamı öven dizelerin ardından umduğumuz denli 35
büyük olmayan yiyecek tabağı geldi; yine de herkesin gözü ortaya gelen bu olağandışı şeye takıldı. Çünkü yuvarlak servis tepsisinde düzgün bir daire biçiminde dizilmiş on iki burç vardı, bunların üzerine, aşçı, konuya özgü ve uygun bir yiyecek yerleştirmişti: Koç burcunun üzerine koç kafasına benzeyen nohut, boğa burcunun üzerine bir parça sığır eti, ikizler burcunun üzerine bir çift böbrek ve taşak, yengeç burcunun üzerine bir çelenk, aslan burcunun üzerine Afrika inciri, başak burcunun[19] üzerine dişi bir domuzun üreme organı, terazi burcunun üzerine bir gözünde çörek, öbüründe kek bulunan bir terazi, akrep burcunun üzerine ufak bir deniz balığı, yay burcunun üzerine gözleri keskin bir balık, oğlak burcunun üzerine küçük bir karides, kova burcunun üzerine bir kaz, balık burcunun üzerine de iki tekir balığı. Ortada ise, bal peteğinin altında, otlarla birlikte çıkarılmış bir toprak parçası vardı. Mısırlı bir çocuk elindeki gümüş ızgaradan ekmek dağıtıyordu (...)

Trimalchio'nun kendisi de 'Silphium[20] Satıcısı' adlı müzikli sahne oyunundan alınma bir şarkıyı iğrenç sesiyle rezil etti. Biz bu

18) Romalılar yemek yerken, o anda yemek yiyen birisinin daha sonra öleceğini anımsatmak amacıyla ortaya sık sık bir iskelet getirirlerdi.

19) Türkçe'de başak burcu diye adlandırılan burca, Latince'de bakire burcu denmektedir.

20) Eskiçağ'da afrodizyak olarak ve doğum kontrolünde kullanılan, günümüzde ise soyu tükenen bir bitki.

denli sıradan yiyeceklere düş kırıklığı içinde yaklaştığımızda, Trimalchio şunları söyledi: "Haydi akşam yemeğini yiyelim; bu, akşam
36 yemeğinin sosudur." Bunları söylerken, dört dansçı müzik eşliğinde koşarak geldi ve servis tabağının üst kısmını alıp gittiler, alttan çıkan başka bir servis tabağının içinde semiz kuşlarla dişi bir domuzun yağlı karın kısmını, ortada ise tüylü kanatlarla süslenmiş Pegasus'a[21] benzeyen bir tavşan gördük (...) Servis tabağının köşelerinde dört tane Marsyas[22] heykelciği dikkatimizi çekti, bunların karnından biberli bir sos, sanki bir kanalda yüzen balıkların üzerine akıyordu. Hepimiz kölelerle birlikte alkışladık ve sevinç içinde son derece güzel yemeklere uzandık. Sofraya gelen son yemekten mutlu olan Trimalchio da, "Parçala!" dedi. Eti parçalayıp dağıtmakla görevli adam çabucak ortaya çıktı ve müzik eşliğinde eti pandomim sanatçısına özgü hareketlerle öyle bir parçaladı ki, arabasının içindeki bir dövüşçünün müzik eşliğinde dövüştüğünü sanırdın. Trimalchio yine de son derece inatçı bir ses tonuyla bağırıyordu: "Parçala, parçala!" Birkaç kez yinelenen bu sözün kentlilere özgü ince bir şaka olmasından kuşkulanıp yanımda oturan adama çekinmeden sordum. Bu tür oyunları oldukça sık izlemiş olan adam, "Eti parçalayanı görüyorsun," dedi. "Adamın adı Parçala." Bu yüzden Trimalchio ne zaman 'Parçala' dese, aynı sözcükle hem onu çağırmış hem de eti parçalamasını buyurmuş olur."

37 Daha çok yiyemedim, ama olabildiğince çok şey öğrenmek için yanımdaki adama dönüp çene çalmaya ve oradan oraya koşuşturan kadının kim olduğunu sormaya başladım. "Trimalchio'nun karısı, adı Fortunata'dır, parayı çuvalla taşır. Eskiden olsa yüzüne bakmazdın. Kusura bakma ama elinden ekmek almak istemezdin. Şimdi ne nasıl oldu deme, göklere yükseldi ve Trimalchio'nun sağ kolu oldu. Gerçekten, güpegündüz kocasına ortalığın karardığını söyleyecek olsa, adam inanır. Malının mülkünün hesabını bilmez, o derece varsıldır; bu aşağılık kadın senin düşünemeyeceğin yerde her şeyi önceden görür. Ilımlıdır, ölçülüdür, iyi kararlar alır, ama ağzı bozuktur, dırdırından geçilmez. Sevdiğini sever; sevmediğini de sevmez.

21) Kanatlı at.

22) Bir müzik yarışmasında Apollon'a meydan okuyan ve yenilince de Apollon tarafından derisi yüzülen ünlü flüt ustası.

Trimalchio'nun da çaylakların bir başından öbür başına bir günde
uçtuğu çiftlikleri vardır, paraya para demez. Kapıcısının evinde
herhangi birinin tüm yaşamı boyunca elde ettiğinden daha çok
para vardır. Yemin ederim ki, kölelerinin onda biri efendilerinin
kim olduğunu bilmez. Gerçekten, bu şapşallardan kimi istese se-
def otu yaprağına çevirir. Onun bir şey satın aldığını sanma. Her 38
şey topraklarında yetişir: Yün, ağaç kavunu, biber, istersen kuş sütü
bile bulursun. Elde ettiği yün çok iyi değildi; Tarentum'dan koç
satın aldı ve onları damızlık olarak sürünün içine kattı. Kendi top-
rağında Attike balı elde etmek için Atina'dan arı getirtti; böylece
yerli arılar Yunanistan'dan getirtilenlerle döllenip daha iyi olacak-
lar. Bugünlerde de mantar tohumu yollanması için Hindistan'a
mektup yazdı. Yaban eşeğinden doğmamış tek bir katırı bile yok-
tur. Şu yastıkları görüyorsun, değil mi? Hepsinin içi ya kırmızı ya
da eflatundur. Mutluluğu öylesine büyüktür. Kendisi gibi azatlı olan
öbür arkadaşlarını küçümseme. Çok varsıldırlar. En sonda oturan
şu adamı görüyor musun? Bugün hiç yoksa sekiz yüz bini vardır. Bu
parayı sıfırdan elde etti. Kısa süre önce sırtında odun taşırdı.
Şeytana külahını ters giydirdiği için, yığınla para bulduğunu
söylüyorlar, ben bir şey bilmiyorum, ama duydum. Ben tanrının bol
para verdiği insanları kıskanmam. Buna karşın yine de eski efendisi-
nin tokat izi hâlâ yüzündedir ve buna aldırmaz bile. Bunun için ge-
çenlerde kulübesine şöyle bir yazı yazdı: GAIUS POMPEIUS DIOGENES
1 TEMMUZ'DAN BAŞLAYARAK BU TEK GÖZ ODAYI KİRAYA VERİYOR; ÇÜNKÜ
KENDİSİ BİR EV SATIN ALDI. Azatlı yerinde oturan şu adamın durumu
ne denli iyiydi. Onu küçümsemiyorum. Çok parası vardı, ama du-
rumu bozuldu. Gırtlağına dek borca battı, ama yemin ederim ki,
kendi hatası değil; çünkü ondan daha iyi bir insan yoktur; ama
suç her şeyi kendilerine yontan aç gözlü azatlılarda. Şunu da bil:
Arkadaşların tenceresi kaynamayıp da işler de bir kez kötüye gitti
mi, dostları ortadan yok olur. Nasıl da iyi kurulmuş bir işi vardı.
Cenaze işleriyle uğraşırdı. Hep krallar gibi yemek yerdi: Yaban do-
muzları, fırında pişmiş yiyecekler, kuşlar, aşçılar, ayrıca hamur işiyle
uğraşan aşçılar. Birisinin mahzeninde bulunan şaraptan daha çoğu
onun masasının altına[23] dökülürdü. İnsan değil de, sanki peri ma-

23) Bkz. dipnot 11.

salı kahramanıydı. İşleri kötüye gitmeye başladıktan sonra, alacaklılarının onun işinin altüst olduğunu düşünmelerinden korktuğu için, açık artırmada şöyle bir yazı yazdı: GAIUS IULIUS PROCULUS KULLANMADIĞI EŞYALARINI AÇIK ARTIRMA İLE SATACAK."

39 Trimalchio bu tatlı öyküleri yarıda kesti; çünkü büyük servis tabağı kaldırılmıştı ve sevinç içindeki konuklar şaraba ve genel konular hakkındaki konuşmalara dalmışlardı. Oturduğu yerden öne doğru eğilip, "Bu şarabı içmeniz gerekiyor. Midemizdeki balıklar yüzmek zorunda. Büyük servis tabağının içinde görmüş olduğunuz akşam yemeğiyle benim yetineceğimi mi sanıyorsunuz yoksa? 'Ulixes böyle mi bilinir?' Yemek yerken de edebiyatı unutmamak gerekir. Efendimin kemikleri huzur içinde olsun, o benim insanlar içinde insan olmamı istemiştir. Son gelen servis tabağında olduğu gibi, kimse önüme görmediğim bir şey koyamaz. On iki tanrının yaşadığı bu gökyüzü on iki burca dönüştü ve işte biri koç burcu oldu. Bunun için o burçta doğan birinin bir sürü koyunu olur, çok yün elde eder, bu arada dikkafalıdır, utanmazdır, dili sivridir. Bu burçta doğanların pek çoğu ayrıntıyla uğraşır ve her şeyi eleştirir." Yıldız falcılığı konusundaki ayrıntılı bilgisini alkışladık; bunun üzerine anlatmayı sürdürdü: "Sonra tüm gökyüzü boğa olur. Bu burçta doğanlar hırçın olur, çobanlar ve kendi yiyeceğini kendileri yetiştiren insanlar bu burçtandır. İkizler burcunda, doğuştan ikiz olanlar, çift öküzler, erkekliği yerinde olanlar, ikili oynamayı bilenler doğar. Ben yengeç burcunda doğdum. Bunun için pek çok ayakla dik duruyorum, hem denizde hem karada bir sürü malım mülküm var; çünkü yengeç hem karaya hem de denize uyum sağlar. Aslan burcunda doğanlar obur ve etkili insanlardır; başak burcunun kadınları kaçak kölelerdir ve zincire vurulmuşlardır; terazi burcunda kasaplar, koku üretici ve satıcıları ile ağırlık tartanlar vardır; zehir hazırlayanlar ve katiller akrep burcundandır; yay burcunda, sebzelere bakarken domuz eti alan şaşılar doğmuştur; oğlak burcunun insanları hep sıkıntılıdır ve bu yüzden boynuzları çıkar; hancılar ve salaklar kova burcunda doğmuşlardır; balık burcunda doğanlar mutfak sorumlusu ve konuşmacı olur. Böylece dünya bir değirmen gibi döner ve insanların ya doğması ya da ölmesi için hep kötü bir şeyler olur. Otlarla birlikte çıkarılmış ortada duran toprak parçasını ve üzerindeki bal peteğini görüyorsunuz, mantıksız hiçbir

şey yapmıyorum. Toprak ana yumurta gibi yuvarlak bir biçimde ortada durur ve tıpkı bir bal peteği gibi tüm iyi şeyleri kendi içinde saklar."

Topumuz birden "Yaşasın bilge" diye bağırdık ve hizmetçiler içeri 40
girip de koltukların üzerine örtüler örtünceye dek ellerimizi kaldırıp Hipparkhos[24] ve Aratos'un onunla karşılaştırılmaması gereken insanlar olduğuna ant içtik, bu örtülerin üzerinde tuzakların, ellerinde mızraklarla tuzak kuran adamların ve tüm av aletlerinin resimleri vardı. Yemek odasının dışında korkunç bir gürültü koptuğu zaman, ne olduğunu anlayamadan Laconia köpekleri içeri dalıp masanın çevresinde dört dönmeye başladılar. Bunların ardından büyük servis tepsisi geldi, bunun içine başında özgürlük şapkasıyla[25] kocaman bir yaban domuzu yerleştirilmişti ve dişlerinden palmiye liflerinden dokunmuş iki küçük sepet sarkıyordu, biri kuru hurmayla öbürü taze hurmayla doluydu. Bunun çevresinde daha küçük bir tür sert ekmekten yapılmış ve sanki annelerinin memelerine yapışmış yavru domuzlar vardı, bunlar ortadakinin dişi bir domuz olduğunu gösteriyordu. Bu yavruları ev sahibi bize armağan etti. Öte yandan, domuzu parçalamak için daha önceki kuşları parçalayıp dağıtan, adı Parçala[26] olan adam gelmedi, iri yarı, sakallı, bacakları bantlı, sırtında Şam'da dokunmuş renkli kumaştan av giysisi olan bir adam avcı bıçağını çekip domuzun böğrüne sapladı, buradan ardıç kuşları uçarak çıktı. Ellerinde ökse çubuklarıyla hazırda bekleyen kuş avcıları vardı, yemek odasında uçuşan kuşları anında yakaladılar. Trimalchio herkese birer kuş verilmesini buyurduktan sonra şunları ekledi: "Bu yaban domuzunun nasıl meşe palamudu yediğini görüyorsunuz." Çocuklar zaman yitirmeden domuzun dişlerinden sarkan küçük sepetlere koştular, kuru ve taze hurmaları konuklara dağıttılar.

Bu arada, ben oturduğum yerde kafama takılan soruyu düşünü- 41
yordum: Acaba yaban domuzunun başına neden özgürlük şapkası giydirilmişti? Önüme gelen tüm bu değişik yemişleri yiyip bitirdik-

24) Kilikia'nın Soli kentinden olan Aratos (İÖ 315-245) ve Nicaea'lı (Bugünkü İznik) Hipparkhos (İÖ 190-124) ünlü gökbilimcilerdir.

25) Azat edilen kölenin özgürlük simgesi olarak başına giydiği şapka.

26) Bkz. paragraf 36.

ten sonra, aklımı kurcalayan soruyu yanımda oturan deneyimli konuğa sordum. "Bunu sana kölen de açıklayabilir; bunda anlaşılmayacak bir şey yok, her şey açık. Bu domuz dün akşamki yemekte yenmeyince, konuklar tarafından geri yollandı; bunun için, azat edilmiş bir köle gibi bugün sofraya yeniden getirildi," diye açıkladı. Aptallığıma kızdım ve saygıdeğer insanlar arasında ilk kez yemek yiyormuş gibi gözükmemek için başka bir şey sormadım.

Böyle konuşurken, başı asma ve sarmaşık yapraklarıyla süslenmiş güzel bir çocuk, adının bir Bromius,[27] bir Lyaeus ve Euhius olduğunu söyleye söyleye küçük bir sepet içinde üzüm dolaştırıyordu ve incecik sesiyle efendisinin şiirlerini söylüyordu. Trimalchio çocuğa dönüp, "Ey Dionysus, özgür oldun!" diye seslendi. Çocuk, domuzun kafasından özgürlük şapkasını kaptığı gibi kendi başına geçirdi. Bunun üzerine, Trimalchio şunları ekledi: "Babamın Özgürlük Tanrısı olduğunu inkâr etmeyeceksin." Trimalchio'nun söylediğini alkışladık ve ortada dolaşan çocuğu öpücük yağmuruna tuttuk.

Bundan sonra, Trimalchio tuvalete gitmek için kalktı. Başımızdaki zorba gidince, özgürlüğümüze kavuşup aramızda konuşmaya başladık. İlk olarak Dama, ağzına dek dolu bir kadeh istedikten sonra, konuşmaya başladı: "Gün bir hiçtir. Sen dolaşırken, akşam oluverir. Bunun için, yatak odasından çıkıp dosdoğru yemek odasına gitmekten daha iyisi yoktur. Dışarıda iyi soğuk var. Hamamda güç bela ısındım. Ama sıcak bir içecek insanı ısıtır. Çok içmişim, sarhoş oldum. Şarap beni çarptı."

42 Sözü Seleucus aldı ve, "Ben," dedi, "her gün yıkanmam; çünkü yıkanma işi yağ sökücü gibidir, suyun dişleri vardır ve yüreğimiz her gün eriyip gider. Ballı şaraptan bir kadeh içtiğim zaman, soğuğa meydan okurum. Zaten bugün yıkanamazdım da; çünkü cenaze törenine gittim. Güzel bir adamdı, bu denli iyi olan Chrysanthus son nefesini verdi. Geçen gün beni çağırmıştı. Sesi kulaklarımdan gitmiyor. Ahh, ah. Şişmiş sidik torbaları gibi dolaşıyoruz. Gücümüz kara sineklerden daha az, onların bir dayanma gücü var, biz sabun köpüğü gibiyiz. Perhiz yapmasaydı ne olacaktı? Beş gün ne bir damla su içti ne de ağzına bir lokma ekmek koydu. Yine de öbür dünyaya

27) Bromius, Lyaeus ve Euhius, Şarap Tanrısı Bacchus'a verilen adlardır: sırasıyla Gürültücü, Dertsiz ve Keyifli anlamlarını taşımaktadır.

çekip gitti. Onu doktorlar öldürdü; hayır, tam tersine, kötü yazgı; çünkü doktorlar insanı avutmaktan başka bir işe yaramazlar. Ama cenaze töreni iyi oldu, ölüm yatağında yatıyordu, üzerine güzel örtüler örtülmüştü. Arkasında çok ağlayanı vardı, nicesini özgürlüğüne kavuşturmuştu; karısı da az da olsa ağladı. Karısına iyi davranmamış olsaydı, ne olacaktı acaba? Çaylak soyundan gözü doymaz bir kadın n'olucak. Hiçbirine iyilik etmemeli; çünkü ha kadınlara iyilik etmişsin, ha ettiğin iyiliği kuyuya atmışsın, ikisi de aynı. Ama eski bir aşk yengeç gibi ısırır."

Canımızı sıkmaya başlamıştı, Phileros yüksek sesle şöyle bağır- 43
dı: "Yaşayanlardan söz edelim. Hak ettiği şeyleri elde etti; onurlu bir biçimde yaşadı, onurlu bir biçimde öldü. Yakınacağı nesi var? Yoktan var oldu ve bokun içinden üç kuruş parayı dişleriyle almaya hazır bir adamdı. Bunun için neye dokunduysa bal peteği gibi çoğalıverdi. Tanrı adına ant içerim ki, temiz bir yüz bin bıraktığını sanıyorum ve tümü de nakit. Köpek dili[28] yediğim için dilim çözüldü, bu konuda gerçeği söyleyeceğim: Dili kabaydı, gevezenin tekiydi, uyumsuz bir adamdı. Kardeşi iyi bir insandı, arkadaş canlısıydı, eli açıktı ve sofrası dolup taşardı. Başlangıçta şansı kötüydü: Ama ilk bağbozumunda belini doğrulttu: Çünkü şarabı o zaman istediği fiyattan sattı. Ama onun burnunun büyümesine neden olan şey, mirasa konmasıydı; bu mirasta kendi payına düşenden daha çoğunun üzerine oturdu. O kazık herif, kardeşine kızdığı bir anda, aileden kalan malı mülkü kimin oğlu olduğunu bilmediğim birine bıraktı. Kendi yakınlarından kaçan biri, uzun zaman kaçar. Sadık köleleri vardı, bunlar onun yıkımına neden oldular. Çabuk kanan insan hiçbir zaman doğru düzgün iş yapamaz, özellikle de ticaretle uğraşıyorsa. Yine de, yaşadığı sürece, gününü gün etti (...) Şansı yaver gitti, neyi ellese altın oluyordu. Her şey yolunda gittiğinde, iş kolaylaşır. Kaç yaşındaydı dersin? Yetmişten fazla. Taş gibiydi, yaşını göstermiyordu, karga gibi karaydı. Onu tanırdım, ölünceye dek şehvet düşkünüydü. Tanrı aşkına, onun evde köpeğe bile rahat vermediğini sanıyorum. Tam bir oğlancıydı, her türlü zevki tatmıştı. Kınamıyorum, çünkü bir tek bunu yanına alıp götürdü."

28) Eskiçağ'da yatıştırıcı olarak kullanılan bir bitki.

44 Phileros bunları söyledikten sonra, Ganymedes de şunları dedi: "Suya sabuna dokunmayan şeylerden söz ediyorsunuz, hiç kimse tahıl fiyatlarının nasıl el yaktığına bakmıyor. Bugün bir lokma ekmek bulamadım. Kuraklık da sürüp gidiyor. Bir yıldır kıtlık var. Fırıncılarla 'Koru beni, koruyayım seni' diye işbirliği yapan tahıl pazarındaki görevlilerin Tanrı cezalarını versin. Bunun için zavallı halkın canı çıkıyor; çünkü şu üst tabaka insanlarının ağızları sanki hep bayrammış gibi hiç boş durmuyor. Asia'dan[29] ilk geldiğimde bulduğum o aslan yürekli insanlar keşke yine olsaydı. Yaşamak işte o zaman güzeldi. O dürüst adamlar bu alçak adamları öyle bir döverlerdi ki sonunda onların içlerine tanrı korkusu salmış olurlardı. Safinius'u anımsıyorum; benim çocukluğumda eski bir kemerin yakınında yaşardı, zehir gibi adamdı. Gittiği yeri kasıp kavururdu. Ama dürüst, güvenilir, arkadaş canlısıydı, onunla karanlıkta oyun oynayabilirdin. Senatoda ise teker teker herkesi nasıl alt ederdi, sözü uzatmadan dosdoğru konuşurdu. Forumda konuşurken sesi borazan gibi güçlü çıkardı. Ne terlerdi ne de gırtlağını temizleyip tükürürdü, bilmem ama onun Asia biçemini[30] kullandığını sanıyorum. Biri onu esenlediğinde, nasıl da incelikle karşılık verirdi, herkesin adını sanki bizden biriymiş gibi nasıl da anımsardı. O zaman tahıl fiyatları ucuzdu. Bir *as*'a satın aldığın ekmeği bir başkasıyla yiyip bitiremezdin. Şimdi bir öküz gözünün ekmekten daha büyük olduğunu görüyorum. Ah, aah, her geçen gün daha da kötüye gidiyor. Burası dananın kuyruğu gibi tersine büyüyor. Neden başımızda yaşamımızı bir *as*'a yeğleyen ciğeri beş para etmez bir kamu görevlisi var. Sevinç içinde evinde oturuyor, bir başkasına ana babasından kalan paradan daha çoğunu bir günde kazanıyor. Bin altını nereden elde ettiğini ben biliyorum. Biz adam olsaydık, o bu denli mutlu olamazdı. Şimdi insanlar evlerinde aslan kesiliyorlar, dışarıda ise kuzu gibiler. Eski püskü giysilerimi de çoktan satıp yedim, tahıl fiyatları böyle giderse tek göz odamı da satacağım. Ne tanrılar ne de insanlar bu kasabaya acımazlarsa, halimiz ne olacak? Nasıl her şeyin tanrılardan geldiğine inanıyorsam, onlar izin verirse, evlatlarımın gününü göreceğim. Çünkü hiç kimse gökte

29) Romalılar Anadolu'ya Asia adını vermişlerdir.
30) Bkz. dipnot 3.

tanrılar olduğuna inanmıyor, hiç kimsenin perhiz ettiği yok, hiç kimse Zeus'a önem vermiyor, ama herkes gözlerini kapamış malının mülkünün hesabını yapıyor. Eskiden soylu kadınlar saçlarını açıp yalınayak ve tertemiz bir yürekle yamaçlara doğru giderler ve Zeus'a yağmur yağdırması için yakarırlardı. Bardaktan boşanırcasına yağmur yağmaya başlardı, ya o zamanki gibi olsun ya da hiç: Herkes sıçan gibi sırılsıklam eve dönerdi. Bizim inancımız olmadığı için, tanrılar ayak seslerini duyurmadan gelirler. Tarlalarımız kupkuru." (...)

Eskici Enkhion, "Yalvarırım, iyi bir şeyler söyle," dedi. "Alaca 45
domuzunu yitiren köylünün 'Yaşam bir öyle, bir böyle' dediği gibi: Bugün olmayan yarın olacak: Yaşam bizi böyle sürükleyip götürür. Başımızdakiler adam olsalardı, ant içerim ki, bundan daha iyi bir yurt olamaz. Ama şu an sıkıntılı bir dönem, yalnızca burası için değil, her yer için. Nerede olursa olsun gökyüzü ortak olduğuna göre, fazla dırdırcı olmamalıyız. Sen başka bir yerde olsaydın, burada pişmiş domuzların ortalıkta dolaştığını söylerdin. İşte üç gün sürecek şölende bize olağandışı bir gösteri sunulacak; yalnız gladyatörler yok, çok sayıda azatlı da var. Bizim Titus'un kafası iyi çalışır ve coşkulu bir adamdır; ya o ya bu, ama biri mutlaka olacak. Ben onu yakından tanırım, işi yarım bırakan bir adam değildir. En iyi bıçakları verecek, tiyatrodaki tüm izleyiciler görsün diye kasaplık işi orta yerde yapılacak.[31] Bu parayı şuradan elde etti: Babası öldüğünde otuz milyon *sestertius* mirasa kondu. Dört yüz binini harcasa, ne olacak sanki, üstelik sonsuza dek ün kazanacak. Birkaç adam topladı, bunların arasında arabada dövüşen bir kadın ve Glyco'nun kâhyası da var, bu kâhya, Glyco'nun karısıyla basıldı. Kıskanç kocalarla âşıklar arasında kalan halkın çekişmesini göreceksin. Ciğeri beş para etmeyen Glyco, kâhyasını yabanıl hayvanların önüne attı. Bu onun gülünç duruma düşmesine neden olacak. Kadın onu zorladıysa, kâhyanın günahı ne? O kaltak karı bir boğa süsmesinden daha da kötüsüne layıktı. Eşeğini dövemeyen semerini döver. Glyco, Hermogenes'in tohumunun iyi sonuç vere-

31) Dövüş dışı kalan gladyatörler, genellikle, soyunma odasına getirilirdi, yarası ölümcül olanlar burada öldürülürdü, oysa burada halkın gözü önünde öldürülecekleri anlaşılıyor.

ceğini nasıl düşünür? Uçmakta olan bir çaylağın tırnaklarını kesmeyi becerdi. Dişi yılan ip olmaz. Glyco kendi cezasını çekiyor; Orcus'tan[32] başkasının çıkarmayacağı bu lekeyi, yaşadıkça taşıyacak. Ama herkesin hatası kendisine. Ancak ben Mammaea'nın bize nasıl bir ziyafet çekeceğini seziyorum, bana ve arkadaşlarıma ikişer denarius.[33] Böyle davranacak olursa, Norbanus'un[34] elinden tüm desteğini çekip alacak. Ona tüm gücüyle saldıracağını bilmen gerekiyor. İşin gerçeği, Norbanus bize ne iyilik etti? Gösterilere beş para etmez, çoktan yaşlanmış, üflesen yıkılacak gladyatörler çıkardı; yabanıl hayvanlarla dövüşen daha iyi gladyatörler gördüm. Gölge gibi atlıları öldürdü, sen bunları gübre yığınında eşelenen horozlara benzetirdin. Biri yük altında ezilmiş eşek gibiydi, öbürünün ayaklarına köstek vurulmuştu, üçüncüsü ayakları sakat bir ölü gibiydi. Biraz canlı duran ise bir *Thraex*'dı,[35] o da öğretilenlere göre dövüştü. Kısacası, daha sonra tümü dayak yedi; o büyük kalabalık 'Adam gibi davranın' diye avaz avaz bağırmıştı. Bunlar, açıkça, kaçaktan başka bir şey değildi. Norbanus, 'Yine de sana bir gösteri sundum,' dedi. Evet, ben de seni alkışlıyorum. Düşünsene, aldığımdan daha çoğunu sana veriyorum. Bir elin öbür ele her za-
46 man yardımı dokunur. Hey Agamemnon, sanki bana, 'Şu can sıkıcı adam da durmadan ne konuşuyor?' der gibisin. Çünkü, konuşabilmene karşın, konuşmuyorsun. Sen bizden değilsin ve yoksulların konuşma biçimiyle dalga geçiyorsun. Mürekkep yaladığın için senin aptala döndüğünü biliyoruz. Neden mi? Bir gün evime gelmen ve kulübemi görmen için seni ikna edebilir miyim acaba? Yiyeceğimiz pilici ve yumurtayı bulacağız: Bu yıl havalar iyi gitmeyip her şeyi yok etmiş olsa bile güzel olacak, karnımızı doyuracak bir şeyler bulacağız. Benim küçük oğlum senin öğrencin olarak büyüyor. Dört basit işlemi yapıyor; yaşarsa, senin yanında küçük bir köle olacak. Ne zaman boş kalsa kafasını kitabından kaldırmaz. Kuş hastası olmasına karşın, akıllı ve yakışıklıdır. Onun üç ispinoz kuşunu öldürdüm ve onları küçük bir farenin yediğini söyledim.

32) Yeraltı Tanrısı, yani ölüm.
33) Önceleri on, sonraları on altı as değerindeki gümüş Roma parası.
34) Zengin ve ünlü bir avukat.
35) Trakya'ya özgü silahlarla ve kalkanla dövüşen gladyatör.

Yine de, kendini oyalayacak önemsiz bir şeyler buldu ve büyük bir keyifle resim yapmaya başladı. Öte yandan, Yunanlı öğretmenleri başından attı ve öğretmeni kendini beğenmiş biri olsa da ve bir konu üzerinde durmasa da, Latince'ye dört elle sarıldı. Öğretmeni çalışmak istemese de, oğlum okuyup yazacak bir şeyler vermemi istiyor. Okuyup yazmayla uğraşmayan bir oğlum daha var, ama araştırmaya meraklıdır, bildiğinden daha çoğunu öğretir. Bayramlarda hep eve gelir ve ne verirsen ver mutlu olur. Bunun için ona başlıkları kırmızıyla yazılmış birkaç hukuk kitabı satın aldım, çünkü malını yönetmesi için hukuk öğrenmesini istiyorum. Bu işte para var. Çünkü edebiyattan yeterince etkilendi. Bundan cayacak olursa, ona ya berberlik ya tellallık ya da hiç olmazsa avukatlık gibi bir meslek öğretmeye karar verdim, çünkü bunları onun elinden Orcus'tan[36] başka kimse alamaz. Bunun için, ona her gün şunu söylüyorum: 'Oğlum, ne öğreniyorsan, kendin için öğreniyorsun. Avukat Philero'ya bak: Çalışmamış olsaydı, bugün açlıktan nefesi kokardı. Daha dün sırtında yük taşıyordu, bugün Norbanus'un karşısına çıkıyor. Eğitim bir hazinedir ve meslek hiç ölmez.'"

Bunlar konuşulurken, Trimalchio içeri girdi ve alnını sildikten **47**
sonra ellerini kokulu yağla sildi ve kısa bir süre sonra konuşmaya başladı: "Dostlarım, beni bağışlayın, çoktandır bağırsaklarım çalışmıyor. Doktorlar da çare bulamadılar. Ama nar kabuğu ve sirkede bekletilmiş çam reçinesi iyi geldi. Bağırsaklarımın düzeleceğini umuyorum. Öte yandan, midemden boğanın çıkardığı seslere benzeyen sesler geliyor. Bunun için, içinizden birinin yapacak özel işi varsa, bunda utanacak bir şey yok. Aramızda gaz çıkarmayan yoktur. Ben gazı içimizde tutmak kadar büyük bir işkence düşünemiyorum. Bunu Zeus bile yasaklayamaz. Geceleri beni uyutmayan sen gülüyorsun ha, Fortunata? Yine de ben yemek odasında herhangi birinin kendini rahatlatacak bir şey yapmasını yasaklamam, doktorlar da insanın kendisini tutmasını yasaklıyor. Çok fazla sıkıştırırsa, dışarıda her şey hazır: Su, lazımlık ve öbür ufak tefek malzemeler. Bana inanın, gaz beyine gider ve tüm bedende karışıklığa yol açar. Söylemek istemedikleri için pek çok kişinin ölüp gittiğini bilirim." Cömertliğine ve hoşgörüsüne teşekkür ettik, durmadan ardı ardı-

36) Bkz. dipnot 32.

na kadehleri yuvarlayarak gülmemizi tuttuk. Söyledikleri gibi daha önümüzde çok yol olduğunu o ana dek bilmiyorduk. Çünkü müzik eşliğinde masalar temizlendikten sonra kurdele ve çanlarla donatılmış üç beyaz domuz yemek odasına getirildi, getirilen yiyecekleri duyuran köle bunlardan birinin iki yaşında, öbürünün üç, üçüncüsünün de altı yaşında olduğunu söylüyordu, ben ip cambazlarının geldiğini ve sirklerdeki gibi gösteri sunacaklarını sanıyordum; ama Trimalchio, beklentimizin tersine, "Bunlardan hangisinin akşam yemeği için çabucak hazırlanmasını istersiniz?" dedi. "Köylüler bütün bir tavuğu, parçalanmışını ya da bu türden önemsiz şeyleri pişirebilirler: Benim aşçılarım ise bronzdan bir kazan içinde bütün bir danayı pişirebilirler." Sonra, aşçının çağrılmasını buyurdu ve bizim seçmemizi beklemeden yaşı büyük olan domuzun öldürülmesini buyurdu ve, "Hangi bölüktensin?"[37] diye yüksek sesle sordu. Aşçı, "Kırkıncı bölükten," diye yanıtlayınca, bu kez de, "Satın mı alındın yoksa bu evde mi doğdun?" diye sordu. Aşçı, "Her ikisi de değil, Pansa'nın vasiyetiyle sana bırakıldım," dedi. Bunun üzerine, Trimalchio, "O halde dikkatli bir biçimde dağıtmaya özen
48 göster; yoksa seni habercilerin arasına attırırım," dedi. Aşçı, efendisinin gücü konusunda uyarıldıktan sonra, pişecek domuzu alıp mutfağa götürdü, Trimalchio huzurlu bir yüz ifadesiyle bize baktı ve, "Hoşunuza gitmediyse, şarabı değiştireyim," dedi ve konuşmasını şöyle sürdürdü: "Şarabın iyi olduğunu söylemelisiniz. Tanrılara şükürler olsun ki, şarap satın almıyorum, şimdi ağzınıza tat veren bu şaraplar şimdiye dek hiç gidip görmediğim Roma dışındaki çiftliğimde üretiliyor. Bu çiftlik sanırım Terraciniensis ile Tarentum'un sınırlarında bir yerde. Şimdi Sicilya'yı topraklarıma katmak istiyorum, Afrika'ya gidecek olursam, kendi topraklarımda yolculuk ederim. Agamemnon, söyle bakalım, bugün mahkeme duruşmaları konusunda okulda nasıl bir çalışma yaptın? Ben davalara bakmaktan anlamasam da, ev yönetimi için edebiyat öğrendim. Çalışmaktan sıkıldığımı sanma, biri Latince, öbürü Yunanca iki kütüphanem var. Beni seviyorsan, konuşma alıştırmalarından birinin konusunu söyle." Agamemnon, "Bir yoksul adamla bir varsıl adam birbirleri-

37) Roma'nın büyük ailelerinde köleler yaptıkları işlere göre '*decuria*'lara (on kişiden oluşan bölümler) ayrılırdı.

ne düşman olmuşlar," dedi. Trimalchio, "Yoksul da ne demek?" diye sorunca, Agamemnon, "Kurnazca bir soru," dedi ve hangi davanın konusunu açıkladı bilmiyorum. Trimalchio, hiç zaman yitirmeden, "Bu şey gerçekten olduysa, sorun yok," dedi. Son derece boş sözlerle dolu konuşma böyle sürüp giderken, Trimalchio şöyle dedi: "Çok sevgili Agamemnon'cuğum, rica etsem acaba Hercules'in on iki zorlu işini ya da Kyklops'un[38] baş parmağını kıskaçla kopardığı Odysseus'un öyküsünü anlatır mısın? Çocukluğumda Homeros'un bu öykülerini hep okurdum. Gerçekten, Cumae'da Sibylla'nın bir şişe içine asıldığını gözlerimle gördüm. Çocuklar ona 'Sibylla, Sibylla, Ne istiyorsun?' diye bağırdıklarında, o, 'Ölmek istiyorum,' diye yanıtlıyordu."

İçinde koca bir domuz olan servis tepsisi masaya geldiğinde, 49
Trimalchio henüz sözünü bitirmemişti. Biz bu denli büyük bir çabukluk karşısında şaşkınlığımızı dile getirdik ve gerçekten bütün bir tavuğun bile bu denli çabuk pişirilemeyeceğine ant içtik, bu domuz az önceki yaban domuzundan çok daha büyük görünüyordu. Sonra, Trimalchio, dikkatle domuza bakarak, "Bu ne böyle, bu domuzun içi temizlenmedi mi? Tanrı aşkına, temizlenmemiş, çağır aşçıyı buraya, çağır!" diye bağırdı. Aşçı süklüm püklüm masanın yanına gelince ve domuzun içini temizlemeyi unuttuğunu söyleyince, "Ne, unuttun ha?" diye haykırdı Trimalchio ve, "Adam biber ve kimyon koymamış gibi davranıyor. Soyun şu herifi," dedi. Zaman geçirmeden aşçıyı soydular, aşçı üzgün üzgün iki celladın arasında durdu. Herkes yalvarıp yakarmaya ve, "Olur böyle şeyler; bırak gitsin, bir kez daha yapacak olursa, hiç kimse onun için yalvarmayacak," demeye başladı. Son derece acımasız ve sert biri olarak kendimi tutamayıp Agamemnon'un kulağına eğildim ve, "Bu kölenin salak olduğu açık; birisi domuzun içini temizlemeyi unutur mu hiç? İnan ki, temizlemeyi unuttuğu balık bile olsa, ben bağışlamazdım," dedim. Ama sevinçten yüzünde güller açan Trimalchio, "Madem ki bu denli unutkansın, onu bizim önümüzde temizle bakalım," dedi. Aşçı giyindikten sonra bıçağı kaptı ve domuzun karnını titrek eliyle orasından burasından kesti. Çok geç-

38) Mitolojik yaratıklar olan Kyklopslar ne tanrılardan ne de insanlardan korkan acımasız, kaba saba, iri yarı devlerdir ve alınlarının ortasında tek gözleri vardır.

meden, içindeki ağırlığın baskısıyla genişleyen yarıklardan sosis ve salamlar döküldü.

50 Bunun üzerine, köleler birdenbire alkışlamaya başlayıp, "Yaşasın Gaius!" diye bağrıştılar. Aşçı bir kadeh içki ve gümüş bir taçla onurlandırıldı, kadehi Korinthos tabağında sunmuşlardı. Agamemnon tabağa daha yakından bakarken, Trimalchio, "Gerçek bir Korinthos tabağı olan tek insan benim," dedi. Her zamanki böbürlenmesiyle kapların kendisine Korinthos kentinden getirildiğini söyleyecek sanıyordum. Ama o daha iyi bir şey söyledi: "Belki de neden yalnızca bende gerçek Korinthos kapları olduğunu merak ediyorsun; çünkü bunları Korinthos adında bir adamdan satın alıyorum. Birinin Korinthos işi bir eşyaya sahip olmasının dışında, Korinthos ne demektir? Beni kara cahil sanmayın, Korinthos kaplarının ilk kez nereden ortaya çıktığını iyi bilirim. Troia ele geçirildiğinde, üçkâğıtçı Hannibal tüm bronz, altın ve gümüş yontuları odun yığınının üzerine koydu ve yaktı: Hepsi eriyip bronz karışımı oldular. Böylece ustalar bu karışımdan aldılar ve küçüklü büyüklü tabaklar ve heykelcikler yaptılar. Böylece, Korinthos kapları ortaya çıkmış oldu, içinde her türlü maden vardır. Söyleyeceğim şey için beni bağışlayın: Ben koku yapmadıkları için camdan olanları yeğlerim. Kırılma dertleri olmasa, altın olanlara bile yeğ tutarım; ama bu yüzden şimdi ucuzladılar.

51 Kırılmayan cam kupalar yapan bir usta vardı. Bu buluşundan dolayı Caesar'ın[39] yanına çıkmasına izin verildi, sonra şişeyi Caesar'dan alıp yere attı. Caesar şaşırıp kaldı. Usta da şişeyi yerden aldı; şişe biraz yamulmuştu, sanki bronz bir vazo gibi; cebinden küçük bir çekiç çıkardı ve vura vura güzelce düzeltti. İşi bitirdikten sonra, özellikle Caesar ona, 'Başka biri camı böyle işlemeyi biliyor mu?' diye sorduğu zaman, Zeus'un tahtını ele geçireceğini sanıyordu. Şimdi ne olduğuna bak! Usta, 'Hayır, yok,' diye yanıtlayınca, Caesar adamın boynunun vurulmasını buyurdu: Herkes bunu öğrenecek olursa, altının değeri

52 düşecekti. Ben gümüşe tutkunum. En azından yüz tane gümüş kupam var: Üzerlerinde çocuklarını öldüren Kassandra[40] ve ölmüş ço-

39) İmparator Augustus ile başlayan dönemde, Iulius Caesar soyundan geldikleri için, başa geçen imparatorların tümünün bir adı da Caesar'dır. Plinius'a göre (*N.H.*, XXXVI, 198) burada adı geçen imparator, Caesar Tiberius'tur.

40) Trimalchio burada Troialılar'ın bilicisi Kassandra ile Medea'yı karıştırmıştır; çocuklarını öldüren Medea'dır.

cuklar var, ama sen onların canlı olduğunu sanırsın. Koruyucularımın birinden kalan bin tane testim var; bunlarda Daedalus'un[41] Niobe'yi Troia atının içine kapatması görülür. Kupalarımın üzerinde Hermeros[42] ile Petraites'in dövüş sahnesi bulunmaktadır, kupaların her biri ağırdır. Hiç birini parayla satmam, çünkü ben sanattan anlarım."

Trimalchio bunları anlatırken, köle çocuk elindeki kupayı düşürdü. Dönüp çocuğa baktı ve, "Çabuk git, kendi kendini kamçıla, çünkü aptalın tekisin," dedi. Bunun üzerine, çocuk, dudağını aşağı sarkıtarak yalvarıp yakarmaya başladı. Ama Trimalchio, "Sana zarar vermişim gibi, ne diye yalvarıp duruyorsun? Sana bir öğüt vereyim: Aptallıktan kurtulmayı sen kendin iste!" dedi. Sonunda, bizim yalvarmamız üzerine çocuğu bağışladı. Çocuk salıverilince masanın çevresinde koşturmaya başladı (...)

Trimalchio, "Şarabı içinize akıtın, suyu bedeninizden atın!" diye bağırdı. Trimalchio'nun bu ince şakasını anladık, herkesten önce de nasıl davranırsa yeniden yemeğe çağrılacağını bilen Agamemnon anladı. Öte yandan, övgüler yağdırılan Trimalchio, sevinç içinde içkisini içti ve artık kafası dumanlanmaya başlayınca konuşmaya başladı: "İçinizden hiç kimse benim Fortunata'mdan dans etmesini istemiyor mu? İnan olsun ki, ip dansında[43] üstüne yoktur."

Sonra, ellerini alnının üzerine kaldırdı ve tüm köleler bir ağızdan "Madeia! Perimadeia!" diye şarkı söylerken oyuncu Syrus'a öykünüyordu. Karısı Fortunata kulağına eğilip bir şeyler söylemeseydi, Trimalchio odanın ortasına doğru ilerleyecekti; sanırım karısı bu türden şeylerin saygınlığına yakışmadığını söylemiştir. Hiçbir şey bu denli dengesiz olmamıştır; çünkü bir an geliyor ve karısı Fortunata'dan korkuyor, bir an içinden geldiği gibi davranıyordu.

41) Heykeltıraşlık ve mimarlık konusunda usta olan Daedalus, testereyi, baltayı ve başka araçları bulmuş, Girit'te oğlu Ikarus ile takma kanatlar takıp Ege denizinin üzerinde uçtuğu için, mitolojide uçan ilk insan sayılmıştır. Trimalchio burada da mitolojik öyküleri karıştırmıştır. Thebai Kralı'nın karısı Niobe'nin, Troia Savaşı, tahta at ve Daedalus ile hiçbir ilgisi yoktur.

42) Hermeros ile Petraites ünlü gladyatörlerdir.

43) Yunan komedyasında koronun canlı ve şehveti anlatan hareketler içeren dansı; bu dans sırasında oyuncular elden ele ip geçirirlerdi. Tiyatro dışında bu dansın taklit edilmesi sarhoşluk ve şehvet düşkünlüğünün belirtisi sayılırdı.

53 Ancak bir kâhya, sanki kentin resmi gazetesini okuyormuş gibi, Trimalchio'nun dans tutkusunu yarıda kesti: "Bugün Temmuz'un 26'sı: Trimalchio'nun Cumae'daki çiftliğinde otuz oğlan ve kırk kız çocuğu doğmuştur; tarlalardan ambarlara beş yüz bin kile tahıl taşınmıştır; beş yüz öküz boyunduruğa vurulmuştur. Şu olaylar da aynı günde olmuştur: Köle Mithridates, efendimiz Gaius'a küfür ettiği için, çarmıha gerilmiştir. On milyon *sestertius* nasıl değerlendirileceği bilinemediği için kasaya konmuştur. Kâhya Nasta'nın evinde çıkan yangın Pompei'deki bahçelerimize dek yayılmıştır." "Ne?" dedi Trimalchio "Ben ne zaman Pompei'de bahçe satın aldım?" Sayman, "Geçen yıl, ama henüz hesaplara geçmedi," diye yanıtladı. Bunun üzerine, Trimalchio, "Benim adıma hangi çiftlik satın alınacak olursa, altı ay içinde haberim olmazsa, hesaplarıma geçirilmesini yasaklıyorum," dedi. Trimalchio'nun çiftliklerindeki görevlilerin yolladıkları haberler ve orman bekçilerinin vasiyetleri okunuyordu, bu vasiyetlerde Trimalchio övülerek mirastan yoksun bırakılıyordu. Ayrıca kâhyaların adı, gece bekçisi olan kocasının, hamamcıyla bastıktan sonra boşadığı azatlı kadının adı ve de Baiae'a sürülen alışveriş sorumlusunun adı okundu. Sonra, para işlerinden sorumlu görevli suçlu bulunmuştu ve oda hizmetçileri arasındaki dava sonuçlanmıştı.

Sonunda, ip cambazları içeri girdi. Aptalların aptalı biri elinde merdivenle gelip durdu, çocuğa basamakları çıkmasını ve en tepede şarkı söyleyerek dans etmesini, sonra da yanan çemberlerin içinden atlamasını ve dişleriyle bir testiyi kaldırmasını buyurdu. Trimalchio bunlara yalnızca hayranlıkla bakmıyor, aynı zamanda da bu mesleğin nankör bir sanat olduğunu söylüyordu. Öte yandan da dünyada çok severek izlediği iki şeyden birinin ip cambazları, öbürünün ise borazancılar olduğunu söylüyordu; öbür eğlenceler ise yalnızca can sıkıcı boş işlerdi. Konuşmasını şöyle sürdürdü: "Bir zamanlar komedi oyuncuları satın almıştım, ama onların yalnız Latin konulu oyunlar oynamasını yeğledim ve flütçülerimden Latin ezgileri çalmalarını istedim."

54 Trimalchio böyle konuşurken, cambaz çocuk onun üzerine düştü. Köleler ve konuklar bağrıştı, bu denli sevimsiz bir adama üzüldükleri için bağrışmıyorlardı, çünkü onun boynunun kırılmasını seve seve izlerlerdi, onların derdi akşam yemeğinin sona erecek ol-

masıydı, ayrıca yabancı bir ölü için ağlamak zorunda kalacaklardı. Trimalchio inim inim inleyince ve sanki incinmiş gibi kolunun üzerine uzanınca, doktorlar koştular, karısı Fortunata da, saçı başı darmadağın, elinde bir kadehle ne talihsiz ve mutsuz bir kadın olduğunu bağıra bağıra doktorların arasına karıştı. Trimalchio'nun üstüne düşen çocuk ise ayaklarımızın arasında dolaşıyor ve onu salıvermemiz için yalvarıyordu. Çocuğun bu yakarışlarından sonra gülmek için beklenmedik bir olayın ortaya çıkmasından korkuyordum. Çünkü domuzun içini temizlemeyi unutan o aşçı henüz aklımdan çıkmamıştı. Bunun için özellikle de efendisinin kırık kolunu erguvan rengi yerine beyaz renkli yünlü bir kumaşla saran köle kamçılanmaya başladıktan sonra, acaba birdenbire duvarın içinden bir şey çıkar mı diye tüm yemek odasını gözden geçirmeye başladım. Kuşkularımda yanılmamıştım; çünkü dayak cezasının yerine, Trimalchio başka bir karar verip, bu denli büyük bir adamı kölesinin yaraladığı dedikodusu yayılmasın diye çocuğu özgür bıraktı.

Trimalchio'nun bu davranışını beğendik ve insanın başına nasıl 55
umulmadık işlerin geldiği konusunda çene çalmaya başladık. Trimalchio, "Bu durumu dizelere dökmeden bırakmak olmaz," dedi ve uzun uzadıya düşünmeden şu dizeleri okudu:

"Ummadığın şey oluverir (...)
(...) işlerimizi yazgı yönetir.
Hey çocuk, Falernum şarabı getir."

Bu epigramla birlikte söz ozanlara geldi ve uzun süre en güzel şiirin Trakyalı Mopsus'a ait olduğu anlatıldı. Trimalchio: "Hocam, Cicero ile Publilius arasında ne fark olduğunu anlatır mısın? Bence Cicero dili kullanmayı daha iyi biliyordu, Publilius'un yapıtları ise daha çok ahlaka yönelikti. Çünkü şu dizelerden daha iyi ne yazılabilir?

Roma'nın başına gelen aşırı gösterişten.
Rengârenk Babil işi giysisiyle altın tüylü tavuskuşu
kapatılıp bir yere, beslenir senin damak tadına göre,
senin için beç tavuğu, senin için kısır horoz;
sevilen göçmen konuk leylek de, yüreğinde anne özeni,

incecik bacakları, lak lak sesli gagasıyla
kış sürgünü kuştur, ılık günlerin habercisi,
az önce yuva yaptı işe yaramayan büyük bir tencerede.
Kimin için değerli inci, kimin için Hint yemişleri?
Yoksa inci ve mercanları takıp takıştıran kadın tutamayıp da
kendini, bir yabancının yatağında ayaklarını kaldırsın diye mi?
Ne işe yarayacak yeşil zümrüt, paha biçilmez kristal?
Kimin için istiyorsun ateş rengi taşlarını Kartaca'nın,
Dürüstlüğün yakutlardan yansısın diye mi ?
Uygun mudur evli bir kadın için incecik bir kumaşa bürünmek,
ortaya çıkmak bulut gibi incecik bir kumaş içinde çırılçıplak?"

56 Trimalchio, "Edebiyattan sonra en zor meslek hangisidir?" diye sordu ve kendisi yanıtladı: "Bana göre doktorluk ve para işleriyle uğraşmak: Çünkü benim için sık sık bir içimlik dereotu suyu hazırlanmasını buyurdukları için doktorlardan nefret etsem de, zavallı insanların midelerinde ne olduğunu, ateşin ne zaman çıkacağını bilen kişi doktordur. Para işleriyle uğraşan kişi ise gümüş kaplama paranın içindeki bakırı görür. Konuşmayan hayvanlardan en çok öküzler ve koyunlar sıkıntı çekerler: Öküzün sayesinde ekmek yeriz; koyunun yünü sayesinde de giyiniriz. Bir insanın koyunu yemesi ve yününden giysi elde etmesi utanç verici bir suçtur. Balı arılara Zeus veriyor deseler de, ben bal yapan arıların kutsal olduklarını düşünüyorum; arılar iğneleriyle sokarlar, çünkü nerede tatlı bir şey varsa, orada acıyı da bulacaksın."

Tam filozofların mesleklerini de ellerinden almaya kalkışmıştı ki, bir kabın içinde şans biletleri dolaştırılmaya başladı ve bu görevin verildiği çocuk konuklara dağıtılacak armağanları[44] okudu. Çocuk "Karışık gümüş"[45] diye bağırınca, bir domuz butu getirildi, üzerine de gümüşten bir sirke kabı yerleştirilmişti. Çocuk "Boyun

44) Şölenlerde konuklara kura çekerek armağanlar vermek gelenek olmuştu. Şans biletlerinin üzerinde armağanlarla ilgili ipuçları veren bilmeceler olurdu. Trimalchio'nun şakaları bilmecedeki sözcükle armağanın adı arasındaki benzerlikten kaynaklanmaktadır. Ancak bu sözcük oyunlarını Türkçe'ye aktarmak olanaksızdır. Bunun için sözcük oyunlari dipnotlarla açıklanmıştır.

45) '*Karışık gümüş*' demek olan '*argentum sceleratum*' sözcüklerinden '*sceleratus*' sıfatının kökü '*scelus*'tur. Bu sözcük Latince'de '*suç*', Yunanca'da ise '*but*' demektir.

yastığı" deyince, bir parça boyun eti getirildi. "Geç tat alanlar için bir yiyecek ve hakaret"[46] dedi: Çok tuzlu ve geç yenen kuru gıdalarla ucunda elma olan bir çubuk verildi. "Pırasa ve şeftali"[47] deyince, kazanan konuğa kamçı ve bıçak verildi; Şansına "Serçeler[48] ve ökse[49] çubuğu" çıkan konuk, kuru üzüm ve Attike balı aldı. Çocuk "Yemekte ve forumda giyilecek giysiler"[50] deyince, bir parça et ve yazı yazmak için kâğıtlar verildi. "Köpek ve ayak için bir şeyler." Tavşan ve sandalet getirildi. Çocuk "Müren balığı[51] ve bir harf"[52] deyince de, şanslı konuk kurbağaya bağlanmış bir fare ve bir demet pazı kazandı. Katıla katıla güldük: Bu tür sözcük oyunlarının sayısı çoktu, ama aklımda bunlar kaldı.

Öte yandan, Ascyltos aşırı bir rahatlıkla elini kolunu sallaya 57
sallaya her şeyle dalga geçip gözlerinden yaş gelene dek gülerken, Trimalchio'nun azatlı arkadaşlarından biri çok kızdı, adam benim yanımda oturuyordu ve, "Ne gülüyorsun, sersem, yoksa ev sahibimizin varsıllığı hoşuna gitmiyor mu? Sen daha mı varsılsın, verdiğin şölenler daha mı güzel sanki? Bu evin koruyucu perileri benden yana olduğuna göre, ben onun yanında otursaydım, meleyen ağzının payını çoktan vermiştim. Başkalarıyla dalga geçen, ortalık karıştırıcı şu hıyara bakın! Kimin nesidir bilinmeyen, çişi kadar değeri olmayan gece serserisi! Üzerine işeyecek olsam, kaçacak delik arar. Ben öyle kolayına öfkelenmem, ancak uysal atın çiftesi

46) '*Hakaret*' sözcüğünün Latincesi '*contumelia*' ile sözcük oyunu yapılmıştır. Sanki '*çubuk*' sözcüğünün Latincesi '*contus*' ile '*elma*' sözcüğünün Latincesi '*malum*' un birleşmesinden oluşmuş gibi okunmuştur.

47) '*Şeftali*' anlamına gelen '*persica*' ile sözcük oyunu yapılmıştır. Bu sözcük ikiye bölündüğünde (*per sica*) '*bıçak ile*' anlamına gelmektedir.

48) '*Uva passa*' '*kuru üzüm*' demektir. '*Serçe*' anlamına gelen '*passer*' ile arasında bir benzerlik kurulmuştur.

49) Ökseotunun saplarından çıkarılan ve değneklere sürülerek kuş tutmakta kullanılan yapışkan bir madde. Bal ile aralarındaki benzerlik yapışkanlıkları nedeniyle kurulmuştur.

50) '*Cenatoria*' (yemekte giyilen giysiler) ve '*forensia*' (forumda giyilen giysiler) sözcüklerinin içindeki '*cena*' (yemek) ve '*forum*' (Roma'da her türlü resmi, ticari ve adli işlerin görüldüğü, kentin ortasındaki geniş alan) sözcüklerinin anlamlarına uygun armağanlar seçilmiştir.

51) '*Müren balığı*' anlamına gelen Latince '*muraena*' ikiye bölünerek '*mus*' (fare) ve '*rana*' (kurbağa) sözcükleri elde edilmiştir.

52) 'Harf'in karşılığında armağan olarak '*beta*' verilmiştir. Bu da Yunan abecesinin ikinci harfidir ve Latince'de 'pazı bitkisi' demektir.

pek olur. Gülüyor. Gülecek nesi var? Yoksa babası onu bebekken altınla mı satın aldı? Sen Romalı bir atlısın ha! Ben de kralın oğluyum. 'Öyleyse neden kölelik ettin?' diye soracak olursan, ben kendim köle oldum ve vergi ödeyen bir yurttaş olmaktansa Roma yurttaşı olmayı yeğledim. Şimdi de kimseye maskara olmamak için böyle yaşamayı umuyorum. İnsanlar arasında bir insanım, alnım açık dolaşıyorum; kimseye bir *as*[53] borcum yok; hiç mahkemeye çıkmadım; hiç kimse bana forumda 'Borcunu öde' demedi. Küçük toprak parçaları satın aldım, birkaç kuruş biriktirdim; yirmi boğaza ve bir köpeğe bakıyorum; karımı, birisi onun göğsünde elini temizlemesin diye satın aldım; kendim için bin denarius ödedim; para ödemeden Augustus'un rahiplerinden biri oldum; öldükten sonra da yüzümün kızarmaması için böyle yaşamayı umuyorum. Sen ise arkana bakamayacak denli yoğun mu çalışıyorsun? Başkasının bitlerini görüyorsun, kendi keneni görmüyorsun. Biz yalnız sana komik geliyoruz; işte öğretmenin senden daha büyük: O hoşumuza gidiyor. Memeden yeni kesilmiş bir bebeksin, iki lafı bir araya getirip konuşamıyorsun, kendini savunamayan aptalın tekisin, sudaki kösele gibi yumuşuyorsun, ama ondan daha iyi değilsin. Madem daha varsılsın, iki kez kahvaltı, iki kez akşam yemeği niye? Ben saygınlığımı hazinelere değişmem. Kısacası kim benden iki kez istekte bulundu? Kırk yıl kölelik ettim; buna karşın hiç kimse benim köle mi yoksa özgür mü olduğumu bilmiyor. Uzun saçlı bir çocukken bu koloniye geldim; şimdiye dek buraya bir kamu binası yapılmadı. Yüce ruhlu ve saygın bir insan olan efendimi mutlu etmek için elimden geleni yaptım. Onun kesip attığı kör tırnak olamazsın. Evde beni kandırmak isteyenler vardı; buna karşın –onun ruhu şad olsun– beni korumuştur. Bunlar gerçek savaşımdır; çünkü özgür doğmak, 'Buraya gel' demek kadar kolaydır. Neden şimdi mercimek tarlasındaki bir keçi gibi bakakaldın?" dedi.

58 Bu sözlerden sonra, ayağımın dibinde oturan ve uzun süredir kendisini tutan Giton, pek uygun olmayan biçimde kıkır kıkır gülmeye başladı. Ascyltos'a demediğini bırakmayan adam bunu görünce, bu kez de çocuğa bağırmaya başladı: "Sen, sen de mi gülüyor-

53) Roma'nın para birimlerinden biri. Başlangıçta değerliyken gittikçe değerini yitirmiştir.

sun, kıvırcık saçlı, soğan kılıklı? Ey Saturnalia,[54] biz hâlâ Aralık ayında mıyız? Yüzde beşi[55] ne zaman saydın da özgür oldun, ipten kazıktan kurtulmuş, leş kargası herif? Zeus, senin ve seni adam edemeyen herifin belasını versin! Azatlı arkadaşımın evinde senin böyle konuşmana izin verdiğim ölçüde karnım doyuyor, yoksa ağzının payını şimdi verirdim. Biz iyiyiz, ama seni adam edemeyen şunlar hiçbir işe yaramazlar. Açıkçası, efendisi nasılsa, kölesi de öyledir. Kendimi zor tutuyorum, yapı olarak çabuk öfkelenen biri değilim, ancak öfkelenmeye de başladım mı, anneme bile metelik vermem. Nasıl olsa seninle dışarıda karşılaşacağım, sen bir faresin, bir kurtmantarısın: Senin efendini turp yaprağına çevirmezsem, içim rahat etmez, hele sana hiç acımayacağım, istersen Olympos'lu Zeus'u çağırabilirsin. O uzun bukle bukle saçının ve beş para etmeyen efendinin hayrını görme! Kuşkusuz cendereye gireceksin: Ya ben kendimi tanımıyorum ya da sen, altın gibi bir sakalın olsa da, gülmeyeceksin. Athena senin ve seni sustalı maymuna çeviren adamın belasını versin.

"Ben geometri, eleştiri sanatı, mantıksızlık ve delilik öğrenmedim, taş üzerine yazılmış harfleri okurum, para hesabını kuruşuna dek yapabilirim; kısacası, istersen ufak bir iddiaya girelim: Haydi çık paraları, bak ben ortaya para koyuyorum. İstediğin kadar retorik bilsen de, artık babanın parasını çarçur ettiğini öğreneceksin. Çöz bakalım şu bilmeceyi: Bizim içimizden, bir oradan bir buradan kim gelir? Başka bir tane daha sorayım: Bizden çıkar, ama yerinden kıpırdamaz; nedir bu? Büyürken küçülen nedir? Köşeye sıkışan bir fare gibi şaşırıp kaldın. Bunun için ya çeneni tut ya da senin varlığından bile habersiz olan büyük birinin canını sıkma! Yeter ki kız arkadaşından yürüttüğün şimşir yüzüklere baktığım yargısına varma! Ey hırsızların iyi niyetli tanrısı! Haydi foruma gidelim ve yüzüklerimizi para karşılığında rehin bırakalım: O zaman benim demir yüzüğümün daha çok kredisi olduğunu öğreneceksin. Oh

54) Saturnalia, Latium bölgesine tarımı getirdiğine inanılan mitolojik kahraman Saturnus'un anısına 17 Aralık'tan başlayarak kutlanan bayramdır. Bu bayramda karşılıklı armağanlar verilir, yenilir, içilir, hoşça zaman geçirilirdi. Anlatılan şölen ise Ocak ayındadır.

55) Bir kölenin satın alınma fiyatının yirmide birine eşit bir vergidir; kölenin özgürlüğü söz konusu olduğunda, bu parayı köle ödemek zorundaydı.

ne güzel olacak! Orada ıslak tilki gibi kalakalacaksın. Öyle bir kazanç elde edeceğim ve öyle iyi bir biçimde öleceğim ki *toga*mı ters giyip[56] senin ardına düşmeyecek olursam, halk benim ölüm üzerine yemin etsin. Sana böyle davranmasını öğreten adam da öğretmen değil, şarlatanın tekiymiş. Öğretmenimiz bize şöyle söylerdi: 'İşiniz bitti mi? Doğruca evinize gidin! Sağa sola bakıp oyalanmayın! Büyüklerinize saygı gösterin!' Ama bugün her şey uydurma; insanlar beş para etmez. Aldığım eğitim için tanrılara teşekkür ediyorum, bu sayede beni böyle görüyorsun."

59 Ascyltos, adamın dediklerine yanıt vermeye başlamıştı, ancak arkadaşının söylediklerinden çok mutlu olan Trimalchio, "Kesin bu tartışmayı," dedi ve konuşmasını şöyle sürdürdü: "Haydi keyfimize bakalım, sen de Hermeros, şu genci rahat bırak. Onun kanı kaynıyor, büyüklük sende kalsın. Bu tür tartışmalarda yenilen, her zaman kazanır. Sen de genç bir horozken "üü-ürüü-ü" diye öterken, aklın başında değildi. Onun için daha iyi bir şey yapıp neşelenelim ve Homeros destanlarını okuyanları izleyelim, bakın geliyorlar." Pandomim oyuncuları içeri girdiler ve mızraklarıyla kalkanlarına vurdular. Trimalchio yumuşak yastığına iyice yerleşti ve oyuncular Homeros'tan alınmış bölümleri alışılmışın dışına çıkarak Yunanca oynarlarken, Trimalchio da aynı bölümleri Latincesi'nden vurgulayarak okuyordu. Kısa bir sessizlik anında, "Hangi öyküyü oynadıklarını biliyor musunuz?" dedi. "Diomedes ve Ganymedes iki erkek kardeştir.[57] Helena bunların kız kardeşidir. Agamemnon

56) Bir kamu görevlisi, ölüm cezası vermek zorunda kalınca, giysisini ters giyerdi.

57) Trimalchio burada Yunan söylencesini altüst etmiştir. Gerçek öykü şöyledir: Yunanlı değil, Troialı yakışıklı bir genç olan çoban Ganymedes'i Tanrı Zeus çok beğenmiş ve tanrılara şarap sunma göreviyle gökyüzüne götürmüştür. Diomedes ise Yunanlı bir kaptandır ve Troia Savaşı'nın kahramanlarından biridir. Bunların ne birbirleriyle ne de Helena ile ilgileri vardır. Sparta Kralı Menelaos'un karısı Helena'nın erkek kardeşleri Kastor ile Polydeukes'tir. Troialı Paris, Helena'yı kaçırmış ve o ünlü savaşa neden olmuştur. Mycenae kentinin kralı ve Menelaos'un kardeşi, Yunan Donanması'nın da komutanı olan Agamemnon, kızı Iphigeneia'yı, Akhilleus ile evlendireceğini ileri sürerek kentten Aulis'e getirtir; oysa donanmanın yola çıkabilmesini sağlayacak uygun bir rüzgar esmesi ve ordusundaki veba salgınından kurtulmak için kızını adak olarak tanrılara sunacaktır, ancak Artemis (Diana) kızın yerine bir geyik koyar ve kızı on yıllık savaş başlamadan önce başka bir yere götürür. Savaş sırasında Akhilleus ölür ve silahları Odysseus'a armağan edilir, bunun üzerine, o silahlara sahip olmayı çok isteyen Aiax çıldırır; koyunları insan sanıp doğrar.

onu kaçırdı ve onun yerine Diana'ya bir geyik verdi. İşte Homeros'a göre Troia ile Parentium arasındaki savaşın nedeni budur. Kuşkusuz Agamemnon kazandı ve kızı İphigeneia'yı Akhilleus ile evlendirdi. Bu yüzden Aiax çıldırdı ve şimdi öyküyü size açıklayacaklar." Trimalchio bunları söyleyince, oyuncular korkunç bir çığlık attılar ve koşuşturan kölelerin arasında sunu tabağı içinde haşlanmış bir dana içeri getirildi, başına da bir miğfer giydirilmişti. Ardından Aiax geldi ve kılıcını çekip, sanki çıldırmış gibi, danayı parçaladı ve bir ileri bir geri hareketler yaparak kılıcın ucuyla dilimleri topladı ve şaşkın şaşkın bakanlara dağıttı.

Bu denli sanatsal becerileri daha fazla izleyemedik; çünkü bir- 60
denbire tavan çatırdamaya başladı ve tüm yemek odası sarsıldı. Korkuyla yerimden fırladım ve cambazlardan biri tavandan inecek diye korkuyordum. Çok geçmeden öbür konuklar da şaşkınlık içinde gözlerini tavana diktiler, gökyüzünden ne gelecek diye bekleşip duruyorlardı. İşte tavan açıldıktan sonra kocaman bir fıçıdan söküldüğü anlaşılan büyük bir çember aşağıya sallandı, çevresinden koku şişeleriyle altın çelenkler sarkıyordu. Bunları armağan olarak almamız istendiği sırada, ben masaya bakıyordum (...) Oraya içinde çörekler olan bir servis tabağı konmuştu, bu tabağın ortasında fırıncının pişirdiği bir Priapos yontusu vardı ve oldukça büyük olan kucağında her zamanki gibi çeşit çeşit yemişler ve üzümler taşıyordu. Açgözlülükle bunların üzerine atıldık ve birdenbire oyunların yeniden başlaması içimizi sevinçle doldurdu. Çünkü çöreklerden ve yemişlerden en ufacık bir dokunmayla safran fışkırmaya başladı ve iğrenç sıvı yüzümüze gözümüze bulaştı. Böylesine olağanüstü bir görünüşü olan bu servis tabağının kutsal olduğunu düşündüğümüz için, birlikte ayağa kalkıp hep bir ağızdan "Yaşasın yurdumuzun babası Augustus!" diye bağırdık. Bu saygı gösterisinden sonra da, bazı konuklar yemişleri yürütürken, biz de çıkınlarımızı doldurduk, özellikle de ben; çünkü Giton'un ceplerini yeterince çok doldurmadığımı düşünüyordum. Bu sırada, beyazlar giymiş üç çocuk içeri girdi, bunlardan ikisi boyunlarına madalyon takılmış koruyucu ev tanrılarının küçük yontularını masanın üzerine yerleştirdi; öbürü de şarap kâsesini dolaştırırken, "Tanrıların iyi niyeti bizimle olsun!" diye bağırıyordu (...)

Trimalchio bu yontulardan birinin adının Kazanç, öbürünün Şans ve üçüncüsünün de Kâr olduğunu söyledi. Herkes Trimalchio'nun altın büstünü öperken, biz öpmeden yanından geçip gitmeye utandık.

61 Herkes kendisi için akıl ve beden sağlığı diledikten sonra, Trimalchio, Nikeros'a baktı ve, "Sen şölenlerde daha canlı olurdun; şimdi neden konuşmayıp susuyorsun, anlamıyorum. Lütfen beni sevindirmek için başından geçen bir olayı anlat," dedi. Nikeros, dostunun ince düşüncesinden çok mutlu olup şöyle konuştu: "Seni böyle sevinç içinde gördüğüm için, benim de sevinçten içim içime sığmıyor, inanmazsan elime bir kuruş para geçmesin. Senin mürekkep yalamış arkadaşlarının benimle dalga geçmelerinden korksam da, gerçek anlamda gülebiliriz. Güleceklerse gülsünler; ben yine de anlatacağım: Biri benimle dalga geçse, neyim eksilir? Güldürmek, alay edilmekten daha iyidir." Bunları dedikten sonra, şu öyküyü anlattı: "Ben köleyken, dar bir sokakta otururduk; oturduğumuz ev şimdi Gavilla'nındır. Orada tanrıların isteğine uyup hancı Terentius'un karısını sevmeye başladım: Güzeller güzeli Melissa Tarentina'yı tanırsınız, iyi bir parçaydı. Ancak, ant içerim ki, ben ona yalnızca bedensel güzelliği ya da cinsel ilişki için değil, huyu güzel olduğu için kur yaptım. Ondan bir şey istediğimde, bana hiç 'olmaz' demedi. Elindeki paranın yarısını bana verirdi; benim de elime ne geçerse, ona verirdim, beni hiç kandırmadı. Günün birinde, kocası kent dışındaki evde öldü. Kalkanımı ve baldır zırhımı kuşanıp, ne yapıp edip ona ulaşmak için, çabuk davrandım: Bilir-
62 siniz, dost dediğin zor günde belli olur. Rastlantıya bakın ki, efendim ufak tefek işlerini düzene sokmak için Capua'ya gitmişti. Bir punduna getirip konuklarımızdan birini, benimle birlikte beş mil gelmesi için razı ettim. Asker olan bu adamın yeraltı tanrısı gibi gücü kuvveti yerindeydi. Aşağı yukarı horozlar öterken sıvıştık, ay o denli parlaktı ki, ortalık sanki gün ortasıymış gibi pırıl pırıldı. Mezarlıktan geçerken, benim adam mezar taşlarında ihtiyacını gidermeye başladı, ben de şarkı söyleyerek bir köşeye oturdum ve mezar taşlarını saymaya başladım. Sonra dönüp arkama baktığımda, bir de ne göreyim, yol arkadaşım soyundu ve tüm giysilerini yolun kıyısına koydu. Yüreğim ağzıma geldi, sanki taş kesilmiştim. Ama o giysilerinin üzerine işedi ve birdenbire bir kurt oluverdi. Şaka

ettiğimi sanmayın; para pul için yalan söylemem ben. Nerede kalmıştım? Kurt olduktan sonra ulumaya başladı ve kaçıp ormana gitti. Ben her şeyden önce nerede olduğumu bilmiyordum, sonra giysilerini almak için onları bıraktığı yere yaklaştım; onlar da taşa dönüşmüştü. Benim yerimde kim olsa korkudan ölürdü. Kılıcımı çektim ve yol boyunca gölgelere kılıç sallaya sallaya sevgilimin evine dek geldim. Hayalet gibi içeri girdim, neredeyse ruhumu teslim ediyordum, şakaklarımdan şakır şakır ter akıyordu, gözlerim görmüyordu, güç bela kendimi toparladım. Melissa bu denli geç saatte beni karşısında görünce, şaşırıp kaldı ve, 'Keşke az önce gelseydin, hiç olmazsa bize yardım ederdin,' dedi. 'Çünkü ağıla bir kurt girdi ve tüm koyunları ısırıp sanki bir kasap gibi kanlarını akıttı. Kaçsaydı bile bizi enayi yerine koyamazdı; çünkü bizim kölelerden biri onu mızrakla boynundan vurdu.' Bunları duyunca, o gece gözümü kırpmadım, gün ağarırken eşek sudan gelinceye dek dayak yemiş bir hancı gibi efendim Gaius'un evine kaçtım ve yol arkadaşımın giysilerinin taşlaştığı yere gelince, orada kandan başka bir şey bulamadım. Eve geldiğimde, benim asker bir öküz gibi yatakta yatıyordu ve doktor boynunu iyileştirmeye çalışıyordu. Onun bir kurt adam olduğunu anladım, öldürseler bir daha onunla aynı masada yemek yiyemezdim. Başkaları bu konuda istediğini düşünebilir; ben yalan söylüyorsam, tanrı belamı versin."

Herkesin şaşkınlıktan ağzı açık kalınca, Trimalchio, "Senin ko- 63
nuşmana inanıyorum," dedi. "Tüylerim diken diken oldu, çünkü Nikeros'un hiç yalan söylemediğini biliyorum: Güvenilir bir insandır ve palavra sıkmaz. Ben de size korkunç bir olay anlatacağım: Tıpkı çatıdaki eşek gibi olağanüstü bir öykü: Daha saçlarım varken, çünkü ben çocukluğumdan başlayarak rahat bir yaşam sürdüm, efendimin çok sevdiği tatlı oğlu öldü, tanrım, ne iyi huylu, ne akıllı bir çocuktu. Zavallı anacığı ona gözyaşı dökerken, biz de onun üzüntüsünü paylaşıyorduk, aniden cadılar çığlık çığlığa bağırmaya başladılar. Bir köpeğin tavşan kovaladığını sanırdın. O zaman evde uzun boylu, azıcık gözüpek ve güçlü kuvvetli Kapadokyalı biri vardı: Öfkeli bir boğayı havaya kaldırabilirdi. İşte bu adam sol elini dikkatle gizleyip kılıcını çektiği gibi kapıdan dışarı fırladı ve kadının birini işte tam şurasından –göstermek gibi olmasın, tanrı korusun ama– ikiye böldü. Bir inleme sesi duyduk, yalan söylemiş

olmayayım, cadıların kendilerini görmedik. Bizim koca budala içeri girip kendini yatağa attı, tüm bedeni sanki kırbaçlanmış gibi mosmordu, belli ki dayak yemişti. Kapıyı kapatıp yeniden işimizin başına döndük, ancak ölen çocuğun annesi oğlunun bedenini kucakladığında, içi saman dolu bir kukla olduğunu gördü. Ne yüreği vardı, ne bağırsakları vardı, hiçbir şeyi yoktu: Belli ki cadılar çocuğu kaçırmışlar ve yerine samandan bir kukla koymuşlardı. Lütfen bana inanın, gizlimizi saklımızı bilen cadılar vardır, bu gece yaratıkları her şeyin altını üstüne getirirler. Öte yandan, o iri kıyım budala bu olaydan sonra eski görüntüsüne dönemedi, birkaç gün sonra çıldırarak ölüp gitti."

64 Bu öyküye şaşırdık ve biraz inandık, masayı öptükten[58] sonra, biz yemekten dönerken, gece yaratıklarının evlerinde kalmaları için dua ettik.

Artık ışıkları çift görmeye başlamıştım ve tüm yemek odası yerinden oynamış gibi geliyordu; o sırada, Trimalchio, "Hey Plocamus, sana söylüyorum, hiçbir şey anlatmayacak mısın?" diye konuklardan birine seslendi. "Bizi eğlendirmeyecek misin? Eskiden hep daha neşeli olurdun, güzel dizeler okurdun, lirik şiirler söylerdin." Adam, "O günler geçti, gut hastalığına tutuldum tutulalı eski neşem yok artık," dedi. "Gençliğimde, şarkı söylemekten neredeyse verem oluyordum. Nasıl da dans ederdim? Nasıl şiir okurdum? Nasıl berber taklidi yapardım? Apelles'ten[59] başka benimle boy ölçüşecek bir oyuncu var mıydı?" Elini ağzına götürüp ıslık çalar gibi anlaşılmaz bir şeyler söyledi, sonra bunların Yunanca olduğunu açıkladı.

Trimalchio da borazancı taklidi yaptıktan sonra adı Kroisos olan canının içi oğlanına baktı. Oğlan da gözleri çapaklı, dişleri sapsarı bir çocuktu, kapkara ve aşırı beslenmiş küçük bir köpeğin boynuna yeşil bir şerit takmaya çalışıyordu, divanın üzerine ekmek parçası koyup köpeğe zorla yedirmeye uğraşıyordu. Trimalchio bunu görünce görevini anımsayıp evin ve ailenin koruyucusu Skyllaks'ı getirmelerini söyledi. Çok geçmeden zincirle bağlı koca bir köpek ge-

58) Evin simgesi olan sofra, ailenin koruyucu tanrılarının koruması altındadır; sofrayı kim öperse tanrıları kendisini korumaları için çağırıyor demektir.
59) İÖ 40 yıllarında ünlü olan tragedya oyuncusu.

tirdiler, yere yatması için kapıcıdan bir tekme yiyince, masanın önüne oturdu. Hayvanın önüne bir parça beyaz ekmek atan Trimalchio, "Bu evde beni en çok bu köpek sever," dedi. Kroisos, Trimalchio'nun Skyllaks'ı bu denli çok övmesine içerledi, küçük köpeği yere indirdi ve saldırması için kızdırmaya başladı. Skyllaks'ın doğasına uyup korkunç bir biçimde havlamasıyla yemek odası çın çın çınladı ve koca köpek neredeyse Kroisos'un gözü gibi sevdiği kuçukuçusunu parçalayacaktı. Kargaşa iki köpeğin kavgasıyla bitmedi, kandillerden biri masanın üzerine devrilince değerli cam kadehleri un ufak etti ve kandilin sıcak yağı birkaç konuğun üstüne bulaştı. Trimalchio işi bozuntuya vermemek için çocuğu öptü ve sırtına çıkmasını söyledi. Çocuk Trimalchio'nun omzuna ata biner gibi oturdu ve eliyle atı kamçılar gibi sırtına vuruyordu, bu arada da gülerek bağırıyordu: "Bil bakalım tombik, kaç parmağımı yanağına koydum?"[60] Bir süre öfkesini bastıran Trimalchio, büyük bir kâsede şarap karılmasını ve ayaklarımızın dibinde oturan tüm kölelere dağıtılmasını buyurdu, bir de koşul ekledi: "İçmek istemeyen olursa, kafasından aşağıya dök! Gündüz çalış, gece eğlen!"

Bu incelik gösterisinin ardından tadı güzel yiyecekler getirildi, 65
bunları anımsadıkça, inanın bana, hâlâ midem bulanıyor. Çünkü ardıç kuşları yerine teker teker besili tavuklar ve özgürlük şapkaları içinde kaz yumurtaları dağıtıldı, Trimalchio, tavukların kemiksiz olduğunu söyleyerek bizi bunları yemeye zorluyordu. Bu sırada, bir *lictor*[61] yemek odasının kapısını çaldı ve beyazlar giymiş eğlence düşkünü bir konuk, ardında büyük bir kalabalıkla içeri girdi. Ben gelenin saygın görünüşünden korkup *praetor*[62] geldi sandım. Bunun için ayağa kalkmak ve çıplak ayaklarımı yere indirmek için toparlandım. Agamemnon benim bu tedirginliğime güldü ve, "Rahat ol, aptal adam," dedi "Habinnas, Augustus'un rahiplerindendir ve çok iyi mezar yapan bir taş ustasıdır."

60) Çocuklar arasında oynanan bir oyun: Arkadaşları, gözleri kapatılan bir çocuktan yanağına kaç parmakla dokunulduğunu bilmesini isterlerdi. Bugün de Napoli ve yöresinde arkadaşının sırtına binen çocuk kaç parmağını kaldırdığını, üzerine bindiği arkadaşının tahmin etmesini ister.

61) Kamu yüksek görevlilerinin önünde giden, ellerinde ortasında bir balta bulunan ve demetler (bkz. dipnot 12) taşıyan görevli.

62) Roma'da adalet işlerine bakan kamu yüksek görevlisi.

Bu sözlerden sonra rahatlayıp yeniden yerime uzandım ve içeri giren Habinnas'ı büyük bir hayranlıkla izlemeye başladım. Habinnas çoktan sarhoş olduğu için ellerini karısının omzuna dayamıştı ve başında birkaç çelenk vardı, yüzüne sürdüğü kokulu yağ alnından süzülüp gözlerinin içine akarken, başköşeye kuruldu ve zaman geçirmeden şarap ile sıcak su istedi. Konuğunun bu rahat davranışından hoşlanan Trimalchio sevinç içinde daha büyük bir kadeh istedi ve nasıl karşılandığını sordu. Habinnas, "Senden başka herkes vardı," diye anlatmaya başladı. "Benim aklım buradaydı. Tanrı tanığımdır, iyiydi. Scissa, ölürken azat ettiği zavallı kölesi için dokuzuncu günde cenaze yemeği veriyordu. Sanırım yüzde beş vergi alanlara bunu belirtince büyük bir kazanç elde edecek;[63] çünkü ölüye elli bin değer biçtiler. İçkilerimizin yarısını onun za-
66 vallı kemiklerine dökmek zorunda kalsak da, güzeldi." Trimalchio "Neler yiyip içtiniz?" diye sorunca, adam, "Anımsayabildiklerimi anlatacağım," diye yanıtladı. "Çünkü sık sık adını unutsam da, bu konuda belleğim iyidir. İlk olarak başına bir taç gibi şarap kâsesi yerleştirilmiş domuz yedik, bunun çevresinde ballı kekler, tavuğun çok iyi hazırlanmış ciğeri, katısı, pancar ve köy ekmeği vardı, ben beyaz ekmektense bu köy ekmeğini yeğlerim; hem insana güç verir hem de yediğim zaman rahatsız etmez. Ardından, üzerine en iyisinden sıcak Hispania balı dökülmüş soğuk pasta geldi. Doğrusu bundan çok yedim, üstündeki bal bana dokundu. Bezelye ile acı bakla dağıtıldı, isteğe göre fındık ve herkese birer elma verildi. Ama ben iki tane aldım, bak işte çıkınımda duruyor; küçük köleme armağan olarak bir şey getirmezsem, kıyameti koparır. Bak, karım anımsattı. Ayı eti de vardı, Scintilla düşünmeden bu etin tadına bakınca, neredeyse kusuyordu; buna karşın, ben bir *libra*dan fazla yedim, çünkü tadı yaban domuzuna benziyordu. Diyeceğim şu ki, ayılar insanları yediğine göre, insan da ayıyı yemelidir. En sonunda da yeni şarapta bekletilmiş yumuşak peynir, sümüklü böcek, işkembe, küçük tabakların içinde karaciğer, yumurta, şalgam, hardal bitkisi ve içinde pislik gibi bir şey olan bir tabak geldi. Bir de salamura zeytin getirdiler, bazı açgözlüler bundan üçer
67 avuç aldı. Ancak domuz budunu geri yolladık. Gaius, Fortunata

63) Scissa, yüzde beş vergi ödememek için, kölesini ölürken azat etmiştir.

nerede? Söylesene." Trimalchio, "Onu tanırsın," dedi. "Gümüşleri toplayıp kalan yemekleri çocuklara dağıtmadan ağzına bir damla su koymaz." Habinnas, "Fortunata gelmezse, ben de çekip giderim," dedi ve kalkmak için davrandı, verilen işaret üzerine köleler Fortunata'ya dört kez seslendiler. Fortunata belinde sarıya çalan yeşil bir kuşakla geldi, öyle bağlamıştı ki altından çilek rengi tuniği görünüyordu ve ayak bileğinde burma bilezikler, ayağında da altın işlemeli beyaz ayakkabılar vardı. Ellerini boynundaki mendile silerek Habinnas'ın karısının uzandığı divana oturdu, ellerini çırpıp, "Seni görmek ne güzel!" diyen konuğunu sarılıp öptü.

Bundan sonra, sıra Fortunata'nın bileziklerini tombul kollarından çıkarıp hayran hayran bakan Scintilla'ya göstermesine gelmişti. En sonunda da ayak bileklerindeki bilezikleri ve altın saç filesini çıkarıp gösterdi, bunun saf altın olduğunu söylüyordu. Bu durumu gören Trimalchio tüm takıların getirilmesini buyurdu: "Bunlar bir kadına vurulan prangalardır: İşte bizim gibi salakları böyle soyarlar. Üzerinde altı buçuk *libra* altın taşıyor olmalı. Gerçi benim de on *libra*dan az olmayan bir bileziğim var, kazancımın Mercurius'a[64] borçlu olduğum binde biriyle bunu yaptırmıştım." Sonunda, yalan söylediğini düşünmemizden korkarak, kantarı getirmelerini ve dolaştırılarak ağırlığın herkese gösterilmesini buyurdu. Scintilla da aşağı kalmamak için boynunda asılı olan altın kutuyu çıkardı, ona Şans adını vermişti. Oradan iki küpe çıkarıp bakması için Fortunata'ya verdi ve, "Bizim beyin inceliği sayesinde hiç kimsede bunlardan daha güzeli yoktur," dedi. Habinnas, "Sana bu cam parçalarını almam için beni kaz gibi yoldun. Bir kız çocuğum olsaydı, kulaklarını keserdim. Kadınlar olmasaydı, hiçbir şeyin değeri olmayacaktı; şimdi aldığımızdan fazlasını veriyoruz," diye yanıt verdi.

Bu arada, sarhoş olan kadınlar kendi aralarında gülüşüyorlardı ve sarhoş sarhoş birbirlerini öpüyorlardı; bu arada, biri, kadının aileye gösterdiği özenden söz ederken, öbürü ise kocasının kaçamaklarını ve eve olan ilgisizliğini anlatıyordu. Böyle sıkı fıkı olmuş konuşurlarken, Habinnas sessizce ayağa kalktı ve Fortunata'yı ayaklarından yakalayıp divanın üzerine boylu boyunca yatırdı. Fortunata'nın tuniği dizlerinin üzerine dek açılırken, "İmdat, kurtarın!"

64) Varsıl Romalılar Ticaret Tanrısı Mercurius'a kazançlarından pay ayırırlardı.

diye bağırdı. Kendisini Scintilla'nın kucağına atıp alev alev yanan yüzünü peçeteyle sakladı.

68 Biraz zaman geçtikten sonra, Trimalchio meyvelerin getirilmesini isteyince, tüm köleler masaları toplayıp temizlediler ve yeniden kurdular, yerlere safran ve zincifre ile renklendirilmiş talaş ve daha önce hiç görmediğim mika taşından elde edilmiş bir toz serptiler. Trimalchio, "Gerçekten bu son gelenlerle doyabilirdim; ama siz meyve yiyorsunuz. Ancak güzel bir şeyler varsa, yine de getir," dedi.

Bu arada, sıcak su getiren İskenderiyeli bir çocuk bülbül gibi şakımaya başladı, hemen ardından Trimalchio, "Değiştir!" diye bağırdı. Arkasından başka bir eğlence geldi. Habinnas'ın ayağının dibinde oturan köle, sanırım efendisinin isteği üzerine, vurgulu bir sesle şiir okumaya başladı:

"Bu arada Aeneas donanmasıyla denizin ortasındaydı."[65]

Şimdiye dek hiçbir ses kulağımı böyle tırmalamamıştı; çünkü yalan yanlış ve bağıra çağıra okuduğu dizeleri *Atellana*[66] dizeleriyle karıştırıyordu, öyle ki, ilk kez o zaman Vergilius dinlemekten rahatsız oldum. Köle yorulup okumayı bırakınca, Habinnas, "Hiç okula gitmedi, ama ben onu şarlatanların yanına yollayarak eğittim," dedi. "Bunun için, arabacılara ya da şarlatanlara öykünmek istediği zaman onun gibisi yoktur. Çok zekidir, ayakkabıcılıktan anlar, aynı zamanda aşçıdır, ayrıca fırıncıdır da, on parmağında on becerisi olan bir köledir. Tüm bunlara karşın, iki kusuru vardır, bu kötü yanları olmasaydı, bir numara olurdu: Birincisi, sünnet edilmiştir, ikincisi ise horlar. Şaşı olması umurumda değil: Çünkü Venüs gibi bakıyor. Hiç susmaz, gözlerini neredeyse kapamaz. Onu üç yüz *de-*
69 *narius*a satın aldım." Scintilla kocasının sözünü kesti ve, "Kuşkusuz yaramaz kölenin tüm becerilerini anlatmıyorsun. Pezevenklik de ediyor. Onursuzluk damgası yemesi için çaba göstereceğim, haberin olsun," dedi. Trimalchio güldü ve, "Kapadokyalıları bilirim," dedi: "Hiçbir şeyden geri kalmazlar ve bunun için onu övüyorum;

65) Vergilius, *Aeneis*, V, I.
66) Yerli Latin komedisi.

çünkü hiç kimse bu konuda ölenin ardından tören düzenlemez. Sen de kıskançlığı bırak, Scintilla. İnan bana, biz erkekler siz kadınları biliriz. Tanrı beni korusun, efendimin karısıyla düşüp kalkarken onu nasıl da döverdim, sonunda efendim kuşkulandı ve beni kent dışındaki eve kâhya olarak sürüp cezalandırdı. Tamam artık, yeter, fazla konuşmayayım." İşe yaramaz köle, sanki övülmüş gibi, göğsünden kilden yapılma bir lamba çıkarıp yarım saatten fazla borazan çalar gibi yaptı, Habinnas da eliyle alt dudağını aşağı çekerek ona ıslıkla eşlik ediyordu. Köle, sonunda, yemek odasının ortasına ilerledi ve elindeki kamışlarla flüt çalar gibi yapıyordu, sonra eline sopa, üzerine de pelerin alarak arabacıların yazgısını canlandırıyordu, Habinnas onu yanına çağırıp öptükten sonra ve "Aferin Massa, sana bir çift sandalet armağan ediyorum" deyip içki sununcaya dek, köle bu gösteriyi sürdürdü.

Hamurdan yapılmış ve içlerine kuru üzümle fındık doldurulmuş ardıç kuşları biçimindeki tatlılar getirilmeseydi, bu can sıkıcı gösterinin sonu gelmeyecekti. Ardından, deniz kestanesine benzetmek için üzerlerine dikenler saplanmış ayvalar geldi. Ama sonra gelen servis tepsisi açlıktan ölmeyi yeğleyeceğimiz denli iğrenç olmasaydı, bunlara da bir diyeceğimiz yoktu. Çünkü çevresine balıkların ve her türden kuşun dizildiği besili bir kaz getirilip ortaya konduğunda, Trimalchio, "Dostlarım," dedi, "bu gördüğünüz bir tek şeyden yapılmıştır." Kesinlikle son derece görmüş geçirmiş bir adam olduğum için, neden yapıldığını çabucak anladım ve Agamemnon'a dönüp, "Bunların tümü balmumundan ya da çamurdan yapılmamışsa, şaşarım. Roma'da Saturnalia[67] törenlerinde böyle
akşam yemeklerinin sunulduğunu gördüm," dedim. Daha konuş- 70
mamı bitirmemiştim ki, Trimalchio konuşmaya başladı: "Benim aşçım şunları nasıl bir tek domuzdan yaptıysa, ben de aynı ustalıkla bedenimi değil paramı artıracağım. Bu aşçıdan daha beceriklisi yoktur. Dişi domuzun rahminden balık, bir parça domuz etinden güvercin, domuz budundan üveyik, domuzun ayak ekleminden tavuk yapar, yeter ki sen iste. Bu becerisinden dolayı yeteneğimi kullanarak ona çok güzel bir ad buldum: Daedalus.[68] Çok akıllı

67) Bkz. dipnot 52.

68) Yunan mitolojisinde son derece yetenekli, el becerisi olan bir kişilik. Bkz. dipnot 40.

olduğu için ona armağan olarak Roma'dan Noricum çeliğinden yapılma bıçaklar getirdim." Bıçakları çabucak getirmelerini buyurdu, bizim bunları incelememizi de hayranlıkla izledi. Ne denli keskin olduklarını yanağımızda denememizi istedi.

Birdenbire, içeri sanki çeşme başında kavga edermişçesine iki köle girdi; boyunlarında testiler vardı. Trimalchio kavga eden iki köleye yargıçlık etmesine karşın, ikisi de Trimalchio'nun kararını kabul etmedi, birbirlerinin testilerine sopayla vurdular. Biz, sarhoş kölelerin kendini bilmezlikleri yüzünden afallamıştık, gözlerimizi kavgaya dikip öylece kalakaldık ve testilerden midyelerle deniz kabuklarının döküldüğünü gördük, çocuklardan biri bunları toplayıp tabakla aramızda dolaştırdı. Akıllı aşçı bu gösterişli varsıllığa uygun bir iş yaptı; gümüş bir ızgarada salyangoz getirdi, titrek ve iğrenç sesiyle şarkı söyledi.

Bundan sonra olanları anlatmaya utanıyorum; çünkü hiç duyulmamış, görülmemiş bir şey oldu: Uzun saçlı çocuklar gümüş bir leğen içinde güzel kokulu yağ getirdiler ve uzanıp yatan konukların ayaklarını ovdular, sonra ayaklarımıza ve ayak bileklerimize küçük çelenkler bağladılar. Kalan yağ, karıştırma kabına ve lambaya boşaltıldı

Bir yandan Fortunata dans etme isteği duyuyordu, öte yandan Scintilla konuşmaktan daha çok el çırpıyordu; bu arada, Trimalchio, "Hey Philargyrus!" diye seslendi. "Ünlü yeşiller takımından[69] olsan da, masama oturmana izin veriyorum, karın Menophila'ya da oturmasını söyle." Birçok şeyi neden anlatayım? İttirile ittirile neredeyse sedirlerden aşağı düşecektik, tüm yemek odasını köleler doldurmuştu. Domuzdan kaz yapan aşçının üzerime yerleştiğini fark ettim, adamın üstü başı salamura ve baharat kokuyordu. Oturmakla yetinmedi, hemen ardından tragedyacı Ephesos'a öykünmeye ve ardından da efendisiyle bahse girmeye başladı: "Gelecek oyunlarda Yeşilleri tutarsan, kazanacaksın."

71 Trimalchio bu kalabalıktan mutlu olup, "Dostlarım," dedi "köleler de insandır ve alınyazıları kötü yazılmış olsa da, bizimle aynı

69) Trimalchio'nun kölelerinden biri olan Philargyrus, sirk oyunlarındaki yarışmalarda yeşiller takımını tutmaktadır. Yarışmacılar mavi, yeşil, beyaz ve kırmızı renkli giysilerden birini giyerlerdi.

sütü içmişlerdir. Benim sağlığımda çabucak özgürlüğün tadına bakacaklardır. Kısacası, vasiyetimde onların tümünü özgür bırakıyorum. Philargyrus'a bir çiftlik ve karısını bırakıyorum, Cario'ya bir çiftlik, özgürlük parası ve bir yatak takımı bırakıyorum. Karım Fortunata'yı mirasçım olarak bırakıyorum ve onu koruyup kollamalarını tüm dostlarımdan istiyorum. Kölelerimin tümünün sanki ölmüşüm gibi şimdiden beni sevmeleri için bunları açıkça duyuruyorum." Trimalchio, bu boş konuşmaları bir yana bırakıp vasiyetinin bir örneğinin getirilmesini buyurduktan ve ağlaşan kölelerin önünde vasiyetinin tümünü baştan sona okuduktan sonra, köleler efendilerine bu iyiliğinden dolayı teşekkür etmeye başladı. Sonra, Habinnas'a dönerek, "Sevgili dostum, sen bu konuda ne dersin?" diye sordu. "Mezarımı benim isteğime göre yaptırıyorsun, değil mi? Senden yontumda ayağımın dibine minik köpeğimin yontusunu da yerleştirmeni istiyorum, ayrıca çelenkler, koku kapları ve Petraites'in[70] tüm dövüş sahneleri de olsun ki öldükten sonra senin sayende yaşayayım; bunlardan başka, genişliği yüz adım, boyu iki yüz adım olsun. Küllerimin çevresinde her türden yemiş ağaçları ve bol bol asma bulunsun. Çünkü insanın sağlığında oturduğu eve bakıp da, daha uzun zaman oturması gereken eve özen göstermemesi çok yanlıştır. Üzerine de şu yazının kazınmasını istiyorum: BU MEZARIN MİRASÇISI OLAMAZ.[71] Öte yandan, öldükten sonra bana bir haksızlık yapılmamasını vasiyetimle sağlamaya özen göstereceğim. Halkın gelip mezarımı pislememesi için, azatlılarımdan birini mezarımın önüne bekçi olarak dikeceğim. Senden mezarıma pupa yelken giden gemi yontuları da yapmanı istiyorum, yapacağın yontu beni kamu yüksek görevlisi giysilerim içinde makam koltuğumda otururken, parmaklarımda beş altın yüzükle ve halka torbadan para dağıtırken göstersin; çünkü adam başına ikişer denarius dağıttığım şöleni bilirsin. İstersen bir de yemek odası olsun. Sevinç içinde yiyip içip eğlenen insanları da yap. Benim sağıma elinde bir güvercin tutan karım Fortunata'nın yontusunu yerleştir: Boynu tasmalı küçük bir köpek de yanında dursun. Benim yumurcağı da,

70) Bkz. dipnot 41.

71) Bu sözlerin Latincesi'nin (*Hoc monumentum heredem non sequitur*) kısaltması olan h.m.h.n.s. harfleri mezarlarda sık sık kullanılırdı.

içindeki şaraplar dökülmesin diye ağızları alçı taşıyla kapatılmış testileri de yap. Bir de kırık testi, yanında da ağlayan bir çocuk yontusu yap. Ortaya bir güneş saati koy, kim saate bakarsa, ister istemez benim adımı okusun. Bak bakalım, sence şu yazı mezarın üzerine yazmak için uygun mu?: MAECENAS'IN AZATLISI C. POMPEIUS TRIMALCHIO BURADA DİNLENİYOR. AUGUSTUS'UN RAHİPLİK[72] GÖREVİNE HABERİ YOKKEN ATANDI. ROMA'DAKİ KAMU GÖREVLERİNE SEÇİLEBİLMESİNE KARŞIN, İSTEMEMİŞTİR. İNANÇLI, GÜÇLÜ, GÜVENİLİR BİR ADAM OLARAK SIFIRDAN BAŞLAYIP ARDINDA OTUZ MİLYON *SESTERTİUS* BIRAKMIŞTIR, HİÇBİR ZAMAN BİR FİLOZOFUN DERSLERİNİ DİNLEMEMİŞTİR.
72 SAĞLICAKLA KAL: SEN DE." Trimalchio, konuşmasını bitirince, gözyaşlarına boğuldu. Karısı Fortunata da, Habinnas da, köleler de ağlıyordu, sanki cenaze törenindeydiler, yemek odası hıçkırıklarla dolmuştu. Ben de gerçekten ağlamak üzereydim ki, Trimalchio, "Nasıl olsa günü gelince öleceğimize göre, neden yaşamın tadını çıkarmıyoruz?" dedi. "Sizin mutlu olduğunuzu göreyim, haydi kendimizi hamama atalım. Sorumluluk bana ait, kimse pişman olmayacak. Hamam fırın gibi sıcacıktır." Habinnas, "Çok doğru, günümüzü gün edelim," dedi ve ayağa kalkıp, yalınayak, sevinç içindeki Trimalchio'nun peşine düştü.

Ben, Ascyltos'a dönüp, "Ne düşünüyorsun?" dedim. "Ben hamamı uzaktan görsem, soluk alamam." Ascyltos, "Onlarla gidiyormuş gibi yapalım, onlar hamama girerken, biz de kaçıveririz," dedi. Bu düşünce hoşumuza gidince, Giton'u önümüze katıp sütunlu yoldan geçtikten sonra, kapıya geldik, orada zincirle bağlı köpek öyle bir havladı ki Ascyltos havuza düştü. Ben de sarhoş olduğum için, duvardaki köpek resminden bile korkmuştum, suda debelenen Ascyltos'a yardım edeyim derken, ben de aynı yere düştüm. Araya girip köpeği yatıştıran kapıdaki adam bizi çekip kurtardı, sudan çıktığımızda tir tir titriyorduk. Giton, gerçekten, keskin zekâsıyla kendisini köpekten korumuştu; akşam yemeğinde bizden ne aldıysa, köpeğin önüne atmış, onu yiyecekle kandırıp öfkesini yatıştırmıştı. Sırılsıklam olduğumuz için, soğuktan buz tutarken kapıdaki görevliden bizi dışarı çıkarmasını istediğimizde, "Geldiğin kapıdan çıkıp gidebileceğini sanıyorsan, yanılıyorsun," dedi. "Konuklardan

72) Bkz. dipnot 13.

hiçbiri girdiği kapıdan çıkamaz; bir kapıdan girip öbüründen çıkarlar." Son derece acınacak ve çözümü zor bir durumda olduğumuz 73
için artık yıkanmaktan başka çaremiz kalmamıştı. Bunun için bizi hamama götürmesini istedik; Giton, üstümüzden çıkardıklarımızı kurusunlar diye girişe yaydı, biz de hamama girdik, burası dar ve soğuk su deposuna benzer bir yerdi, burada Trimalchio ayakta duruyordu. Onun saçma sapan konuşmalarından burada bile kurtulamamıştık; kalabalığın olmadığı bir anda yıkanmak kadar güzel bir şey olmadığını ve tam orada eskiden bir fırın bulunduğunu anlatıp duruyordu. Sonra yorulup oturunca, hamamda sesin yankılanmasından yüreklenip içki kokan ağzını kocaman açtı ve ne söylediğini anlayamayanların dediği gibi Menekrates'in şarkılarını katletmeye başladı. Öbür konuklar el ele tutuşup havuzun çevresinde koşuyorlardı ve attıkları kahkahalarla hamam çın çın çınlıyordu. Bir kesimi de ellerini arkalarında birleştirip yerden yüzüklerini almaya ya da ayak parmaklarına dokunmaya çalışıyordu. Bazıları da kendi aralarında eğlenirken, biz Trimalchio için ısıtılan derin havuza girdik.

Sarhoşluğu üzerimizden atınca bizi başka bir yemek odasına aldılar; Fortunata, orada varsıllığını sergilemişti, lambaların üzerinde bronzdan balıkçı yontuları gördük, ayrıca gümüş masalar, altın yaldızlı toprak kupalar vardı ve gözümüzün önünde bir tulumdan şarap sızıyordu. Sonra, Trimalchio, "Dostlarım," dedi, "bugün kölelerimden biri ilk kez tıraş oldu, dürüst ve tutumlu bir adamdır. Bunun için bol bol içelim ve gün ağarana dek yemek yiyelim." Tri- 74
malchio böyle konuşurken bir horoz öttü. Bunu duyunca allak bullak olan Trimalchio, masanın altına ve kandillere şarap dökülmesini buyurdu. Yüzüğünü sol elinden sağ eline geçirdi ve, "Bu felaket habercisi durup dururken ötmez," dedi. "Ya bir yerde yangın olmalı ya da yakın bir yerde birisi ölmek üzere. Bizden uzak olsun. Kim o uğursuzu yakalayıp getirirse, bir armağan alacak." Göz açıp kapayıncaya dek horozu getirdiler. Trimalchio, "Kesip pişirin," dedi. Az önce domuzdan kuş ve balık yapan o son derece bilgiç aşçı, horozu parçalayıp tencereye attı. Daedalus çok sıcak bir içki içerken, Fortunata da şimşir bir el değirmeninde karabiber çekiyordu.

Tatlılar da yendikten sonra, Trimalchio, kölelerine dönüp, "Neden hâlâ akşam yemeğinizi yemediniz?" diye sordu. "Siz gidin, yerinize başkaları gelsin." Böylece, başka köleler geldi ve gidenler

"Sağlıcakla kal, Gaius" gelenler ise "Sağ ol, Gaius" diye bağırdılar. Bundan sonra, sevincimiz yarıda kaldı; çünkü yeni gelen kölelerin arasındaki çok güzel bir çocuk içeri girince, Trimalchio onu yakalayıp uzun uzun öpmeye başladı. Bunun üzerine, Fortunata, haklı olarak, evdeki gücünü göstermek için Trimalchio'ya ağzına geleni söylemeye ve "İçindeki şehveti bastırmayı bilmeyen aşağılık herif, onursuz herif" diye bağırmaya başladı. En sonunda da "Köpek" diye ekledi. Bu hakaretlere kızan Trimalchio, Fortunata'nın yüzüne bir tabak fırlattı. Fortunata sanki gözü çıkmış gibi çığlık attı ve titreyen elleriyle yüzünü kapattı. Scintilla'nın da ödü patladı ve korkudan titreyen arkadaşını kucaklayıp göğsüne bastırdı. Kölelerden işgüzar bir çocuk bir kapta soğuk su getirip hanımının yüzüne tuttu, Fortunata suya doğru eğilerek inleyip ağlamaya başladı. Trimalchio başladı konuşmaya: "Köle pazarından gelen bir dansçı kız olduğunu neden anımsamıyor? Onu oradan çekip aldım, insanların arasına getirdim. Şuna bakın, bir kurbağa gibi şişiyor ve sanki kendisi sütten çıkan ak kaşık, kadın değil, bir kütük. Ancak kulübede doğan biri rüyasında saray görmez. Koruyucu tanrım yardım etsin de bu asker çizmesi giymiş Kassandra kılıklı kadının yabanlığını gidereyim. Ben beş para etmeyen bir adamken, on milyon *sestertius* kazandım. Sen benim yalan söylemediğimi bilirsin. Yanda koku satan Agathus, geçenlerde beni bir kenara çekti ve, 'Soyunun tükenmesine izin verme,' dedi. Ama ben iyi huylu olduğumdan ve uçarı görünmek istemediğimden, baltayı kendi bacağıma vurdum. Sana öyle bir şey yapacağım ki beni mumla arayacaksın. Zaman geçmeden kendine ne yaptığını anlayacaksın: Habinnas, öldükten sonra da onunla kavga etmemek için, mezarıma onun yontusunu koyma. Ona ders verebileceğimi anlaması için, öldüğümde sakın beni öpmesin."

75 Trimalchio'nun böyle bağırıp çağırmasından sonra, Habinnas, artık öfkesini bir yana bırakmasını rica etti ve, "Hepimizin hataları var. Biz tanrı değil, insanız," dedi. Scintilla da ağlayarak aynı şeyi söyledi ve ona 'Gaius' diye seslenerek koruyucu tanrısının yardımıyla kendisini tutması için yakardı. Bu kez de Trimalchio gözyaşlarını tutamadı: "Yalvarırım, Habinnas, paranın hayrını göresin, kötü bir şey yaptıysam yüzüme tükür. Ben o çocuğu öptüm, güzelliğinden dolayı değil, aklı başında ve başarılı olduğu için: Bölme yapmayı

biliyor, kitabı gözleriyle okur, günlük harçlıklarından kendisine bir gladyatör giysisi aldı, kendi parasıyla bir koltuk, iki kepçe aldı. Onu gözüm gibi sevmeyi hak etmiyor mu? Ama Fortunata hak etmediğini söylüyor. Öyle düşünüyorsun ha, sarhoş kadın? İçinde bulunduğun iyi durumu düşün, seni dişi çaylak, tepemi attırma benim, küçük sevgilim: Yoksa öfkemi, deneyerek öğreneceksin. Beni tanımışsındır: Benim verdiğim karar, duvara çakılmış çivi gibidir. Ama biz yaşayanları düşüneceğiz. Dostlarım, lütfen keyfinize bakın. Ben de eskiden sizin gibiydim, yeteneğim sayesinde bugüne ulaştım. İnsanı insan yapan yüreğidir, gerisi boştur. 'İyi paraya alıp, iyi paraya satıyorum.' Benim felsefem bu; başka biri size başka şeyler söyleyecektir. Ben mutluluğun son noktasındayım. Geceleri horul horul horlayan sen, yoksa orada hâlâ zırlıyor musun? Sana öyle bir şey yaparım ki yazgına ağlarsın. Daha önce de söylediğim gibi, ben bu duruma çalışkanlığımla geldim. Asia'dan[73] geldiğimde şu şamdan kadardım. Kısacası her gün o şamdanla boy ölçüşürdüm, sakallarım daha hızlı çıksın diye, kandilin yağından sürerdim. Efendimin isteklerini yerine getirerek yaşım on dört oldu. Efendinin buyruğunu yerine getirmek ayıp değildir. Ben de hanımımın gönlünü hoş ediyordum. Ne demek istediğimi siz anlarsınız: Fazla konuşmayayım, böbürlenmeyi sevmem. Tanrıların isteğine uyarak bu evin **76**
efendisi oldum ve efendimi avcumun içine aldım. Başka ne diyeyim? Efendim beni Caesar'la[74] birlikte mirasçısı yaptı ve bir senatör kadar malım mülküm oldu. Yine de, insan elindekiyle yetinmiyor. Bunun için ticarete atılmak istedim. Neyse, çok konuşup başınızı ağrıtmayayım, beş gemi yaptırıp şarap yükledim, o zaman şarap altın gibiydi, Roma'ya yolladım. Sanki ben buyurmuşum gibi gemilerimin tümü battı, gerçeği söylüyorum, uydurmuyorum. Neptunus bir günde otuz milyon *sestertius*umu yuttu. Benim battığımı mı düşünüyorsunuz? Yoo, bu durum beni daha da hırslandırdı, sanki hiçbir şey olmamıştı. Hiç kimse bana korkak demesin diye, daha büyüklerini, daha iyilerini ve daha uygunlarını yaptırdım. Bilirsiniz, büyük gemi daha sağlam olur. Yeniden gemilere şarap, domuz eti, bakla, koku, köle yükledim. Orada Fortunata hayırlı bir iş yaptı; tüm takı-

73) Bkz. dipnot 29.

74) Erken imparatorluk döneminde varsılların vasiyetlerinde imparatora da yer vermeleri yaygın bir gelenekti.

larını ve giysilerini satıp elime yüz altın saydı. Bu benim paramın mayası oldu. Tanrılar isterse her şey çabucak olur. Bir seferde on milyon *sestertius*u toparladım. Zaman geçirmeden efendimin tüm mal varlığını satın aldım. Bir ev yaptırdım, köle ve yük hayvanı satın aldım. Neye dokunsam, anında iki katına çıkıyordu. Elimdeki para kent halkının elindeki paradan fazla olunca işi bıraktım: Ticaretten çekildim ve azatlılara faizle para vermeye başladım. Bu işi istemeye istemeye yapmama karşın, günün birinde bizim topraklardan geçmekte olan Serapa adlı Yunanlı bir falcı işi sürdürmem için beni yüreklendirdi; bu adam, tanrılara bile akıl verebilirdi. Yaşamımda unuttuğum şeyleri bile bana söyledi; iğneden ipliğe her şeyimi sayıp döktü; kafamdan geçenleri bilmişti; bir tek önceki gün ne yediğimi söylemediği kaldı. Benimle birlikte bu evde yaşadığını
77 sanırdın. Habinnas, yanılmıyorsam sen de yanımdaydın, şöyle demedi mi?: 'Sen karını o şeyler arasından seçmişsin. Arkadaş konusunda şansın az. Hiç kimse hak ettiğin denli sana teşekkür etmiyor. Senin geniş toprakların var. Sen koynunda bir yılan besliyorsun.' Size söylemeyecektim ama otuz yıl dört ay iki günlük ömrüm kalmış. Ayrıca çok yakında bir mirasa konacakmışım. Falımda bunlar çıktı. Topraklarımı Apulia'ya dek genişletecek olursam, yaşarken amacıma yeterince ulaşmış olacağım. Bu arada, Mercurius'un beni gözetip kollaması sayesinde bu evi yaptırdım. Bildiğiniz gibi, eskiden bir kulübeydi; şimdi ise bir tapınak gibi. Dört yemek odası, yirmi yatak odası, mermer kaplı iki sütunlu alanı, yukarıda bir yemek odasıyla benim yatak odam, şu yılanın odası ve çok güzel bir bekçi odası var. Konuk odası ise yüz konuğu alır. Kısacası, Scaurus buraya geldiğinde başka bir yerde kalmak istemez, oysa deniz kenarında babadan kalma evi var. Size çabucak gösterebileceğim daha bir sürü şey var. Bana inanın, kaç paranız varsa değeriniz de o kadardır. Paran varsa, sayılırsın. Bakın, dostunuz eskiden bir kurbağaydı, şimdi bir kral. Bu arada, unutmadan, hey Stichus, beni mezara götürürlerken üzerimde olmasını istediğim giysilerimi getir. Kokulu yağı ve kemiklerimin yıkanmasını istediğim sudan da bir yudum getir."

78 Stichus, elinde beyaz bir cenaze örtüsü ve bir giysiyle, oyalanmadan yemek odasına döndü. Trimalchio bunların kaliteli yünden yapılıp yapılmadıklarına bakmamızı istedi. Sonra gülerek, "Stichus,

dikkat et, fareler ve güveler yemesin; yoksa seni canlı canlı yakarım," dedi. "Ben çok parlak bir cenaze töreni istiyorum, tüm kent arkamdan iyi dualar etsin." Ardından, içinde sümbül yağı olan küçük bir şişe açıp hepimize sürdü ve, "Umarım bu koku yaşarken olduğu gibi öldüğümde de hoşuma gider," dedi. Kâseye şarap boşaltılmasını buyurdu: "Şimdi, ölümümden sonra benim anıma düzenlenen törene çağrılmış olduğunuzu düşünün."

Durum gittikçe can sıkıcı oluyordu, zil zurna sarhoş olan Trimalchio yeni bir göstericinin, borazancıların yemek odasına getirilmesini buyurdu ve bir sürü yastığın arasında divana yayıldıktan sonra, "Benim öldüğümü düşünün. Güzel bir şeyler çalın," dedi. Borazancılar bir cenaze havası çaldılar. Son derece saygın görünüşlü ölü gömücünün bir kölesi borazanını o denli çok öttürdü ki tüm komşuları uyandırdı. O bölgede devriye gezen bekçiler, Trimalchio'nun evinde yangın çıktığını sanıp kapıyı kırdılar, ellerindeki su kovaları ve baltalarla, kendilerince haklı olarak, ortalığı birbirine kattılar. Biz bu durumu çok uygun bir fırsat sayıp Agamemnon'u atlattık ve sanki gerçek bir yangından kaçarcasına tabanlarımızı yağlayıp sıvıştık.

Ne yolumuzu aydınlatacak bir meşalemiz ne de gece yarısı ol- 79
duğu için elinde ışık olan biriyle karşılaşma umudumuz vardı. Buna bir de sarhoş olmamız ekleniyordu ve o yöreyi bilmiyorduk, gündüz bile olsa yolumuzu şaşırırdık. Yaklaşık bir saat sivri taşlar ve yola saçılmış kırık çanak çömlek parçaları arasından ayaklarımız kanaya kanaya yürüdükten sonra, sonunda, Giton'un keskin zekâsı sayesinde kurtulduk. Çünkü akıllı çocuk, günışığında bile yolu şaşırmamızdan korkarak, önceki gün tüm direkleri ve sütunları tebeşirle çizmişti, bu çizgiler kapkaranlık gecede parlıyordu ve bize yolu gösteriyordu. Kaldığımız hana varınca da sıkıntımız sona ermedi. Çünkü yaşlı kadın handa kalanlarla o denli çok içki içmişti ki altında ateş yaksak hissetmeyecekti. Trimalchio'nun postacısı on arabayla oradan geçmeseydi, belki de geceyi eşikte geçirecektik. O uzun uzun bağırıp çağırmadan hanın kapısını kırdı, biz de içeri girdik (...)

Ne biçim bir geceydi, ey tanrılar, tanrıçalar,
nasıldı yumuşacık yatak.
Yanıp tutuştuk sarılarak

bir oradan bir buradan öpücüklerle
ruhlarımız gitti geldi birbirimize.
Ey ölümlü dertler, güle güle size.
Öldüm bittim böylece.

Durup dururken, kendi kendime sevindim. Çünkü içkinin verdiği rahatlık üzerime çöküp de sarhoş kollarım gevşeyince, her türlü pisliğin başı Ascyltos, geceleyin oğlanımı benim yanımdan alıp kendi yatağına götürmüştü ve kendisinin olmayan bir erkek kardeşle sarmaş dolaş olmuştu, başkasının oğlanının koynunda insani duyguları unutup derin bir uykuya dalmıştı, oğlan ise ya götürüldüğünü hissetmemiş ya da hissetmemiş gibi davranmak işine gelmişti. Bu yüzden, uyanıp da yatağımı elimle şöyle bir yokladığımda, sevgilimin olmadığını anlayınca (...) âşıklarda birazcık bağlılık duygusu olsa, her ikisini de uyurlarken kılıçtan geçirip ölüme yollasam mı diye bir an kafamdan geçirdim. Sonra, daha sağlıklı bir karara varıp, Giton'u dürtükleyerek uyandırdım, Ascyltos'a ise sert bir bakış fırlatıp, "Güvenimi kötüye kullanıp aramızdaki dostluğu bozduğuna göre, hiç zaman geçirmeden pılını pırtını topla ve kendine kirleteceğin başka bir yer ara," dedim.

Karşı koymadı ama son derece büyük bir dürüstlükle ortak mallarımızı bölüştükten sonra, "Haydi, şimdi de oğlanı paylaşalım,"
80 demez mi? Giderayak şaka yaptığını sandım. Ama o suça bulanmış eliyle kılıcını çekti ve, "Tek başına üzerine yattığın bu ganimetin tadına varamayacaksın. Beni aşağılamana karşın, bu kılıçla da olsa payımı almam gerekecek," dedi. Ben de aynısını yaptım ve kavgaya tutuşmak için paltomu koluma doladım. Gözümüzü çılgınlık bürüdüğü için aramızda kalan zavallı çocuk, ağlaya ağlaya ikimizin dizine dokunup, bu basit hanın Thebaililere[75] özgü bir kavgaya sahne olmaması için, aramızdaki kutsal dostluğu her ikimizin kanıyla kirletmeyelim diye yalvarıyordu. "İlla bir suç işlemeniz gerekiyorsa, işte benim çıplak boynum, ellerinizi bu yana çevirin, kılıçlarınızı vurun. Kutsal dostluğunuzu bozduğum için benim ölmem gerekiyor," diye bağırdı. Çocuğun böyle yakarması üzerine kılıçlarımızı indir-

75) Oedipus'un iki oğlu Eteokles ve Polyneikes, Thebai kentinin tahtını ele geçirmek için dövüşmüşlerdir.

dik ve Ascyltos daha önce söze başlayıp, "Ben," dedi. "Bu anlaşmazlığa ben bir son vereceğim. Çocuk kimi istiyorsa onunla gitsin, hiç olmazsa erkek kardeşini seçme konusunda özgür olsun." Eski bir alışkanlığın kanımıza işlediğini düşündüğüm için hiç korkmadım, bu isteğine balıklama atladım ve anlaşmazlığı çözmesini çocuğun yargıçlığına bıraktım. Çocuk, oyalanmamak için, düşünmedi bile; daha söz ağzımdayken ayağa fırladı ve erkek kardeşi olarak Ascyltos'u seçti. Bunu duyunca beynimden vurulmuşa döndüm, elimde kılıcım olmadan yatağa yığılıp kaldım ve düşmanımın zaferini kıskanmasaydım kendimi öldürecektim. Ascyltos kazandığı armağanla böbürlenerek çıkıp gitti ve kısa bir zaman önce kendisi için çok değerli olan ve yazgısı kendisininkine benzeyen kara gün dostunu bu yabancı yerde acınacak durumda bıraktı.

Çıkar olduğu sürece, dostluk vardır;
oy tahtasındaki hesap oynaktır.
İşler tıkırındayken, ey dostlar, yüzünüz güler;
şans döndü mü bir kez
utanmadan yüzünüzü dönüp kaçarsınız.

Oynanıyor sahnede bir komedya:
O baba, bu oğul, şu da varsıl adam.
Komik sahneler bitince az sonra,
Maskeli yüz ölüp gider,
gerçek yüz çıkar ortaya (...)

Yine de, uzun zaman gözyaşı dökmedim, ama yardımcı öğret- 81
men Menelaus'un gelip bunca sıkıntı arasında beni tek başıma bu han odasında bulmasından korktuğum için, bohçamı topladım, üzüntü içinde gizli ve denize yakın bir yer kiraladım. Orada üç gün odaya kapandım, yalnız kaldığımı ve aşağılandığımı düşündükçe bağrımı dövüyor, derin derin inleyip durmadan şöyle bağırıyordum: "Toprak yarılıp da beni yutamaz mıydı? Suçsuzlara bile öfkelenen deniz beni içine çekemez miydi? Yargıdan kaçtım, gladyatör oyunlarından tüydüm, bir yabancıyı öldürdüm, bunca gözüpeklikten sonra zavallı bir sürgün olarak Yunan kentindeki han köşelerinde tek başıma kalmak için mi bu işleri yaptım? Kim beni bu yal-

nızlığa itti? Her türlü şehvet duygusunun kölesi ve suçunu kabul etmesiyle de sürgünü hak eden, isteklerine gem vurmayan ve şehvet konusunda içten davranan bir genç beni bu duruma düşürdü; kumar oynama yaşına ulaşmıştı, onun erkek olduğunu sanan biri bile onu bir genç kız gibi kiraladı. Peki ya öbürü? Erkeklik giysisini giyeceği gün kadın giysisi giyen adamı annesi erkek olmaması için ikna etti, kölelerin tutukevinde kadın rolünü üstlendi, malını mülkünü batırdıktan ve aşırı şehvetine yeni bir dayanak bulduktan sonra, eski dostluğumuzu hiçe saydı ve erkek delisi bir kadın gibi bir gecelik zevk uğruna her şeyi batırıp çıkardı. Şimdi âşıklar birbirlerine sarılıp sabaha dek yatıyorlardır ve belki de şehvetten yorgun düştüklerinde benim yalnızlığımla dalga geçiyorlardır. Ama bunu onların yanına bırakmayacağım. Bana yaptıkları haksızlığı onların kanıyla temizlemezsem, ben adam değilim."

82 Bunları söyledikten sonra, kılıcımı kuşandım ve aç kalıp da gücümü yitirmemek için bol bol yemek yedim. Sonra, kendimi sokağa attım ve bir çılgın gibi yollarda dolaşmaya başladım. Yüzüm öfkeden allak bullaktı, kıyımdan ve kandan başka bir şey düşünmüyordum, kılıcımı bu işe adamıştım, ikide birde elimi kılıcımın kabzasına atıyordum, tam bu sırada, bir serseri ya da eşkıya olabilecek bir asker beni gördü ve, "Hey, asker arkadaş, sen hangi birliktensin?" diye sordu. Hiç bozuntuya vermeden kafamdan hem bir birlik hem de bir lejyon adı atınca, asker, "Haydi uydurma" dedi, "sizin lejyonda askerler beyaz ayakkabıyla mı dolaşırlar?" Yüz ifademden ve elimin ayağımın titremesinden yalanım ortaya çıkınca, başıma bir iş gelmemesi için, kılıcı bırakmamı buyurdu. Kılıçsız kaldıktan sonra, öç alma düşüncem de suya düşünce, gerisin geri hana döndüm ve yavaş yavaş öfkem geçince o eşkıyanın gözüpekliğine dua etmeye başladım (...)

İstekleri binmiş tepesine, zavallı Tantalus suyun içinde,
ama içemez, tepesinden sarkan yemişleri yiyemez.
Çok varsıl da böyle olacak, her şey gözünün önünde,

korkacak ve ağzı kupkuru açlığa katlanacak (...)

İnsanın kendi kararına çok fazla inanmaması gerekir, çünkü yazgının kendi kuralları vardır (...)

Çeşit çeşit tablolarıyla hayranlık uyandıran bir resim sergisine 83
yolum düştü. Zeuxis'in[76] zamana yenik düşmemiş sanat yapıtlarını gördüm ve Protogenes'in[77] doğanın gerçekliğiyle yarışan kaba taslak çizimlerini son derece etkilenerek inceledim. Apelles'in[78] Yunanlılarca 'tek bacaklı' diye anılan tablosuna hayran kaldım. Çünkü çizdiği resimler gerçeğine öylesine yakındı ki onların ruhlarını çizdiğini sanırdın. Resimlerin birinde, yükseklerde bir kartal, Ganymedes'i[79] kapmış gökyüzüne götürüyordu. Başka bir resimde, güzel Hylas[80] su perisi Naiad'ı yanından uzaklaştırmaya çalışıyordu. Apollon[81] suçlu ellerini lanetliyordu ve telleri gevşek lirini daha yeni açmış bir çiçekle süslüyordu. Resimleri yapılan âşıkların yüzlerine bakarken sanki yalnız başınaymışım gibi bağırmaya başladım: "Tanrılar da âşık oluyor. Iuppiter gökyüzündeki evinde sevecek kimse bulamadı, günah işlemek için yeryüzüne indiğinde yine de kimseye haksızlık etmedi. Hylas'a âşık olan su perisi, Hercules'in bunu yasaklayacağını bilseydi, kendi aşkını dizginlerdi. Apollon çocuğun ruhunu bir çiçekte canlandırıp yaşattı; Tüm bu öykülerde geçen aşklarda rakip yoktu. Ama ben arkadaş diye Lykurgos'tan[82] daha acımasız birini bulmuşum."

İşte ben bu sıkıntılı düşüncelerle uğraşırken, saçları ak pak olmuş, endişesi yüzünden okunan yaşlı biri içeri girdi, hangi büyük yükün altına girdiğini bilmediğim bu yaşlı adamın üstü başı pek düzgün değildi, öyle ki, varsılların hep nefret ettikleri edebiyatçılardan biri olduğu kolayca anlaşılıyordu. Gelip yanımda durdu (...)

76) Ünlü Yunanlı ressam (İÖ yaklaşık 450). Olasılıkla Karadeniz kıyısındaki Herakleia kentindendir.

77) İÖ 4. yüzyılda yaşamış ünlü Yunanlı ressam. Kimi kaynaklara göre Rodoslu, kimilerine göre de Anadolu'daki Karia bölgesinin kıyı kenti Kaunoslu'dur (Bugünkü Dalyan).

78) İÖ 4.yüzyılın sonunda yaşayan Apelles, Yunanlı ressamların en ünlüsüydü.

79) Bkz.dipnot 55.

80) Mitolojiye göre, Hercules'in âşık olduğu Hylas, Argonautlar ile birlikte altın postu aramaya gitmiştir. Su alırken güzel su perisi Naiad onu suya çekmiş ve Hylas suların içinde yitip gitmiştir.

81) Tanrı Apollon, âşık olduğu Spartalı Hyakinthos'u bir yanlışlık sonucu öldürmüştür. Bu çocuğun kanından sümbül çiçeği çıkmıştır.

82) Sparta'nın ünlü yasa koyucusu. İlk yasaların her zaman oldukça katı olduklarına inanılırdı.

"Ozanım ben," dedi, "minnet duygusu yüzünden hep hak etmeyenlere verilen onur çelenkleri daha inandırıcıysa da, sanırım kötü bir ozan da değilim. 'Öyleyse neden üstün başın dökülüyor?' diye soracak olursan, sanat aşkı kimseyi varsıl yapmaz."

Çok kazanç sağlar kendine,
kim yürekten bağlanırsa denize;
altın kesilir tepeden tırnağa,
her kim giderse savaşa;
fitil gibi aşağılık yalaka,
uzanır erguvan rengi yatağa,
amacı günahla karışmış para,
kim kadınları baştan çıkarırsa:
Yırtık pırtık giysilerle titrer soğuktan,
bir tek doğasından güzel konuşan,
seslenir ilgi görmeyen sanatlara,
çare yok anlamayana.

84 Hiç kuşkusuz doğru: Herkesin hatasını gören biri, yaşamında doğru düzgün bir yol tuttuysa, herkes karakterinin farklılığı yüzünden ondan nefret eder; çünkü kim farklı olanı benimser? Bir de para biriktirmekten başka bir şey düşünmeyenler vardır, bunlar ellerinde bulunandan başka bir şeyin daha iyi olduğuna kimsenin inanmasını istemezler. Bunun için, paradan daha değersiz görünmelerini sağlamak üzere, hangi yolla olursa olsun, edebiyat âşıklarını kendi yanlarına çekerler." (...)

"Nasıl oluyor bilmiyorum ama yoksulluk hep zekânın kız kardeşidir." (...)

"Düşmanımın yatıştırılabilecek denli zararsız olmasını isterdim, o eski bir haydutur ve kadın pazarlayanlardan daha akıllıdır." (...)

85 Bir *quaestor*un[83] yanında maaşlı olarak Asia'ya[84] gittiğimde, Bergama'da bir evde konuk olarak kaldım. Ben burada yalnız rahat

83) Roma'da devlet hazinesinden sorumlu kamu yüksek görevini yürüten *quaestor*'lar, eyaletlerde de maliye memuru olarak görev alırlardı.
84) Bk. dipnot 29.

ettiğim için değil, ev sahibinin son derece güzel oğlu için de seve seve kalıyordum. Oğlanın babasının benden kuşkulanmaması için düşünüp taşınıp bir yol buldum. Yemekte ne zaman güzel çocukların deneyimleri söz konusu edilse, o denli öfkelendim, açık saçık konuşmaları duymaktan o denli sert bir biçimde rahatsız olduğumu belirttim ki, çocuğun annesi benim filozof olduğumu düşündü. Artık oğlanı beden eğitimi çalışmalarına götürmeye, derslerini düzenleyip çalıştırmaya ve bedenini ele geçirecek birinin eve alınmaması için uyarılarda bulunmaya başlamıştım. (...)

"Bir bayram tatili nedeniyle okul kapalı olduğu için ve uzun süren eğlence yüzünden üzerimize bir ağırlık çöktüğünden, yemek odasında uzanmış yatıyorduk, aşağı yukarı geceyarısına doğru oğlanın uyumadığını anladım. Çok alçak sesle mırıldanarak bir adak adadım: 'Ey tanrıçam Venüs, şu oğlanı anlamayacağı biçimde öpecek olursam, yarın ona bir çift güvercin armağan edeceğim.' Oğlan, isteğimin karşılığını duyunca, horlamaya başladı. Böylece, yaklaşıp uyuyormuş gibi yapan oğlanı öpücüklere boğdum. Bu başlangıçtan çok mutlu olarak, sabahleyin erkenden kalktım ve bir çift güvercin seçip bekleyen çocuğa verdim ve adağımı da yerine getirmiş oldum. Ertesi gece de aynısını yapmama izin verince, 86
isteğimde değişiklik yaptım ve, 'Şu oğlanı yanıp tutuşan elimle, o hissetmeden elleyecek olursam, yarın ona son derece dövüşken iki horoz armağan edeceğim,' dedim. Bu adağım üzerine oğlanın kendisi harekete geçti ve sanırım benim uyuyup kalmamdan korkmaya başladı. Çocuğun merakını yatıştırdım ve en büyük zevki bir yana bırakıp tüm bedeniyle tatmin oldum. Sabah olunca, sözümü tuttum. Üçüncü gece de bir fırsat yakalayınca, çocuğun kulağına, 'Ey ölümsüz tanrılar, şu uyuyan oğlanla, hissetmemesi koşuluyla, tam ve arzu ettiğim gibi birleşirsem, bu mutluluğun karşılığında ona çok iyi bir Makedonya atı armağan edeceğim,' diye fısıldadım. Oğlan daha derin bir uykuya daldı. Önce ellerimle memelerini kavradım, sonra onu öpücüklerimle öpe öpe bitirdim, en sonunda da, tüm isteklerimi yerine getirdim. Sabahleyin yatak odasında oturmaya ve her zaman yaptığım şeyi beklemeye başladı. Güvercin ve horoz satın almanın bir at almaktan ne denli kolay olduğunu bilirsin ve bu denli büyük bir armağan alırsam benden kuşkulanırlar

diye korkuyordum. Birkaç saat dolaştıktan sonra eve döndüm ve çocuğu öpmekten başka bir şey yapmadım. O ise çevremde dolaşarak kollarını boynuma doladı ve, 'Efendim, at nerede ?' diye sordu. (...)

87 Sözümü tutmadığım için açmış olduğum kapıyı yüzüme kendi elimle kapamama karşın, bir olanak daha elde ettim. Aradan birkaç gün geçtikten sonra, yine başlangıçtaki duruma döndük, babasının horlaya horlaya uyuduğunu görünce, benimle barışmasını istedim, yani onu tatmin etmeme ve gem vurulmuş şehvet duygusunun gerektirdiği bu türden şeylere izin vermesini istedim. Ama kızgın olduğu için, 'Uyu, yoksa babama söylerim,' deyip duruyordu. Yüzsüzlükle elde edilemeyecek denli zor bir şey yoktur. 'Babamı uyandıracağım' derken, yine de yavaşça sokuldum ve direnmesine karşın isteğimi elde ettim. Benim bu kurnazlığımın hoşuna gitmediği de söylenemez. Uzun uzun kendisini kandırdığımdan, komik duruma düşmesinden ve sık sık varsıllığımdan söz ettiği arkadaşları arasında alay konusu olmasından yakındıktan sonra, 'Ben senin gibi olmayacağım, ne istiyorsan yap,' dedi. Her türlü kırgınlığı bir yana bırakıp barıştık ve onun iyi niyetinden yararlanıp uykuya daldım. Ancak tam olgunluk çağındaki oğlan, sabır gösteremeyecek bir yaşta olduğu için, iki kezle yetinmedi. Bunun için beni uykudan uyandırdı ve, 'Bir şey istiyor musun?' diye sordu. Hiç de tatsız bir görev değildi. Soluk soluğa ve kan ter içinde kalsam da, istediğini elde etti ve mutlulukla rahatlayıp yeniden uykuya daldım; daha bir saat geçmemişti ki, beni dürtüklemeye ve 'Neden bir daha yapmıyoruz?' demeye başladı. O zaman, ikide birde beni uyandırmasına kızdım ve az önce bana söylediklerini ben ona söyledim: 'Uyu, yoksa babana söyleyeceğim.'" (...)

88 Bunları duyunca kendime geldim, oldukça bilgili olduğu için, resimlerin yapıldığı dönemleri ona sormaya başladım ve bilmediğim birtakım konuları, ayrıca küçücük bir iz bile bırakmadan yok olan resim sanatının da aralarında bulunduğu son derece güzel sanatlar yitip gittiği için, içinde bulunduğumuz dönemdeki gerileme nedenini öğrenmek istedim. "Para tutkusu bu değişikliğe neden oldu," dedi. "Eskiden erdem tek başına önemli olduğu için yara-

tıcı sanatlar önem kazandı ve geleceğe yararlı olacak bir şeyin uzun zaman gizli kalmaması için insanların arasında çok büyük bir yarış vardı. Bu yüzden, Demokritos[85] tüm otların özsularını çıkarmış ve taşlarla sürgünlerdeki gücü ortaya çıkarmak için tüm yaşamını deneyler yaparak geçirmiştir. Eudoksos[86] ise yıldızların ve gökyüzünün hareketlerini izlemek için çok yüksek bir dağın tepesinde yaşlanmıştır. Khyrisippos,[87] buluşunu kanıtlamak için, çöpleme otunu üç kez kendi üzerinde denemiştir. Heykeltıraşlara bakacak olursak, Lysippos[88] tek bir yontusunun hatlarıyla uğraşırken açlıktan ölüp gitmiştir, insanların ve hayvanların ruhlarını tunca yansıtan Myron[89] öldüğünde mirasçısı yoktu. Yaşamımızı şarap ve kadınla geçirdiğimiz için gözümüzün önünde hazır duran sanatları bile anlamaya çalışmıyoruz, yalnız eski dönemde yapılan hataları eleştirerek öğretiyoruz ve öğreniyoruz. Dialektik[90] ve astronomi ne durumda? Bilgeliğe giden seçkin yol nerede? İyi konuşma yeteneğini elde etmek için, felsefenin kaynağından içmek için kim tapınağa gidip de adak adıyor? Akıl ve beden sağlığı için bile adak adayan yok, ama Capitolium'un eşiğinden adım atmadan önce, biri varsıl bir yakını belki ölür diye, öbürü bir define bulur diye, bir başkası da ölüp gitmeden otuz milyon *sestertius* elde eder diye adak adıyor. Doğruyu ve iyiyi tayin eden senatonun kendisi bile, Capitolium'a bin altın vermeyi vaat eder ve içlerinden birinin para hırsına kapılmak konusunda tereddüt etmemesi için Iuppiter'i de paraya boğar. Altın yığını, tüm tanrılarla insanlara Apelles'in, Phi-

85) İÖ 460-361 yılları arasında yaşamış Abderalı bilimadamı. Leukippos ile birlikte tüm maddelerin parçalanamayacak denli küçük atomların çarpışmasından oluştuğunu söyleyen teoriyi ortaya atmıştır.

86) İÖ yaklaşık 408-355 yılları arasında yaşamış Yunanlı gökbilimci, geometrici ve filozof. *Phaenomena* (Doğa Olayları) adlı düzyazı çalışmasından Aratos yararlanmış ve şiir biçimindeki yapıtı günümüze ulaşmıştır.

87) Anadolu'nun Kilikia bölgesinde bulunan Soli kentinde doğmuş, İÖ 280-206 yılları arasında yaşamış bir filozof. Stoa felsefesini geliştirmek için uğraşmıştır.

88) İnsandaki güzelliği idealleştirmekten çok doğallığı yontularına yansıtmakla ünlü Yunanlı heykeltıraş (İÖ 4. yüzyıl).

89) İÖ 5. yüzyılda yaşamış Eleutheraelı ünlü Yunan heykeltıraşı. Onun 'Disk atan' ve 'Marsyas' adlı yontularının kopyaları günümüze ulaşmıştır.

90) Sorular sorup yanıtlar alarak gerçeğe ulaşmaya çalışma metodu.

dias'ın[91] ve zavallı çılgın Yunanlılar'ın yarattığı yapıtlardan daha güzel görünüyorsa, resim sanatının gerilemesinde şaşacak bir şey yok.

89 Görüyorum ki, Troia'nın düşüşünü gösteren tabloya takılıp kaldın. Bunun için konuyu sana dizelerle anlatmaya çalışacağım:

Korku içinde geçen onuncu hasat zamanıydı,
üzgün Troialılar kuşatma altındaydı,
kâhin Kalkhas korkudan karalar bağlamıştı,
Apollon konuşunca, budanıp İda'nın dorukları,
yuvarlandı aşağı kütükler, üst üste yığıldı,
bunlarla korkunç tahta at can bulacaktı.
İçi andırıyordu koca bir mağarayı, gizli oyuklar
içine alacaktı orduyu. Buraya saklanır,
on yıllık savaşa öfke duyan cesaret,
Yunanlılar doldurur her yanını,
saklanırlar yaptıkları adağın içine.
Ey vatan, inandık bin geminin çekip gittiğine,
artık toprak savaştan uzak: Hayvanın üstüne
kazınmış bu yazı, kurnazca davranıp Sinon,[92]
her zaman yıkıma götüren güçlü ruhuyla,
'Doğru' diyordu bu yazıya.
Artık özgür halk inanınca savaştan
kurtulduğuna, gider adak atın yanına koşa koşa.
Yanaklarda gözyaşları damla damla,
sevinçtir bunların kaynağı ürkek ruhlarda,
ama bir korku kapladı kalabalığı. Dağınık
saçlı Laocoon,[93] rahiplik eder Neptunus'a,

91) Apelles için bkz. dipnot 76. İÖ yaklaşık 490-432 yılları arasında yaşamış olan Phidias, Yunanlı heykeltıraşlar arasında en ünlü olanıdır. Özellikle tunç ve altın-fildişi karışımı yontularıyla tanınmıştır.

92) Troialılar'ın kendisini yakalamasını sağlayan Sinon, onları, içi Yunanlılar'la dolu olan tahta atın zararsız bir adak olduğuna inandırmıştır.

93) Troia Kralı Priamos'un oğlu olan Laocoon, Apollon'un rahibiydi, ancak kutsal yontunun önünde karısıyla cinsel ilişkiye girerek Apollon'un tapınağını kirletmiş ve tanrının öfkesini üzerine çekmiştir. Apollon öç almak için denizden gelen canavarı yollamıştı. Laocoon, Apollon gibi Troia'dan nefret eden Poseidon'un (Neptunus) rahibi olmuştur. Troialılar'a tahta atı içeri almamalarını söylemiş, ama kimse onu dinlememiştir.

karıştırdı ortalığı attığı çığlıkla. Az sonra
atın karnını gösterdi çekip çıkardığı mızrağıyla,
ama tutunca yazgı ellerini, atmaktan vazgeçti,
böylece tahta ata gizlenmiş hile güçlendi.
Yine de bir daha güçsüz elini denemek istedi,
saldırdı atın karnına iki yanlı baltayla.
Titredi genç erler fısıldaşırlarken atın karnında,
meşeden yapılma koca kütle soluk aldı korkuyla.
Atın karnındaki gençler aldıklarında Troia'yı
yeni bir hileyle sürdürürlerdi baştan sona savaşı.
İşte şunlar da olağanüstü başka durumlardı:
Çıktı yukarı denizin içinden Tenedos,[94] gösterdi sırtını,
koca koca dalgalar köpürerek inip kalkıyordu,
durgun havada kırılan dalga daha az yankılanıyordu,
sessiz gecede uzaktan nasıl duyulursa küreklerin sesi,
gemiler yardıklarında denizi, mermer gibi yüzeyi
inlediğinde zorlanan gemiyle.
Arkamıza baktık: Dalga dalga akıntılar getiriyor
kayalara iki başlı bir yılan, onların kabarık göğüsleri
tıpkı iki yanında denizi köpürten koca gemiler gibi.
Kuyruğu ses çıkartıyor dövdükçe denizi, ışıl ışıl
özgür yeleleri, denizin üzerinde gözleriyle uyum içinde,
şimşek gibi bir ışık alev alev tutuşturuyor denizi,
dalgalarda yankılanıyor yılanın ıslık gibi sesi.
Kalakaldık öylece. Rahipler de duruyorlardı,
başlarında tören bantları, yanlarında Troia giysileriyle
çifte kurban olarak Laocoon'un oğulları.
Birdenbire parlak yılanlar kapıverdiler çocukları.
Minicik elleriyle kapattılar yüzlerini,
ikisinin de kendisine yok yararı, kardeşi için
her ikisinin de uğraşı: Birbirleri için duydular
yüreklerindeki acıyı ve ölüm yok etti zavallıcıkları
sessiz bir korku içinde. İşte babaları kendini attı
çocuklarının ölü bedenlerinin üzerine, ama boş yere.
Ölümle doysa da yılanların karnı, saldırdılar

94) Bugünkü Bozcaada.

bu kez babaya, serdiler bedenini toprağa.
rahip kurban gibi uzandı sunakların arasında.
Böylece, kutsal tapımları kirlendikten sonra,
ilk kez yitirdi tanrılarını, yok olacak Troia.
Artık dolunay bembeyaz ışığını saçıyordu,
küçük yıldızların yolunu ışıl ışıl aydınlatıyordu,
şaraba gömüldüklerinde Troialılar gecenin karanlığında,
sürgüleri açıp da Yunanlılar, savaşçılar dışarı çıktığında.
Önderler, ellerinde silahlar, denediler güçlerini,
tıpkı Thessalia atı gibi, o da boyunduruktan kurtulunca,
nasıl çıkarsa koşuya dörtnala, uzun yelelerini savura savura.
Çektiler kılıçlarını, aldılar kalkanlarını ve
başlattılar savaşı. Biri kılıçtan geçiriyordu
şarapla uyuşanları, bölmemiş oluyordu uykularını,
ölüme yollayınca onları, sunaklarda tutuşturuyordu
öbürü meşalelerini, Troialılar'a karşı savaşmaya çağırıyordu,
Troia kentinin kutsal yerlerini." (...)

90 Sütunların arasında dolaşanlardan bazıları, Eumolpus şiirini okurken taş attı. O, bunun yeteneğine tutulan alkış olduğunu bildiği için başını kapadı ve tapınaktan kaçıp gitti. Beni de ozan sanmalarından korktum. Bunun için, onun ardından koşarak kıyıya vardım ve taşların ulaşamayacağı yere gelir gelmez, "Bu delilikle ne yapmak istiyorsun?" diye sordum. "Yaklaşık iki saattir benimle berabersin, konuşmaktan çok şiir okudun. Halkın seni taşlamasına şaşmıyorum. Ben de ceplerime taş dolduracağım, ne zaman kendinden geçecek olursan, kafandan kan akıncaya dek seni taşa tutacağım." Yüz ifadesi değişti ve, "Ey delikanlı," dedi, "bu, ilk kez bugün olmadı. Kaç kez şiir okumak için tiyatroya girdiysem, beni hep böyle karşıladılar. Ancak seninle kavga etmemek için tüm gün şiirden uzak duracağım." Ben de, "Tamam, bugünkü deliliğini bırakırsan, birlikte akşam yemeği yiyeceğiz," diye yanıtladım (...)

Hanın bekçisine akşam yemeğini hazırlamasını söyledim (...)

91 Bir de ne göreyim, Giton, elinde havlular ve keselerle duvara dayanmış üzgün üzgün duruyordu. İçinden gelerek kölelik etme-

diği belliydi. Onunla göz göze gelebilmek için (...) bir sevinç dalgasının yayıldığı yüzünü bana çevirdi ve, "Erkek kardeşim, beni bağışla," dedi, "Silahın olmadığı yerde özgürce konuşurum. Beni o kana bulanmış haydutun elinden kurtar ve beni istediğin gibi cezalandır. Benim gibi bir zavallı için senin isteğine göre ölmek büyük bir avuntu olacaktır." Birisi niyetimizi duyar diye bu yakarışlarını kesmesini söyledim, Eumolpus'u orada bırakıp –çünkü hamamda şiir okuyordu– Giton'u tuttuğum gibi karanlık ve pis bir geçitten geçirerek uçarcasına kaldığım hana getirdim. Kapıyı kapattıktan sonra ona sarıldım ve gözyaşlarıyla ıslanmış yüzünü yüzümle sildim. Uzun zaman ikimizin de ağzından tek söz çıkmadı; çünkü oğlanın güzel göğsü art arda hıçkırıklarla sarsılıyordu. Ben, "Yazıklar olsun," diye konuşmaya başladım, "beni bırakıp gitmiş olsan da seni seviyorum ve yüreğimde çok derin bir yara olmasına karşın iz kalmadı. Bir yabancıya duyduğun aşk konusunda ne diyorsun? Ben bu haksızlığı hak ettim mi?" Onu sevdiğimi anlayınca, kaşlarını yukarı kaldırdı (...)

"Aşkımız hakkındaki kararı başka bir yargıca bırakmıyorum. Sözünü tutarak bağlılığını kanıtlarsan, hiç yakınmam, her şeyi unuturum." Bunları gözyaşları arasında, iç çekerek söylemiştim, Giton paltosuyla yüzümü sildi ve, "Yalvarırım, Encolpius, anımsa: Ben mi seni kandırdım yoksa sen mi beni aldattın? Açıkça söylüyorum ve ortaya koyuyorum: İki silahlı adam görünce, güçlü olanın yanına sığındım," dedi. Bilgelikle dolu yüreğinin üzerinden göğsünü hafifçe öpüp ellerimi boynuna koydum ve onunla kolayca barışabileceğimi, dostluğumuzun yeniden canlanacağını anlaması için onu sımsıkı bağrıma bastım.

Ortalık kapkaranlık olmuştu ve hancı kadın akşam yemeğimizi 92
hazırlamıştı, işte o sırada Eumolpus kapıyı çaldı. "Kaç kişisiniz?" diye sordum ve acaba Ascyltos da onunla mı geldi diye kapıdaki çatlaktan dikkatle bakmaya başladım. Sonra, yalnız Eumolpus'u görünce, kapıyı açıp onu çabucak içeri aldım. Kendini benim yatağımın üzerine atıp da masayı hazırlayan Giton'u görünce, kafasını kaldırdı ve, "Senin Ganymedes'i beğendim. Anlaşılan bugün eğleneceğiz," dedi. Ortada bir şey yokken bu denli meraklı olmasından hoşlanmadım ve Ascyltos gibi birini arkadaş olarak yanıma almış olmaktan korktum.

Eumolpus'un ısrarı üzerine Giton ona bir kadeh içki verince, "Seni hamamdakilerin hiçbirine değişmem," dedi ve kadehi kafasına dikip bitirdikten sonra hiç bugünkü gibi kızgın olmadığını söyledi. "Çünkü yıkanırken hamamda oturanlara şiir okuya kalkıştığım için neredeyse dayak yiyordum ve tiyatrodan olduğu gibi hamamdan da atıldım, köşe bucak dolaşmaya ve 'Encolpius' diye bağırmaya başladım. Karşıdan da giysilerini yitirmiş çıplak bir genç benimkinden aşağı kalmayan bir öfkeyle 'Giton' diye avaz avaz bağırıyordu. Çocuklar da sanki deliymişim gibi şımarık şımarık taklidimi yaparak benimle dalga geçtiler, büyük bir kalabalık ise alkışlayarak ve ürkek bakışlarla onun çevresini sardı. Çünkü kasıklarındaki yük o denli büyüktü ki adamı erkeklik organının bir parçası sanırdın. Ey yorulmak nedir bilmeyen genç: Onun bir gün önce başlayıp ertesi gün bitirdiğini sanıyorum. Bunun için, zaman yitirmeden yardım edecek birini buldu; kim olduğunu bilmiyorum ama adının kötüye çıktığını söyledikleri Romalı bir atlı ortada dolaşmakta olan genci giysisiyle sardı ve sanırım böyle büyük bir nimetten tek başına yararlanmak için onu alıp evine götürdü. Ama ben bir tanık bulmasaydım, üçkâğıtçı görevliden giysilerimi bile alamayacaktım. İnsanın zekâsından çok kasıklarını çalıştırması işe yarıyor." Eumolpus bunları anlatırken yüz ifadem durmadan değişiyordu, düşmanımın başına gelen haksızlıklardan dolayı seviniyordum, mutluluğundan dolayı da üzülüyordum. Her neyse, bu olaydan hiç haberim yokmuş gibi sustum ve yemekte neler yiyeceğimizi söyledim (...)

93 "İzin verilen şeye itibar edilmez,
yanılgıya düşen akıl haksızlıkları sever.
Damak tadına uygundur,
Kolkhis'de yakalanan sülünle Afrika kuşları,
neden mi? Zordur avlamak onları: Ama bembeyaz
bir kaz ve ala tüylü ördeğin saman gibidir tadı.
En uzak kıyılardan, ta Syrtis'in kumluklarından
çekilen balık, uğrarsa bir deniz kazasına,
el yakar parasıyla: Barbun balığı artık ağırlaşır.
Sevgilimiz değerlidir karımızdan.
Gül korkar tarçından,
hoş gelir insana, ne geçiyorsa aklımızdan."

"Bugün bir daha şiir okumayacağım diye verdiğin söz nerede kaldı senin? Dostluğumuz adına, hiç olmazsa bizi esirge, biz seni hiç taşlamadık. Bu binada içki içenlerden biri ozan kokusu alacak olursa, tüm komşuları ayağa kaldırır ve aynı neden yüzünden topumuzun canına okur. Resim sergisiyle hamamda olanları unutma." Böyle konuştuğum için, yufka yürekli bir çocuk olan Giton beni ayıpladı, yaşlı birini azarladığım ve aynı zamanda görevimi unutup nezaketle kurduğum sofrayı hakaretle kaldırdığım için doğru davranmadığımı söyledi, alçakgönüllülük ve saygı üzerine bir sürü laf etti, söyledikleri onun güzelliğiyle uyum içindeydi (...)

"Senin gibi birini doğuran anaya ne mutlu: Aferin sana. Güzelli- 94
ğinle aklını birleştirmişsin. Bunun için söylediklerinin boşa gittiğini sanma, kendine bir âşık buldun. Seni övgü dolu şiirlerle göklere çıkaracağım. Ben senin eğitmenin ve koruyucun olarak istemesen bile ardından geleceğim. Encolpius'a da haksızlık etmiyorum, o bir başkasına âşık olur." Kılıcımı elimden çekip alan o askerin Eumolpus'a faydası oldu; yoksa Ascyltos için almış olduğum kararı Eumolpus'un kanını dökerek yerine getirecektim. Giton bu sözlere kanmadı. Bunun için, su isteyecekmiş gibi odadan çıktı ve zamanında dışarı çıkarak öfkemi yatıştırdı. Öfkem yavaş yavaş geçerken "Eumolpus, isteklerini böyle ortaya koymaktansa şiir söyleyerek konuşmanı yeğlerim," dedim. "Ben öfkeliyim, sen ise şehvet dolusun: Kişiliklerimizin nasıl farklı olduğunu anla. Beni deli say, bu deliliğe boyun eğ, yani zaman yitirmeden çık git." Benim bu sert çıkışımla şaşırıp kalan Eumolpus, öfkemin nedenini sormadı, odadan çabucak çıkıp aniden odanın kapısını çekti ve böyle bir şey beklemeyen beni içeri kapattı, kaparcasına anahtarı aldı ve koşarak Giton'u aramaya gitti.

İçeride kapalı kalınca, kendimi asarak yaşamıma son vermeye karar verdim. Duvarın yanında dikine duran yatağın iskeletine bir kuşak bağlamıştım ve boynumu ilmeğe geçiriyordum; tam o sırada kapı açıldı; Eumolpus, Giton'la birlikte içeri girdi ve beni ölümün eşiğinden kıl payı kurtardılar. Yüreğinde duyduğu üzüntüsü öfkeye dönüşen Giton, bir çığlık atıp beni iki eliyle yatağın üzerine itti. "Encolpius," dedi, "benden önce ölmeyi düşünüyorsan, yanılıyorsun. Ben daha önce düşündüm. Ascyltos'un odasında kılıç aradım. Seni bulmamış olsaydım, başıma gelenler yüzünden ölmüş ola-

caktım. Ölümün ölmek isteyenlerden çok uzakta olmadığını sana göstereceğim, benim görmemi istediğin şeyi görme sırası şimdi sende." Bunları söyledikten sonra, Eumolpus'un uşağından usturayı kaptı, bir iki kez boynuna vurduktan sonra, ayaklarımızın dibine yığılıp kaldı. Şaşkınlıktan bağırdım, yere düşen Giton'a sarıldım ve aynı usturayla kendimi öldürmeye çalıştım. Ancak ne Giton'da herhangi bir yara izi vardı ne de ben bir acı duyuyordum. Çünkü berberlik öğrenen çocukların beceri kazanmaları için ustura kördü ve ucu küttü; bu haliyle, kılıfının içinde gibiydi. Bunun için ne Eumolpus'un uşağı elinden aleti alınınca korkmuştu ne de Eumolpus bizim ölüm oyunumuzu yarıda kesmişti.

95 Âşıklar arasında bu oyun oynanırken, hancı, yemeğimizin geri kalanıyla içeri girdi. Yerde yatanların yuvarlanmalarına şaşkınlıkla bakıp, "Siz sarhoş musunuz yoksa kaçak mısınız? Yoksa ikisi birden mi?" diye sordu. "Kim bu yatağı böyle dik koydu, yoksa biri kaçmayı mı tasarlıyor? Tanrı aşkına, şimdi anladım, siz oda parasını vermemek için gece karanlığında kaçmak istediniz. Ancak bunun cezasını çekeceksiniz. Buranın dul bir kadına değil, M. Mannicius'a ait olduğunu size öğreteceğim." Bunun üzerine, Eumolpus, "Bize gözdağı vermeye kalkıyorsun ha?" diye bağırdı. Aynı anda avcunu açıp adamın yüzüne okkalı bir tokat attı. Hancı da onca konuğun içki içip bıraktığı boş bir toprak kadehi bağıran Eumolpus'un kafasına fırlattı, onun alnını yardı ve odadan fırlayıp gitti. Bu hakarete dayanamayan Eumolpus, tahta şamdanı kaptığı gibi kaçan hancının ardından koştu ve şamdanı durmadan vurarak yarılan alnının öcünü aldı. Tüm köleler ve sarhoş müşteriler arasında bir koşuşturmadır başladı. Ben de öç alma olanağını ele geçirince, Eumolpus dışarıdayken kapıyı kapattım ve kavgacı Eumolpus'a hak ettiği karşılığı verdikten sonra hem odadan hem de geceden rakibim olmadan yararlandım.

Bu arada, aşçılar ve handa kalanlar kapı dışarı edilen Eumolpus'un üzerine çullanmışlardı; biri, üzeri cızır cızır ses çıkaran etlerle dolu bir şişi onun gözüne uzatıyor, öbürüyse mutfaktan kapıp geldiği bir çatalı batıracakmış gibi yapıyordu. Özellikle, gözleri çapaklı, üstü başı leş gibi, yırtık pırtık giysili, ayaklarında biri öbüründen farklı takunyalar olan yaşlı bir kadın, boynu zincirli koskoca köpeği çekiştiriyor ve Eumolpus'un üzerine doğru kışkırtıyordu.

Ama Eumolpus elindeki şamdanla kendini her tehlikeden koruyordu. Biz biraz önce kapıdaki tokmağın kırılmasıyla açılan delikten 96
her şeyi görüyorduk ve Eumolpus sopa yedikçe ben seviniyordum. Yufka yürekliliği elden bırakmayan Giton ise kapıyı açmamız ve tehlike içindeki Eumolpus'a yardım etmemiz gerektiğini düşünüyordu. Öfkem geçmediği için, elime engel olmadım ve yalvarıp duran Giton'un kafasına okkalı bir yumruk indirdim. Ağlaya ağlaya gidip yatağa oturdu. Ben ise bir o gözümü bir bu gözümü deliğe ayarlıyordum ve Eumolpus'un yediği dayaktan sanki yemek yiyip de karnı doymuş biri gibi mutlu oluyordum ve işi uzatmalarını onaylıyordum; odalardan sorumlu Bargates, yemek yerken gürültüden rahatsız olunca, iki adamının yardımıyla kavgaya bakmaya geldi; çünkü ayaklarından rahatsızdı. Öfkeli ve kaba sesiyle sarhoşlarla ve kaçak kölelerle uzun uzun konuştu, Eumolpus'u görünce tanıdı ve, "Hey, ozanların ozanı, sen miydin? Bu işe yaramaz köleler gitmiyorlar mı, kavgayı bırakmıyorlar mı?" dedi. (...)

Bargates, Eumolpus'a şöyle dedi: "Yatak arkadaşım beni küçümsedi. Beni seviyorsan, utansın diye onu dizelerle lanetle." (...)

Eumolpus, Bargates ile gizli saklı konuşurken, içeri bir tellal 97
girdi, yanında kölesi ve birkaç adam vardı, ışıktan çok duman saçan meşaleyi sağa sola sallayarak bağırdı: "Az önce hamamda on altı yaşlarında, kıvırcık saçlı, masum bakışlı, güzel ve Giton adında bir çocuk ortadan yok oldu. Biri onu geri vermek ya da onun yerini göstermek isterse, bin para alacak." Tellalın arkasında, rengârenk bir giysi içinde Ascyltos duruyordu ve gümüş bir tabak içinde parayı gösterip dürüstlüğünü kanıtlıyordu. Giton'a, çabucak yatağın altına girmesini, Ulixes'in koçun altına tutunduğu gibi şilteye iyice yaklaşıp gergin durarak onu arayanların ellerine takılmayacak biçimde elleri ve ayaklarıyla karyolanın şilteyi taşıyan kenarlarına tutunmasını söyledim. Giton sallanmadan dediğimi yaptı ve bir anda ellerini somyanın arasına soktu, benzer bir kurnazlıkla Ulixes'i[95] alt etti. Ben, kuşku uyandırmamak için, yatağı giysilerle doldurdum ve tek kişi yatmış gibi düzenledim.

95) Homeros, *Odysseia*, IX, 420.

Bu arada, Ascyltos, bir görevliyle tüm odaları dolaşırken benimkine de geldi ve kapıyı sımsıkı kilitli bulunca oldukça umutlandı. Görevli köle kapıyla kasanın arasına baltayı sokup kanırtınca kilidi söktü. Ben, Ascyltos'un ayaklarına kapandım, dostluğumuzun anısına ve paylaştığımız sıkıntılar adına hiç olmazsa erkek kardeşimi göstermesi için yalvardım. Uyduruk yakarılarımın inandırıcı olması için de, "Beni öldürmeye geldiğini biliyorum, Ascyltos," dedim. "Neden yanında balta var? Haydi öfkeni yatıştır: İşte boynumu sana uzatıyorum, araştırma süsü verip istediğin kanı dök." Ascyltos bu suçlamanın üzerinde durmadı ve kaçan kölesinden başka bir şey aramadığını söyledi; bir adamı, hele hele yalvaran birini öldürmeyi hiç istemiyordu, özellikle de aramızdaki o yazgı-
98 sal kavgadan sonra beni son derece seviyordu. Görevli köle işi ağırdan almadı, hancının elinden kaptığı sopayı yatağın altına soktu ve duvardaki deliklere varıncaya dek her yeri araştırdı. Giton, sopa bedenine değmesin diye kendini yukarı çekiyordu ve duyulacak diye korka korka soluk alıyordu, yüzünde tahta kuruları geziniyordu.

Odanın kırık kapısı içeri girmeye olanak tanıdığı için, Eumolpus telaşla içeri daldı: "Bin paralık ödülü ben kazandım; çünkü şimdi tellalın ardından koşup, hak ettiğin biçimde sana ihanet ederek, Giton'un senin elinde olduğunu söyleyeceğim." Kararlı davranan Eumolpus'un dizlerine kapanıp ölümle burun buruna gelmiş birini öldürmemesi için yalvardım ve, "Çocuğun burada olduğunu gösterebilseydin, öfkelenmekte haklıydın. Çocuk bu kargaşa arasında kaçıp gitti, nereye gitmiş olabileceğini de bilmiyorum. Yalvarırım Eumolpus, çocuğu bulup getir ve istersen Ascyltos'a ver," dedim. Söylediklerime inanmak üzere olan Eumolpus'u tam kandıracakken, Giton, soluğunu tutamayıp art arda üç kez öyle bir hapşırdı ki yatak sarsıldı. Bunun üzerine, Eumolpus dönüp, "İyi günler, Giton," dedi. Şilteyi kaldırınca, aç bir Kyklops'un bile esirgeyeceği bizim Ulixes'i gördü. Az sonra, Eumolpus bana dönüp, "Buna ne diyeceksin bakalım, haydut? dedi, "yakalandığında bile bana doğruyu söylemedin. İnsanların yazgısını belirleyen bir tanrı, çocuğun burada olduğuna ilişkin bir belirti vermeseydi, ben şimdi kandırılmış biri olarak meyhanelerde dolaşıyordum." (...)

Benden daha sevecen olan Giton, ilk olarak Eumolpus'un kaşının üzerindeki yaraya zeytinyağıyla karıştırılmış örümcek ağı bastı. Az sonra, onun parça parça olmuş giysisini kendisininkiyle değiştirdi ve artık öfkesi yatışan Eumolpus'a sarılıp sanki pansuman yaparmış gibi onu öpmeye başladı: "Çok değerli babacığım, senin ellerindeyiz. Giton'unu seviyorsan, koru, keşke acımasız bir ateş yalnız beni yakıp kül etseydi, buz gibi denizde donsaydım. Çünkü tüm bu kötü olaylara ben neden oldum. Ölüp gitseydim, birbirinize düşman olan ikinizin kavga nedeni ortadan kalkardı." (...)

Eumolpus, "Ben her zaman ve her yerde son günümü geri dön- 99
meyecekmiş gibi geçirerek yaşadım," dedi. (...)

gözlerimden yaşlar akarak benimle barışması için yalvarıp yakardım: Çünkü âşıklar, ellerinde olmadan, öfke dolu bir kıskançlık duygusuna kapılırlar. Yine de, onu gücendirebilecek bir şey söylememeye ve yapmamaya özen gösterecektim. İyi nitelikleri olan bir öğretmen gibi her türlü öfkeyi iz kalmayacak biçimde ruhundan silip atabilirdi. "Sürülmemiş ve yüksek bölgelerde kar uzun zaman erimeden kalır, ancak karasabana boyun eğen toprak verimli olduğu zaman, hafif bir kırağı, sen konuşurken, eriyip gidiverir. Benzer biçimde, öfke, yüreklerde yer edinir, gerçekten eğitimsiz kafaları ele geçirir, yüce ruhlu insanların yüreğinde ise kendisine yer edinemez." Eumolpus ise, "Söylediklerinin doğru olduğunu bilesin diye, işte bir öpücükle öfkem geçiyor," dedi ve konuşmasını şöyle sürdürdü: "Bol şans, eşyalarınızı toplayın ve ya beni izleyin ya da istemezseniz, önden siz gidin." Kapı çalınıp da açıldığında, konuşmasını sürdürüyordu, eşikte gür sakallı bir gemici durdu ve, "Eumolpus, bilmiyormuş gibi oyalanıyorsun," dedi. Zaman geçirmeden hepimiz kalktık ve Eumolpus hâlâ uyuyan uşağına eşyaları alıp dışarı çıkmasını buyurdu. Ben Giton'la birlikte neyimiz varsa yolculuk için topladım ve yıldızlara yakardıktan sonra gemiye bindik (...)

"Çocuğun bir yabancının hoşuna gitmesi canımı sıktı. Neden? 100
Doğanın özenip bezenip yaptığı şeyde herkesin hakkı yok mudur? Güneş herkesi aydınlatır. Sayısız yıldızın eşliğindeki ay, yiyecek bulmaları için yabanıl hayvanlara yol gösterir. Sudan daha güzel

bir şey olduğu söylenebilir mi? Bu denli güzel olmasına karşın, su herkes için akıp durur. Bunlara karşın yalnız aşk mı verilecek bir armağandan çok gizlice çalınacak bir şeydir? İşin gerçeği, ben, insanların kıskanmayacağı mal mülk istemem. Biri, üstelik de yaşlı biri gerçek bir rakip olmayacaktır. Bir şey elde etmek isteyeceği zaman da soluğu yetmeyecektir." İnanmadan, kendi kendime bunları söyledikten ve farklı düşünen yüreğimi kandırdıktan sonra, giysimi başıma dek çekip uyuyormuş gibi yapmaya başladım.

Ancak, birdenbire, sanki yazgı benim cesaretimi kırmak istermiş gibi, güverteden bir ses şöyle gürledi: "O benimle dalga geçti ha?" Gerçekten, kulağıma hiç yabancı gelmeyen bu erkek sesi çarpan yüreğimi hoplattı. Öte yandan, aynı kızgınlıkla ağzına geleni söyleyen bir kadın daha da öfkelenip şunları söyledi: "Tanrılardan birinin yardımıyla Giton'u elime bir geçirseydim, o kaçağa nasıl da iyi bir karşılama töreni hazırlardım." Bu beklenmedik sesle beynimizden vurulmuşa döndük ve kanımız çekildi. Özellikle korkulu bir düşten allak bullak olup uyanmışım gibi uzun zaman sesim çıkmadı ve ellerim titreye titreye derin bir uykuya dalmış olan Eumolpus'un giysisini çekiştirdim ve, "Tanrı aşkına, ihtiyar, bu gemi kimin? Yolcuları kim? Söyleyebilir misin?" diye sordum. Bu sorudan hoşlanmayan Eumolpus'un canı sıkıldı ve şunları söyledi: "Bilmiyor muydun? Güvertede gizli saklı bir köşeye çekilmemizden memnun olman bunun için değil miydi? Uyumayalım diye miydi? Gemi sahibinin Tarentumlu Lichas olduğunu ve sürgün cezasına çarptırılan Tryphaena denen kadını Tarentum'a götürdüğünü söylesem, ne işine
101 yarayacak?" Beynimden vurulmuşa dönüp tepeden tırnağa titredim, başımı açtım ve, "Ey alınyazım, sonunda beni alt ettin!" diye bağırdım. Göğsümde yatan Giton henüz uyanmamıştı. Sonra, bedenimden boşanan terle ikimiz de kendimize gelince, Eumolpus'un ayaklarına kapandım ve, "Ölümün eşiğinde olan bize acı, edebiyat yoldaşlığımız adına yardım elini uzat; ölüm geldi çattı, bizi sen öldürürsen, bu, armağan yerine geçebilir," diye yalvardım. Benim bu durumuma şaşıran Eumolpus, olup bitenden haberi olmadığını, kafasında kötü bir niyet bulunmadığını, daha önce kendisinin de binmiş olduğu gemiye art niyeti olmadan ve gerçek bir bağlılıkla bizi arkadaş olarak getirdiğini söylüyor, tanrı ve tanrıçalar adına yemin edip duruyordu. "Bu işte bir tuzak mı var? Bizimle yolculuk

eden Hannibal[96] de kim? Son derece saygıdeğer bir adam olan Lichas Tarentinus yalnızca yönettiği bu geminin sahibi değildir, birkaç çiftliği vardır, ticaretle uğraşır, köleleri vardır, şimdi de satmak için pazara mal götürüyor. Bu adam korsanların başı Kyklops'tur[97] ve biz bu yolculuğu ona borçluyuz; bu adamdan başka bir de güzeller güzeli Tryphaena var, zevk olsun diye oradan oraya gemiyle dolaşıp durur." Giton da, "İşte biz de bu ikisinden kaçıyoruz ya," dedi ve onlarla aramızdaki tatsızlığın nedenleriyle burnumuzun dibindeki tehlikeyi bir solukta Eumolpus'a anlattı. Şaşırıp kalan ve ne diyeceğini bilemeyen Eumolpus, herkesin düşüncesini söylemesini istedi ve, "Kyklops'un mağarasına girdiğimizi düşünün. Başımıza bir gemi kazası gelmezse ve böylece bu tehlikeden kendimizi kurtaramazsak, başka bir kaçış yolu bulmalıyız," dedi. Giton söze karışıp şunları söyledi: "Onun yerine gemiyi herhangi bir limana sokması için para karşılığında kaptanla anlaş ve kardeşini deniz tuttuğunu ve dayanacak gücü kalmadığını söyle. Hem yüz ifaden hem de gözyaşların yardımıyla numara yaptığını saklayabilirsin, böylece kaptanın yüreği sızlar ve sana acır." Eumolpus buna karşı çıktı, "Ne bunun gibi büyük gemiler doğal limanlara sığar ne de herhangi biri kardeşimin bu denli çabuk bitkin düştüğüne inanır. Belki de Lichas görevi gereği hastayı görmek isteyecek. Üstelik bu kaçtığınız adamı yanınıza getirtmekten başka bir işe yaramaz. Haydi diyelim ki, gemi yolunu değiştirdi ve Lichas hastaların yataklarına uğramadı: Kimse görmeden gemiden nasıl çıkabiliriz? Başınızı örtüp mü yoksa örtmeden mi çıkacaksınız? Örtüp çıkarsanız, birisi yardım etmek isterse ne olacak? Örtmeden çıkarsanız, kendinizi
onlara göstermekten başka çıkar yol var mı?" Bunun üzerine, ben 102
düşüncemi açıkladım: "Neden gözümüzü karartıp kaçmıyoruz, ipe tutunup aşağıya kayarak kayığa ineriz ve zinciri koparıp ötesini şansa bırakırız. Bu tehlikeli işe Eumolpus'u çağırmıyorum. Çünkü başkasının gireceği tehlikeye bir suçsuzu da sokmanın ne gereği var? Biz aşağıya inerken şansımız yaver giderse, başka bir şey istemem." Eumolpus, "Hiç de kötü bir öneri değil, ama kayığa yaklaşabi-

96) İÖ 3. yüzyılda Roma'nın büyük düşmanı Kartacalı Hannibal'in adı, Romalılarca, hak etmediği bir biçimde 'acımasız' ve 'güvenilmez' anlamında kullanılmıştır.

97) Bkz. dipnot 37.

lirsen," dedi. "Nasıl olacak da kimseye görünmeden gideceksiniz? Geceleri gözünü kırpmadan yıldızlara bekçilik eden kaptan kesinlikle sizi görür. Geminin başka bir yerinden kaçmayı denesen, hiç uyumayan kaptanı herhangi bir biçimde kandırabilirsin: Geminin kıç tarafından, tam dümenin oradan aşağıya kaymak gerekir, işte burada kayığı tutan ip vardır. Ama, Encolpius, kayığın içinde gece gündüz bir gemicinin aralıksız nöbet tuttuğunu unutmana şaşıyorum doğrusu, bekçiyi ya öldürmek ya da zor kullanarak tepetaklak suya atmak dışında oradan uzaklaştırmak olanaksızdır. Bunu yapıp yapamayacağınız sizin cesaretinize kalmış. Size eşlik etmeme gelince, esenlik umudu veren hiçbir tehlikeden kaçmıyorum. Çünkü bir neden yokken siz de yaşamınızı işe yaramaz bir şey gibi harcamak istemezsiniz. Acaba şu hoşunuza gidecek mi? Bir dinleyin bakalım: Ben sizi iki denk yaparım, giysilerimle sıkı sıkı bağlayıp kendi eşyalarımmış gibi yanıma alırım, biraz açıklık bırakırım, buradan hem soluk alabilirsiniz hem de bir şeyler yiyebilirsiniz. Sonra, gece olunca, cezadan korkan iki kölenin kendilerini denize attığını bağırarak söylerim. Limana varınca da, kimse kuşkulanmadan sizi kendi eşyalarımmış gibi gemiden karaya çıkarırım." "Gerçekten, midelerinden hiç sorunu olmayan sağlam adamlar gibi mi bizi bağlayacaksın? Yoksa horlama ve hıçkırık alışkanlığı olmayan insanlar gibi mi? Ya da bu türden bir hile[98] bir kez mutlu sona erdiği için mi? Ancak bağlanmış olarak bir gün dayanabildiğimizi düşün: Durgun ya da fırtınalı hava oldukça uzun zaman sürecek olursa, ne olacak? Ne yapacağız? Uzun zaman bağlı kalan giysiler de buruşur, bağlı kalan kâğıtlar bile biçim değiştirir. Şimdiye dek sıkıntı çekmeyen gençler olarak paçavraların ve zincirlerin içinde heykel gibi kımıldamadan duracak mıyız?" (...)

"Başka bir yol bulmamız gerekiyor. Benim bulduğum yola ne diyeceksiniz? Dinleyin bakalım: Okumuş yazmış biri olarak, kuşkusuz, Eumolpus'un mürekkebi vardır. Bununla kendimizi tepeden tırnağa boyarız. Böylece Habeşli köleler gibi hem ceza çekme korkusu olmadan neşe içinde senin yanında dururuz hem de rengimiz

98) Kleopatra, Iulius Caesar'ın huzuruna çıkabilmek için bir halının içine saklanmıştı.

değiştiği için düşmanlarımızı kandırırız." Giton ise şunları söyledi:
"Bizi niye sünnet etmiyorsun, Yahudilere benzeyelim, kulaklarımızı
del, Araplar gibi olalım ve yüzümüze kireç taşı sür, bizi Galya vatan-
daşı sansınlar: Sanki bir tek bu renk işi bizim dış görünümümüzü
değiştirebilirmiş gibi ve iyi bir yalan atmak için pek çok şeyin uyum
içinde olmasına gerek yokmuş gibi. Yüzümüze sürdüğümüz boya
uzun zaman dayandı diyelim; bedenine bir damla suyun değmeye-
ceğini, giysine de mürekkep bulaşmayacağını düşün, çünkü mü-
rekkep, yapışmasını sağlayan madde olmadan da sık sık bulaşır:
Haydi, söyle bakalım, dudaklarımızı nasıl kalınlaştıracağız? Saç-
larımızı nasıl kıvır kıvır yapacağız? Alnımıza yara izini nasıl kazı-
yacağız? Nasıl çarpık bacaklı olacağız? Sakalımızı nasıl yabancılar
gibi keseceğiz? Yapay boyalar bedenimizi boyar, ama biçimini
değiştirmez. Aklıma çılgınca bir şey geldi, dinleyin: Başımızı giysi-
lerimizle örtelim ve denize atlayalım." Eumolpus, "Tanrılar ve in- **103**
sanlar, yaşamınıza böyle çirkin bir biçimde son vermenize izin ver-
mezler!" diye bağırdı ve sözlerini şöyle sürdürdü: "Gelin benim
sözümü dinleyin. Benim uşağım, usturasından da anladığınız gibi,
berberdir: Yalnız saçlarınızı değil, kaşlarınızı da tıraş etsin. Ben
gelip alnınızı damgalayacağım, böylece cezalandırılmış köleler gibi
görünürsünüz. Bu harfler[99] de meraklıların kuşkusunu ortadan
kaldıracaktır ve yüzünüzü cezanın gölgesiyle kapatacaktır."

Hiç zaman yitirmeden oyunumuzu oynamaya başladık, geminin yan kesimine gizlice gittik ve kaşlarımızla kafalarımızı kazıtmak üzere berberin önüne oturduk. Eumolpus her ikimizin alnını kocaman harflerle doldurdu ve kaçak kölelerin bilinen yazısını tüm yüzümüze cömert eliyle yazdı. Rastlantıya bakın ki, geminin yanından aşağıya sarkıp deniz tutması yüzünden kusan bir yolcu, ay ışığında, berberi zamansız işiyle uğraşırken gördü ve bu uğursuz belirtiye lanetler yağdırıp kendisini yatağına attı; çünkü berber, gemi kazasına uğrayanların son dileğini[100] yerine getiriyordu. Biz, midesi bulanan adamı duymamış gibi yaptık ve canımız sıkıldığı

99) Kaçan bir köle yakalanırsa önce kafası ve kaşları kazınır, sonra da ateşte kızdırılmış damgayla alnına Latince '*fugitivus*' (kaçak) sözcüğünün ilk harfi olan 'F' harfi basılırdı.

100) Gemi kazasına uğramaktan korkanlar, saç ve sakallarından bir parça kesip denize atarak deniz tanrısına adarlardı.

için gecenin geri kalanını sessizlik içinde gözümüze uyku girmeden geçirdik (...)

104 Lichas şunları söylüyordu: "Priapos düşümde bana şöyle dedi: 'Aradığın Encolpius'u senin gemine benim getirdiğimi bil.' Bu söz üzerine Tryphaena ürperdi ve şunları dedi: 'Birlikte uyumuş olduğumuzu düşünsene; çünkü Baiae'da dört sıra sütunlu tapınakta gördüğüm Neptunus'un yontusu bana şunu söylemişti: 'Lichas'ın gemisinde Giton'u bulacaksın.'" Bunun üzerine, Eumolpus, "Epikuros'un tanrısal bir adam olduğunu buradan anlayacaksın, o, bu türden şakaları incelikle küçümsemiştir," dedi. (...)

Öte yandan, Lichas, Tryphaena'nın düşünü iyiye yormak için, "Tanrıların işlerini küçümsediğimiz düşünülmesin diye gemiyi aramamıza kim engel olabilir?" dedi. (...) Zavallı haldeki bizlerin geceleyin çevirdiğimiz gizli oyunu gören Hesus adlı o adam birdenbire bağırdı: "Geceleyin, ay ışığında –son derece kötü bir alışkanlık olduğuna ant içerim– tıraş olanlar da kim? Herhangi bir ölümlü, gemide ne tırnak ne de saç kesebilir, ancak fırtına çıktığı zaman,
105 iş değişir." Adamın bu konuşmasıyla allak bullak olan Lichas'ın beti benzi attı ve, "Öyle mi? Birisi gemide saçını kesti ha? Hem de gecenin karanlığında?" diye gürledi ve şöyle sürdürdü konuşmasını: "Çabuk o uğursuzluk taşıyan adamları bulup ortaya çıkarın, onların kafalarını kesip gemimi arındırmam gerekiyor." Eumolpus, "Ben öyle buyurdum," dedi. "Ben de aynı gemide olacağım için kendime uğursuzluk getirecek bir şey yapmadım, ancak bu serserilerin saçları uzun ve korkutucu olduğu için, gemiyi tutukevine çevirmemek için, bu mahkûmlara temizlenmelerini buyurdum; aynı zamanda, saçlar, alınlarındaki harfleri kapatmasın ve okuyanların gözlerine çarpsın istedim. Dahası, benim paramı tanıdık bir kadının evinde yemişler, önceki gece gırtlaklarına dek şarapla dolmuş ve kokuya bulanmış bunları o kadının evinden çekip çıkardım. Kısacası, paramın geri kalanında hâlâ gözleri var." (...)

Lichas, geminin koruyucu tanrısını yatıştırmak için, her birimize kırk sopa atılmasına karar verdi. Hiç zaman yitirmediler; öfkeli gemiciler sopalarla üzerimize atıldılar ve koruyucu tanrıyı bizim

değersiz kanımızla yatıştırmaya çalıştılar. Ben, Spartalılar'a özgü bir soylulukla bu sopalara dayandım. Ama Giton daha ilk sopayı yer yemez öyle bir bağırdı ki Tryphaena'nın kulakları tanıdık bir sesle çınladı. Yalnız Tryphaena altüst olmakla kalmadı, bu tanıdık sesle harekete geçen tüm hizmetçi kızlar dayak yiyen zavallının yanına koştular. Giton, şaşırtıcı güzelliğiyle gemicilerin ellerinden sopalarını bırakmalarına neden olmuştu ve sesini çıkarmadan öfkeli denizcilere bakışlarıyla yalvarmaya başlamıştı; sonra, hizmetçi kızlar hep bir ağızdan bağırmaya başladılar: "Giton, bu Giton'un ta kendisi, çekin acımasız ellerinizi; Giton burada, hanımım, koş, yardım et!" Tryphaena artık duyduklarından emindi ve uçarcasına çocuğun yanına gitti. Beni çok iyi tanıyan Lichas da sanki sesimi duymuş gibi koşup geldi ve ne ellerime ne de yüzüme baktı, ama hemen ardından bakışlarını aşağıya indirerek nazik elini kasıklarıma yaklaştırdı ve, "Merhaba, Encolpius," dedi. Son derece akıllı adam, yüzüm gözüm birbirine karışmış olsa da bir kaçağın biricik belirtisine o denli bilgece yaklaştığına göre, Ulixes'in süt ninesinin[101] yirmi yıl sonra soyunun belirtisi olan yara izini bulmuş olmasına da hiç kimse şaşmasın. Tryphaena, tutsakların alnına vurulmuş damganın gerçek olduğuna inandığı için, cezalandırıldığımızı sanıp ağlamaya başladı ve orada burada dolaşan bizim hangi tutukevinde kaldığımızı ya da bu denli acımasız hangi elin titremeden bize bu cezayı verdiğini oldukça nazik bir biçimde sormaya başladı. Kendi mutluluklarının değerini bilmeyen kaçakların gerçekten kötü davranışı hak etmiş olduklarını söyledi (...)

Lichas öfkeyle ileri atıldı ve Tryphaena'ya bağırmaya başladı: 106
"Ey sersem kadın, sanki bu harfler kızgın damgayla vurulmuş. Keşke gerçekten alınları o harflerle dağlanmış olsaydı; kendimizi bununla avuturduk. Şimdi sahne oyuncularına özgü bir sanatla kandırıldık ve alınlarına yazı yazıp bizimle dalga geçtiler." Tryphaena, Giton için duyduğu arzuyu tümüyle yitirmediğinden, Lichas'ın ona acımasını istiyordu ama karısının baştan çıkmasını ve Hercules'in tapınağında kendisine yöneltilen hakaretleri anımsayıp yüzü allak

101) Odysseus'un yaşlı süt ninesi, yaşına ve kılık değiştirmiş olmasına karşın, onu bacağındaki yaradan tanımıştı.

bullak olan Lichas avaz avaz şöyle bağırdı: "Ölümsüz tanrıların insanlarla ilgili işlere özen gösterdiklerini, umarım, anlamışsındır, Tryphaena. Çünkü bu zararlı adamları gemimize getirdiler ve düşümüze girerek yapmış oldukları iş konusunda bizi uyardılar. Düşün bir kez, tanrının ceza çekmeleri için getirip bize verdiği bu adamlar nasıl bağışlanabilir? Bana gelince, ben acımasız bir adam değilim, ancak onları cezasız bırakacak olursam, beni cezalandırmalarından korkuyorum." Bu denli boş inançlarla dolu bu konuşma üzerine Tryphaena'nın tutumu değişti ve cezaya karışmak istemediğini söyledi, hatta öç alınmasından yana çıktı. Namusundan dolayı kazandığı saygınlığa herkesin içinde leke sürülen Lichas'a haksızlık edilmiş, buna denk bir haksızlık da kendisine yapıldığı için Tryphaena'nın canı sıkılmıştı.

107 "İnanıyorum ki, beni tanıdığınız için bana bu görevi verdiler ve eski arkadaşlarıyla onların arasını bulmamı istediler. Gençlerin bu tuzağa rastlantı sonucu düştüklerini sanmayın, çünkü her yolcu önce kimin gemisine bindiğini sorar. İntikam duygunuz artık tatmin olduğuna göre kararınızı değiştirin ve bu insanların bir haksızlığa uğramadan gidecekleri yere özgürce gitmelerine izin verin. Öfkesi hiç geçmeyen efendiler bile, kaçan köleleri pişman olup dönerse, acımasız davranmazlar, teslim olan düşman esirgenir. Daha başka ne istiyorsunuz? İyi ailelerden gelen ve onurlu iki genç, yalvaran gözlerle önünüzde yatıyor ve, hepsinden önemlisi, eskiden size yürekten bağlıydılar. Tanrı aşkına, paranızı yemiş olsalardı, size ihanet edip güveninizi sarsmış olsalardı, böyle bir ceza vererek tatmin olurdunuz. İşte alınlarına kazınmış kölelik damgalarını ve gönüllü olarak cezaya boyun eğmiş yüzlerini görüyorsunuz." Lichas, Eumolpus'un konuşmasını yarıda kesti ve, "Konuyu saptırma, durumu sırayla ele al," dedi. Sonra da konuşmasını şöyle sürdürdü: "Her şeyden önce, kendiliklerinden geldilerse, neden saçlarını kestiler? Dış görüntüsünü değiştiren biri, özür dilemeye değil, tuzak kurmaya hazırlanıyor demektir. Sonra, senin aracılığınla kendilerini bağışlatmaya uğraşıyorlarsa, sen neden kol kanat gererek onları saklamak için elinden geleni yaptın? Bundan da anlaşılıyor ki, bu zararlı insanlar rastlantı sonucu burada kapana kısıldılar ve sen onları cezadan kurtarmak için bu çareyi buldun. Onlara özgür ve saygıdeğer insanlar diyerek bizim onlardan nefret etme-

mize neden olduğun için, işi yüzsüzlüğe vurarak durumu daha da kötüleştirmemeye dikkat et. Suçluların kendisi ceza vermeye kalkıştığı zaman, zarar gören insanlar ne yapmalıdır? Çünkü bunlar eskiden bizim dostumuzdu: Bu yüzden, daha ağır cezaları hak ettiler; tanımadığı insanlara zarar veren birine haydut denir, dostlarına zarar verenin ise ana baba katilinden aşağı kalır yanı yoktur." Eumolpus, böylesine düşmanca bir konuşmaya şu yanıtı verdi: "Bu zavallı gençlerin yüzüne vurulacak tek şey, gece saçlarını kesmeleridir. Bu da gemiye bilerek değil, rastlantı sonucu geldiklerinin kanıtıdır. İşin ne denli yalın olduğunu bilmenizi isterdim. Çünkü gemiye binmeden önce, kafalarındaki o can sıkıcı ve gereksiz yükten kurtulmak istediler; ancak, sertleşen rüzgâr yüzünden, bu düşüncelerini ertelediler. Gemicilerle ilgili ne dini yorumları ne de kuralları bildikleri için, karar verdikleri işi yapacakları yerin önemsiz olduğunu düşündüler." Lichas soru sorarak yanıt verdi: "Öyleyse barışmaya gelenlerin kafalarını kazıtmalarının ne gereği var? Kel kafalılara daha mı çok acınıyor? Araya birini sokarak gerçeği araştırmanın ne anlamı var?" Bana dönüp, "Şimdi sen konuş bakalım, haydut," dedi ve konuşmasını şöyle sürdürdü: "Hangi semender[102] senin kaşlarını alazladı? Saçını hangi tanrıya adadın? Konuşsana, büyücü herif?"

Ben, ceza korkusu yüzünden öylece kalakalmıştım, her şey **108**
apaçık anlaşılınca şaşırıp kaldığım için ne diyeceğimi bilemiyordum (...) kazınmış ve biçimini yitirmiş kafamın yanısıra, kazınınca alnım gibi dümdüz olmuş kaşlarımın verdiği utanç öyle büyüktü ki ne bir şey yapmak ne de söylemek uygun düşüyordu. Ağladığım sırada ıslak bir süngerle yüzümü sildiklerinde ve mürekkep akıp da yüzümdeki çizgileri kapkara isle boyayınca, Eumolpus'un öfkesi nefrete dönüştü. (...) Herhangi birinin kutsal ve insani yasaları çiğneyerek özgür gençleri utanç duyacakları bir duruma düşürmesine katlanamayacağını söyledi ve çevremizdeki öfkeli adamların uyarılarını yalnız sesiyle değil yumruklarıyla da önledi. Eumolpus bu adamlara karşı koyarken, uşağı ve son derece cılız bir iki yolcu yanında duruyordu; bunlar, kol güçleriyle yardımcı olmaktan çok, ondan yana çıkarak destek veriyorlardı. Kendi adıma hiçbir yakarıda

102) Eskiçağ'daki bir inanışa göre, semendere dokunan, tüm saçlarını yitirirdi.

bulunmadım, ama ellerimi Tryphaena'nın yüzüne sallayarak, aşağılık ve tüm gemide kırbaçlanması gereken tek kadın olarak, Giton'u esirgemezse ona karşı kaba güç kullanacağımı avaz avaz bağırarak söyledim. Benim bu gözüpek davranışım Lichas'ın öfkesini artırdı ve kendi canımı kurtarmayı bırakıp da başkası adına bu denli çok bağırdığım için kızdı. Ettiğim hakaret yüzünden Tryphaena'nın öfkesi de Lichas'ınkinden az değildi ve gemidekiler ikiye bölündü. Bu yanda, Eumolpus'un berber uşağı, kendisine de ayırdıktan sonra, geri kalan tıraş araç gerecini bize dağıttı, karşı yanda ise Tryphaena'nın köleleri çıplak yumruklarını ovuşturuyorlardı. Bir tek dümenci, benliğini yitirmişlerin hırsıyla kışkırtılan bu çılgınlık sona ermezse, geminin yönetimini bırakacağını haykırırken hizmetçi kızlar da bağrışarak kavgaya karışıyordu. Bununla birlikte, yine de dövüşenlerin öfkesi sürüyordu, karşıdakiler öç almak için, biz ise canımızı kurtarmak için dövüşüyorduk. Her iki taraftan da birçok kişi yere yıkıldı ama ölmedi, pek çoğu gerçek bir çarpışmadan geri çekiliyormuş gibi yaraları kanayarak geri çekildi, yine de, hiç kimsenin öfkesi yatışmıyordu. İşte o sırada, Giton, cesurca elindeki usturayı erkeklik organına yaklaştırdı ve bunca sıkıntıya neden olduğu için organını keseceği uyarısında bulundu ve Tryphaena bizi bağışlayacağını gizlemeyip bu denli büyük bir suçu engelledi. Ben, berber bıçağını boynuma birkaç kez dayadım, uyarıda bulunduğu işi yapmak üzere olan Giton gibi ben de kendimi öldürmeyecektim. Yine de, Giton, oyunu daha cesurca oynuyordu, çünkü elindeki usturanın daha önce boynunu kestiği ustura olduğunu biliyordu. Her iki saf da savaş düzeninde duruyordu, bunun sıradan bir savaş olmayacağı belli olunca, dümenci, arabuluculuk ederek Tryphaena'yı silahları bıraktırmaya zorladı. Ata geleneğine göre karşılıklı ant içildikten sonra, Tryphaena, geminin burnundaki koruyucu tanrı yontusundan zeytin dalı kopardı ve cesurca şu dizeleri okudu:

"Nasıl bir öfke barışı bozdu da çevirdi savaşa?
Ellerimizin hakkı bu mu? Aramızda yok, boynuzlu
Atreusoğlunun karısını kaçıran Troialı kahraman,[103]

103) Paris, Atreusoğlu Kral Menelaus'un karısı Helena'yı Sparta'dan Troia'ya kaçırınca Troia Savaşı çıkmıştı.

çılgın Medea[104] da yok, kardeş kanı dökerek savaşan.
Ama gücünü gösterir aşk küçümsendiğinde. Bu dalgalar
arasında kim silaha sarılıp da 'gel' der felakete?
Neyinize yetmez tek ölüm? Uğraşmayın denizle,
Acımasız girdaplarına başkalarını atmayın üst üste."

Kadın bu dizeleri duygulu bir sesle okuyunca, çarpışma bir an 109
durdu ve savaşanların barışa çağrılması üzerine savaş bitti. Önderimiz Eumolpus, onların pişmanlık duymalarından yararlandı ve Lichas'ı son derece sert bir biçimde azarladıktan sonra, anlaşmanın koşullarını imzaladı, anlaşma şöyle kaleme alınmıştı: "Sen, ey Tryphaena, tümüyle kendi isteğinle ant içiyorsun ki, ne Giton'un sana bir haksızlık yaptığından yakınacaksın ne de bundan önce herhangi bir şey olduysa onun yüzüne vuracaksın ve öç almaya kalkışacaksın ya da onu başka herhangi bir biçimde cezalandırmaya çalışacaksın; çocuk istemezse, hiç buyurmayacaksın, kucaklamayacaksın, öpmeyeceksin, cinsel ilişkide bulunmayacaksın, yoksa yüz *denarius* ödeyeceksin. Aynı biçimde, sen de, ey Lichas, tümüyle kendi isteğinle ant içiyorsun ki, Encolpius'a ne sözlü olarak ne de hareketlerinle küçük düşürücü biçimde davranacaksın, geceleri nerede uyuyor diye aramayacaksın ya da arayacak olursan, her bir haksız davranışın için iki yüz *denarius* ödeyeceksin." Anlaşma bu sözlerle sağlandıktan sonra silahlarımızı bıraktık ve ant içtikten sonra da öfke yüreğimizde yer etmesin diye, birbirimizi öperek geçen olayları unutmaya karar verdik. Herkes birbirini avuturken içimizdeki kin yok olup gitti; dövüş için ertelenen şölen, sevincimizi artırdı. Tüm gemide şarkılar yankılandı ve birdenbire gemiye bir sessizlik çöktü, kimisi zıpkınla denizde sıçrayan balıkları avlamaya, kimisi de çırpınan avı balık oltasıyla çekmeye çalışıyordu. İşte, deniz kuşları yelken direğinin üzerine konmuştu, becerikli bir kuş avcısı bu kuşlara kamışlardan yapılmış sopalarla dokundu; kuşlar ökse otu sürülmüş bu esnek sopalarla avlanıp ellerimize düşüyordu. Hafif bir esinti, orada burada uçuşan tüy-

104) Medea'nın kardeşi ve Kolkhis Kralı Aietes'in oğlu Absyrtus, altın postu aramaya gelen Iason'a tuzak kurmuştu. Medea Iason'la kaçarken, kardeşi Absyrtus'u doğramış ve arkalarından gelenleri engelleyip geciktirmek için gemiden denize atmıştır.

leri havalandırıyordu ve denizdeki hafif köpük, tüyleri girdabının içine alıyordu.

Bir yandan, Lichas bana dostça davranmaya başlamıştı, öte yandan Tryphaena içkisinin son damlalarını Giton'un üzerine serpiyordu; bu arada, şarapla dili çözülen Eumolpus, kabak kafalılar ve damgalanmış suçlular için birkaç iğneleyici söz etmek istedi, buz gibi soğuk şakasını bitirdikten sonra, kendi dizelerine dönüp saç üzerine kısa bir ağıt okudu:

"Güzelliğin tek süsü olan saçlar döküldü,
iç karartan kış, baharda uzayan saçları alıp götürdü.
Şimdi gölgeden yoksun kalan şakaklar üzüntülü,
saçlar döküldü ya, tepem yanıyor güneşten.
Ey tanrıların yarattığı kandırıcı doğa: Gençliğimizde bize verdiğin
ilk sevinçleri ilk olarak elimizden alan da sensin."
(...)
Ey zavallı, önceden saçlarınla pırıl pırıldın
Phoebus'la kız kardeşinden de daha yakışıklıydın.
Ama şimdi kel kafanla daha parlaksın bronzdan
ya da bahçede yağmurla biten tostoparlak mantardan,
kaçıyorsun ve korkuyorsun senle dalga geçen kızlardan.
İnanman için, ölümün çabucak geldiğine,
bil ki, kafanın bir kesimi ölüp gitmiş çoktan."

110 Tryphaena'nın hizmetçisi Giton'u alıp ambara götürdüğünde ve hanımının peruğunu oğlanın kafasına geçirdiğinde, inanıyorum ki, Eumolpus öncekilerden çok daha saçma sapan birçok şey söyleyecekti. Ayrıca, hizmetçi kız küçük bir kutudan kaşlar çıkardı ve Giton'un yüz hatlarını ustalıkla eski durumuna getirip tüm güzelliğini ona geri verdi. Tryphaena gerçek Giton'u tanıdı, duygulanıp gözyaşlarını tutamayınca, ilk kez o zaman, gerçek bir sevgiyle çocuğu öptü. Ben de Giton eski güzelliğine kavuştu diye sevinsem de, sürekli olarak yüzümü saklıyordum ve çirkinliğimin sıradan olmadığını anlıyordum, Lichas bile benim konuşulmaya değer biri olmadığımı düşünecekti. Ancak o aynı hizmetçi kız koşup geldi ve beni üzüntüden kurtardı, beni çağırdı ve aynı güzellikte bir peruğu başıma geçirdi; peruk sarı olduğu için, yüzüm daha da güzel ortaya çıktı.

Öte yandan, Eumolpus, hem tehlike anında bizim sözcümüz hem de şu andaki barışın kurucusu olarak, sevincimiz yarım kalmasın diye, kadınların hafifliğine ilişkin birçok öykü anlatmaya başladı: Nasıl kolayca âşık olduklarını, nasıl çocuklarını bile çabucak unuttuklarını ve hiçbir kadının yabancı bir erkeğe duyduğu tutku yüzünden çılgınlık yapmaya kalkışmayacak denli namuslu olmadığını anlattı. Eski tragedyaları ya da yüzyıllardır bilinen adları söylemeyi düşünmüyordu, dinlemek istersek, kendi zamanında geçmiş bir olayı anlatacaktı. Herkes gözlerini ona çevirip kulak kesilince, anlatmaya başladı:

"Ephesos'ta evli bir kadın namusuyla o denli ünlüydü ki komşu **111**
soyların kadınları bile ona hayrandı. Kocasını yitirdikten sonra, geleneğe göre saçlarını dağıtarak cenazenin ardından gitmek ya da kalabalığın gözü önünde acıdan bağrını yumruklamak bu kadına yetmemişti; kocasının cenazesini mezara dek izledi ve Yunan geleneğine göre yeraltındaki mezara konan ölü bedenini beklemeye ve gece gündüz ağlamaya başladı. Ne akrabaları ne de yakınları, kadını, bağrını yumruklamaktan ve yemeden içmeden kesilip ölümü beklemekten caydırabildi; kamu yüksek görevlileri de en sonunda kovulunca onu bırakıp döndüler ve herkesin ağlayıp üzüldüğü, eşsiz bir örnek olan bu kadın beş gün boyunca ağzına bir lokma yemek koymadı. Güçten düşmeye başlayan kadının yanında son derece sadık bir hizmetçisi vardı, aynı zamanda bu kız hem yas tutan hanımıyla birlikte gözyaşı döküyordu hem de her sönüşünde mezardaki kandili yeniden yakıyordu. Tüm kent bu kadını konuşuyordu, her sınıftan insan, bir tek bu davranışın namusun ve aşkın gerçekten pırıl pırıl bir örneği olduğunu açıkça söylüyordu; bu arada, eyalet yöneticisi, yakalanan haydutların, kadının yeni yitirdiği kocası için gözyaşı döktüğü o mezarın yakınında çarmıha gerilmelerini buyurdu. Ertesi gece, herhangi biri gömmek üzere cesetlerden birini alıp götürmesin diye çarmıhların başında nöbet tutan er, hem mezarın içinde bir ışık parladığını hem de birinin ağladığını sezince, içeride kimin ya da neyin bulunduğunu insan soyuna özgü bir zayıflıkla öğrenmek istedi. Bunun üzerine mezara indi ve son derece güzel bir kadın görünce, ilkin sanki karşısına tanrıların gönderdiği bir belirti ya da yeraltı dünyasından gelen ruhlar çıkmış gibi şaşırıp kaldı. Sonra, hem orada yatan cesedi hem de kadının gözyaşlarının yanısıra yüzündeki

tırnak izlerini görünce, gerçeği, yani ölen kocasının özlemine katlanamadığını anladı, mezara kendi yiyeceğini getirdi, üzüntüsünü sürdürmenin boş olduğunu ve böyle hıçkıra hıçkıra ağlamasının yüreğini parçalamaktan başka bir işe yaramayacağını söyleyerek yas tutan kadını avutmaya başladı: Herkesin sonunun, gideceği yerin aynı olduğunu ve yaralı yürekleri avutmaya çalışan türden başka sözler söyledi. Ama kadın, avutucu sözleri umursamadığı için, daha da derinden sarsılıp göğsünü parçalamaya başladı, saçlarını yolup kocasının cesedi üzerine koydu. Buna karşın er de pes etmedi, aynı biçimde avutmaya çalışarak kadıncağıza yemeğinden vermeyi denedi, hizmetçi kız şarabın kokusunu duyunca –bunu kesin olarak biliyorum– kendisini tutamadı, sonra da erin sevecenlik dolu çağrısına boyun eğerek önce kendisi yiyeceğe uzandı, sonra yiyip içerek kendisini toparladı ve şunları söyleyerek hanımının inatçılığını yenmeye çalıştı: 'Açlıktan ölüp gidecek, canlı canlı kendini gömecek, alınyazından önce suçsuz ruhunu teslim edecek olursan, eline ne geçecek?

İnanıyor musun, ölülerin külleri ya da ruhları
hissediyorlar mı acaba çektiğin acıları?

Yeni bir yaşama başlamak ister misin? Kadınlara özgü yanılgıyı bir yana bırakıp izin verildiği denli yaşamın zevklerinden yararlanmak istemez misin? Kocanın ölü bedeninin de yaşaman için seni uyarması gerekiyor.' Birisi, yiyip içmeye ve yaşamaya zorlandığı zaman, can kulağı ile dinlemez. Bunun için, kadın, birkaç gün boyunca yiyip içmekten uzak durduktan sonra inadı bıraktı, daha önce bu konuda yenik düşen hizmetçi kızdan daha büyük bir açgözlülük-
112 le yiyeceğe saldırıp karnını doyurdu. Öte yandan, karnı doyan bir insanda neyin saldırıya geçtiğini siz bilirsiniz. Er, kadında yaşama isteğini uyandırdığı aynı kandırıcı sözlerle bu kez de onun namusuna saldırdı. Bu genç er, namuslu kadının gözüne çirkin ya da kaba dilli gelmiyordu, hizmetçi kız da eri sevimli göstermeye çalışarak durmadan şunu söylüyordu:

Hayır mı diyeceksin, hoşuna giden aşka da?
[Hiç düşünmüyor musun, kimlerin toprağında yaşadığını?][105]

105) Vergilius, *Aeneis*, IV, 38-39.

Sözü daha çok uzatmayayım. Kadın bu konuda da kendini sakınmadı ve böylece er her iki konuda da kadını ikna ederek utku kazanmış oldu. Yalnız düğün gecesi değil, ertesi gece, üçüncü gece de birlikte yattılar, tanıdık ya da yabancı biri mezara geldiğinde son derece namuslu kadının kocasının bedeni üzerinde son nefesini vermiş olduğunu düşünsün diye, anlaşılan, kapıları kapatıyorlardı. Öte yandan, hem kadının güzelliğinden hem de bu gizli işten son derece mutlu olan er, olanaklarının elverdiği tüm iyi şeyleri alıp karanlık bastığında mezara getiriyordu. Çarmıha gerilenlerden birinin yakınları nöbet işinin tavsadığını görünce, geceleyin cesedi indirip gömmek üzere kaçırdı. Görevini yapmadığı bir sırada atlatılan er, ertesi gün çarmıhlardan birinin boş olduğunu görünce, kendisine ölüm cezası verileceğinden korktuğu için, başına geleni kadına anlattı: Yargının kararını beklemeyip kendi sorumsuzluğunun cezasını kılıcıyla ödeyeceğini söyledi. Kadının ölecek olan ere bir yer hazırlaması uygun olacaktı ve bu tek mezar hem âşığı hem de kocası için alınyazısıyla önceden kararlaştırılmıştı. Namuslu olduğu denli acıma duygusu da güçlü olan kadın, 'Hayır, benim için son derece değerli olan iki erkeğin ölü bedenlerini aynı anda görmeme tanrılar izin vermesin!' diye haykırdı ve şunu söyledi: 'Yaşayan erkeğimin ölmesindense, ölen kocamı çarmıha germeyi yeğlerim.' Bu sözlerin ardından, tabuttan kocasının cesedini çıkarmasını ve boş çarmıha germesini buyurdu. Er, son derece akıllı kadının buyruğunu yerine getirdi ve ertesi gün halk ölü birinin çarmıha nasıl çıktığına şaşıp kaldı."

Gemiciler bu öyküye güldüler, Tryphaena eni konu kızaran yüzü- 113
nü sevecenlikle Giton'un boynuna yasladı. Buna karşın, Lichas gülmedi, sinirli sinirli başını sallayarak şunları söyledi: "Eyalet yöneticisi haktan yana davransaydı, kadının kocasının cesedini yeniden mezara koymalı ve kadını çarmıha germeliydi."

Kuşku yok ki, Hedyle'yi[106] ve onun âşığıyla kaçışı sırasında yağmalanmış olan gemisini anımsamıştı. Ancak ne anlaşmanın koşulları bu konuyu anımsamamıza izin veriyordu ne de içimize dolan sevinç öfkeye yer veriyordu. Öte yandan, Tryphaena, Giton'un kucağına oturmuş onu göğsünden öpüp duruyordu, bir yandan da kazın-

106) Lichas'ın karısı.

mış kafasını buklelerle süslüyordu. Ben ise, yeni yapılan anlaşma yüzünden üzgün ve huzursuz olduğum için, ne yiyeceğe ne de içeceğe elimi sürüyordum, kıskanç ve öfke dolu bakışlarla ikisini izliyordum. Her öpücük ve şehvet dolu kadının söylediği her tatlı söz beni yaralıyordu. Yine de sevgilimi elimden alan oğlana mı yoksa oğlanı yoldan çıkaran sevgilime mi daha çok kızdığımı bilemiyordum: Her ikisi de bana son derece düşman gibi geliyordu ve beni geçmişte kalan köleliğimden daha çok üzüyordu. Ne Tryphaena –sanki eskiden dost değilmişiz ve onun âşığı olmamışım gibi– benimle konuşuyordu ne de Giton beni alışılmış bir biçimde sağlığıma kadeh kaldırmaya değer görüyordu; herkesle konuşurken benim de aralarına girmeme izin vermiyordu, sanırım, tam aralarını düzeltmişken yüreğinde yeni bir yara açmaktan korkuyordu. Acıyla akan gözyaşlarım yüreğimi boğuyordu ve boğazımda düğümlenen hıçkırıklar yüzünden neredeyse soluğum kesilecekti (...)

Lichas, bizim zevklerimizi paylaşmayı arzuluyordu, bunu bir efendinin sertliğiyle değil de dostça bir yumuşaklıkla istiyordu (...)

Tryphaena'nın hizmetçisi yanıma gelip, "Damarlarında bir damla soylu kan varsa, bu kadına bir sürtükten daha fazla değer vermeyeceksin. Bir erkeksen, o fahişenin yanına gitmeyeceksin," dedi (...)

Hiçbir şey, beni, Eumolpus'un olup biteni sezmesinden ve son derece iğneleyici biçimde konuşan bu yaşlı adamın dizelerle öç almasından daha çok utandırmazdı (...)

Eumolpus böyle bir şey yapmayacağına kalıplaşmış sözlerle ant içti (...)

114 Biz ondan bundan konuşurken, deniz kabardı, her yanı kaplayan bulutlar ortalığı kapkaranlık yaptı. Gemiciler korku içinde görevlerinin başına koştular ve fırtınadan önce yelkenleri indirmeye başladılar. Ancak ne rüzgâr dalgaları hep aynı yönden gemiye çarpıyordu ne de dümenci rotayı nereye çevireceğini biliyordu. Rüzgâr Sicilya'ya doğru esiyordu; çok sık olarak İtalya kıyılarında hüküm süren kuzey rüzgârı, tehlike içindeki gemiyi bir oraya

bir buraya çevirip duruyordu ve, tüm fırtınalardan daha tehlikeli olduğu için, birdenbire öylesine yoğun bir karanlık bastırmıştı ki dümenci pruvayı bile görmüyordu. Denizin bu düşmanca öfkesi daha da artınca, Lichas, titreyerek ellerini bana uzattı ve, "Ey Encolpius," dedi, "tehlikeye düşen insanlara yardım et ve o kutsal giysiyle borazanı[107] gemiye geri ver. Her zamanki gibi, bize acı."

Rüzgâr, böyle bağırarak konuşan Lichas'ı savurup denize attı, korkunç bir girdabın saldırısına uğrayan Lichas fırtınayla tepetaklak oldu ve sulara gömülüp gitti. Onun yanındaki Tryphaena'yı son derece sadık köleleri tuttu ve eşyalarının çok büyük bir kısmıyla birlikte onu filikaya yerleştirip ölümden kurtardılar (...)

Giton'a sımsıkı sarıldıktan sonra, bir yandan ağlıyor bir yandan da bağırıyordum: "İkimizi yalnızca ölümle bir araya getirmek için şu tanrıların ettiğine bak! Ama acımasız yazgı izin vermiyor. İşte şimdi dalgalar gemiyi altüst edecek, işte şimdi öfkeli deniz âşıkların kucaklaşmasını yarıda kesecek. Bunun için, Encolpius'u gerçekten sevdiysen, elinden geldiğince öp, bizi hızla kovalayan yazgıdan bu son mutluluk anımızı çal." Ben bunları söyleyince, Giton soyundu ve tüniğimin içine girip beni öpmek için başını dışarı çıkardı. Daha kötü bir dalga birbirimize böyle sarılan bizi ayırmasın diye, kemerini ikimize birden dolayıp bağladı ve, "Başka bir şey olmazsa, ölüm bizi bir arada alıp götürecek ya da deniz acıyıp bizi aynı kıyıya atacak olursa, ya oradan geçen biri insanca bir duyguyla üzerimizi taşlarla örtecek ya da öfkeli dalgaların yapacağı en son iş olarak bir şeyden haberi olmayan kumsal bizi gömecek," dedi. Ben, Giton'un bizi son kez bağlamasına ses çıkarmadım ve cenaze yatağı için hazırlanmış biri gibi artık can sıkıcı olmaktan çıkan ölümü beklemeye başladım. Bu arada, fırtına, yazgının buyruğunu sonuna dek yerine getirdi ve geminin geri kalanını da parçaladı. Geminin direğinden, dümeninden, halatlarından ya da küreklerinden geriye bir şey kalmamıştı, sanki eğri büğrü ve yontulmamış bir odun kütlesi dalgaların arasında gidiyordu.

Ganimetten paylarını almak için hazırlanmış balıkçılar küçük kayıklarıyla hızla geldiler. Sonra, gemide mallarını koruyacak biri-

107) Olasılıkla Encolpius'un çalmış olduğu Isis'in kutsal eşyaları.

lerini görünce yağmalama niyetlerinden cayıp yardım etmeye başladılar (...)

115 Kaptan kamarasının altından sanki dışarı çıkmak isteyen yabanıl bir hayvanın iniltisine benzeyen alışılmadık bir ses duyduk. Sesi izleyince oturduğu yerde koca bir parşömeni şiirle doldurmakta olan Eumolpus'u bulduk. Ölüm yanıbaşımızdayken şiir yazmaya nasıl zaman bulduğuna şaşmıştık, dışarı çıkmamak için bağırmasına karşın onu çekip çıkardık ve mantıklı olmasını istedik. Ama rahatsız ettiğimiz için kızdı ve, "Beni rahat bırakın da tamamlayayım. Son dizeleri yazmak zordur," diye bağırdı. Elimi çılgın Eumolpus'un üzerine koydum ve yabanıl hayvan gibi bağıran bu ozanı karaya çıkarmak için Giton'a gelip yardım etmesini buyurdum (...)

Sonunda bu işi de tamamladıktan sonra, üzüntü içinde, bir balıkçı kulübesine vardık ve gemi kazasından kalan bozuk yiyeceklerle şöyle böyle kendimize geldikten sonra çok kötü bir gece geçirdik. Ertesi gün, hangi yöne gideceğimizi düşünürken, birdenbire bir insan bedeninin hafif bir dalga üzerinde kıyıya doğru sürüklendiğini gördüm. Üzülerek durdum, yaşlı gözlerle denizin güvenilirliğini düşünmeye başladım ve şöyle bağırdım: "Belki bu adamı yeryüzünün başka bir yerinde içinde en ufacık bir endişe duymadan karısı, belki de fırtınadan habersiz oğlu ya da babası bekliyor; yola çıkarken öptüğü biri vardı kesinlikle. Bunlar, ölümlülerin düşünceleridir; bunlar, onların tutku dolu dilekleridir. Bak, adam nasıl da suyun üstünde duruyor." O ana dek tanımadığım biri için bunları düşünüp ağlıyordum, bir dalga onun daha bozulmamış yüzünü karaya doğru çevirince, onu tanıdım; kısa bir zaman önce korkunç ve öfkesinden yanına yaklaşılmayan Lichas neredeyse ayaklarımın dibine atılmıştı. Daha fazla gözyaşlarımı tutamadım, yumruklarımı göğsüme vura vura bağırdım: "Nerede şimdi senin öfken, nerede kaldı gücün? Balıklara ve yabanıl hayvanlara yem mi oldun? Az önce gücünden söz edip duran sana, gemi kazasına uğrayınca, o denli koca gemiden bir tahta parçası bile kalmadı. Ölümlüler şimdi gidin ve yüreklerinizi büyük tutkularla doldurun. Önleminizi alarak ilerleyin ve türlü oyunlarla elde ettiğiniz malı mülkü bin yıl bir yana koyun. Bu adam hiç kuşkusuz dün mal-

larının hesaplarını incelemiştir, hiç kuşkusuz hangi gün yurduna döneceğini de kafasında belirlemiştir. Ey tanrılar ve tanrıçalar, kendi düşündüğünden ne denli uzakta yatıyor. Ancak ölümlüleri böyle kandıran yalnız deniz değildir. Silahlar da savaşan adamı kandırır, tanrılara adaklarını yerine getiren adamı evinin koruyucu tanrıları yıkıma sürükler. Bir başkası aceleden ayağı kayıp düşünce, yaşamdan ayrıldı, açgözlü adam yemekten çatladı, eli sıkı adamın da yokluktan soluğu kesildi. İyi düşünecek olursan, gemi kazası her yerde vardır. Ama dalgalar arasında ölüp gidenin mezarı olmaz. Yitip gidecek olan bedeni ha ateş, ha deniz, ha zaman yiyip bitirmiş, önemi var mı? Ne yaparsan yap, her şeyin gideceği yer aynıdır. Yabanıl hayvanlar bedenleri parçalayacaktır. Sanki ateş bedene daha iyi davranacak; kölelere kızdığımız zaman, ateşte yakmanın en ağır ceza olduğuna inanırız. Mezar bizim arkamızda hiçbir şey bırakmayacak diye her şeyi yapmak nasıl bir deliliktir?" (...)

Lichas, düşmanlarının elleriyle hazırlanan ateşte yanıp kül oldu. Eumolpus ise ölen Lichas'a bir mezar yazıtı yazarken, esinlenmek için gözlerini uzaklara çevirdi.

Bu sorumluluğumuzu da seve seve yerine getirdikten sonra, **116**
kararlaştırdığımız yola düzüldük ve kısa zamanda kan ter içinde bir dağa tırmandık; buradan, yüksek bir tepeye kurulmuş bir kasaba gördük. Yolumuzu şaşırdığımız için neresi olduğunu bilmiyorduk, en sonunda bir çiftlik kâhyasından burasının bir zamanlar İtalya'nın önde gelen ve çok eski kentlerinden Kroton olduğunu öğrendik. Sonra, bu soylu toprakta kimlerin yaşadığını, ardı arkası kesilmeyen savaşlar yüzünden varsıllıklarını yitirdikten sonra ne tür işlerden özellikle hoşlandıklarını inceden inceye sorduğumuzda, kâhya, "Ey yabancılar," deyip konuşmaya başladı: "Ticaretle uğraşıyorsanız, düşüncenizi değiştirip yaşamınız için güvenilir başka bir yer arayın. Yok, kurnaz insanlar olup da her zaman yalan söyleyebiliyorsanız, doğruca oraya koşun, varsıllığa kavuşacaksınız. Çünkü bu kentte edebiyat çalışmalarına önem verilmez, güzel konuşma sanatının yeri yoktur, tutumlu olma ve erdem dolu gelenekler övgü için bir kazanç sağlamaz, ama bu kentte karşılaşacağınız insanların ikiye ayrılmış olduklarını bilin. Ya dolandırırlar ya da dolandırılırlar. Bu kentte hiç kimse çocuklara katlanamaz, çünkü mirasçısı

olanlar akşam yemeklerine ve gösterilere çağrılmaz, her türlü kazanç kapısı yüzlerine kapatılır, namussuzların arasında gizlenirler. Gerçekten, hiç evlenmeyenler ve akrabaları bulunmayanlar, yani yalnızca erler, en yüksek görevlere ulaşırlar, son derece yürekli ve suçsuz sayılırlar. Vebalı bir bölgeye gider gibi o kente gideceksiniz, orada parça parça edilmiş cesetlerden ya da cesetleri parçalayan kargalardan başka bir şey yoktur." (...)

117 İleriyi gören Eumolpus, tüm dikkatini bu yeni duruma verdi ve bu tür bir avcılığın hoşuna gittiğini de saklamadı. Ben, bizim ihtiyarın ozanlara özgü bir uçarılıkla şaka ettiğini sanıyordum, çünkü o şöyle konuşuyordu: "Keşke üstüm başım daha düzgün olsaydı, yani daha şık bir giysim, daha bol olanaklarım olsaydı, o zaman rolümü daha iyi oynardım: Tanrı aşkına, bu işi ertelemezdim, sizi hiç gecikmeden büyük bir varsıllığa kavuştururdum. Üstüm başım güzel göründüğü sürece, hırsızlık yoldaşım ne isterse yapmaya ve, Lykurgos'un[108] evi içeri girdiğimizde bize neler sunmuşsa, vermeye söz veririm. Ana tanrıça[109] kendi saygınlığı adına şimdi kullanmamız için para verecektir." (...)

Eumolpus, "Öyleyse oyunu sahneye koymak için ne bekliyoruz?" dedi. "Ticaretten hoşlanırsanız, ben sizin efendiniz olayım." Yitirecek bir şeyimiz olmadığı için, hiç kimse karşı çıkmadı. Bu yalanın üçümüzün arasında gizli kalması için, Eumolpus'un sözlerini yineleyerek ant içtik: Diri diri yanmaya, zincire vurulmaya, kırbaçlanmaya, kılıçla öldürülmeye ve Eumolpus başka ne buyurursa yapmaya söz verdik. Gerçek gladyatörler gibi, bedenlerimizi ve ruhlarımızı tanrıya adarcasına efendimize adadık. Ant içme töreni bittikten sonra, kölelere özgü bir biçimde efendimizi esenledik ve aynı zamanda Eumolpus'un büyük konuşma ustası ve geleceği parlak oğlunu genç olmasına karşın yitirmiş olduğunu öğrendik; zavallı ihtiyar, oğlunun arkadaşlarını ve gözyaşı dökmesine neden olan mezarını görmemek için yurdundan ayrılmış. Bu üzüntüsüne bir de iki milyon *sestertius*unu yitirdiği gemi kazası eklenmiş; onu,

108) Bu öykü, kitabın elimize geçmeyen bir bölümünden olduğu için konuyu bilemiyoruz.

109) Kybele.

yitirdiği para değil, kölesiz kaldığı için saygınlığını kanıtlayamamak üzmüş. Ayrıca, Afrika'daki çiftliklerinde ve alacak senetlerinde otuz milyon *sestertius*luk yatırımı varmış; gerçekten de, Kartaca'yı ele geçirebilecek denli çok sayıda kölesi Numidia topraklarına dağılmış. Uydurduğu bu öyküye uygun olarak, Eumolpus'tan daha çok öksürmesini ve midesinden rahatsız olduğu için tüm yiyeceklerde hiç çekinmeden bir hata bulmasını istedik; "Altın ve gümüşten, umutlarını boşa çıkaran çiftliklerinden ve topraklarında sürüp giden verimsizlikten söz et," dedik. "Her gün hesaplarının başında otur ve her ay vasiyetini gözden geçir," diye akıl verdik. Oyun eksik kalmasın diye, "Ne zaman bizden birini çağıracak olsan, adlarımızı karıştır ki kölelerin yanında bulunmasa da onları unutmadığın kolayca anlaşılsın," diye uyardık.

İşleri böylece ayarladıktan sonra, sonuç iyi olsun diye tanrılara dua ederek yola düştük. Ancak Giton, alışık olmadığı için, taşıdığı yükün altında eziliyordu ve Eumolpus'un kaytarıcı uşağı Corax, koşar adım giden bize, sırtındaki yükler yüzünden durmadan söyleniyordu; ya sırtındakileri atacağını ya da onları da alıp kaçacağını söylüyordu. "Siz beni yük hayvanı mı yoksa taş taşıyan gemi mi sanıyorsunuz? Ben at değil, insanım. Babam beni yoksul olarak bıraktıysa da, sizin kadar özgürüm," diye konuşup duruyordu. Söylediği kötü sözlerle yetinmediği için, her adımda ayağını daha yukarıya kaldırıyor ve gaz çıkararak yolu korkunç bir ses ve kokuyla dolduruyordu. Giton, onun bu terbiyesizliğine gülüyor ve onun çıkardığı her sesin ardından ağzıyla aynı sesi çıkarıyordu (...)

Eumolpus, "Ey gençler," diye başladı: "Şiir birçok insanı yanıltmış- 118
tır. Çünkü biri ölçülü bir dize yazdığında ve sözü uzatarak içine biraz da duygu kattığında, Helikon Dağı'na[110] çıktığını sanmıştır. Böylece, hitabet işleriyle uğraşanlar, şiir yazmanın küçücük düşüncelerle süslenmiş konuşma sanatından daha kolay olduğuna inanarak, insanı mutlu eden bir limana sığınır gibi, çoğu kez şiirin sağladığı dinginliğe sığınırlar. Öte yandan, yüce ruhlu biri mantıklı olmayı sever, koca edebiyat ırmağında dalgalara kapılıp git-

110) Yunanistan'ın Boeotia bölgesinde Apollon'un bir tapınağının ve esin perilerinin de kutsal korusunun bulunduğu dağ.

medikçe düşünemez ya da şiir yazamaz. Ben derim ki, halkın kullandığı bayağı ifadelerden sakınılması gerekir ve de halkın kullanmadığı sözcükler seçilmelidir, öyle ki, 'Avam halktan nefret ediyorum ve ondan uzak duruyorum'[111] dizesi gerçek olsun. Ayrıca, düşüncelerin konuşmanın bütünlüğünü bozmamasına, ama biçeminin renkliliğiyle pırıl pırıl parlamasına özen gösterilmelidir. Homeros, lirik ozanlar, Romalı Vergilius ve Horatius'un eksiksiz başarısı bunun kanıtıdır. Bunların dışındakiler ya şiire götüren gerçek yolu görmemişlerdir ya da görmelerine karşın bu yolda ilerlemekten korkmuşlardır. İşte, koca iç savaş konusunu kim ele alıp işlemeye kalktıysa, edebiyat bilgisi iyi olmadıkça, bu denli ağır yükün altında ezilmiştir. Yaşanmış olaylar şiir biçiminde anlatılmamalıdır, çünkü tarihçiler bu işi çok daha iyi yaparlar; bağımsız bir zekâ, çeşitli sanatlar kullanıp sözü uzatarak, tanrıların yardımıyla ve söylencelerle dolu bir düşünce zinciri oluşturarak hızla kendini göstermelidir ki, tanıkların önünde tanrısal söylevin yaratmış olduğu güvenden çok, ozanlara özgü çılgınca esinlenme yeteneği açığa çıksın. Son biçimini vermemiş olsam da, içimden gelen esinin aşağıdaki sonucu hoşunuza giderse, ne dediğimi anlayacaksınız:

119 Artık tüm yeryüzünü elinde tutuyordu yengin Romalı
denizleri, karaları ve dönüp duran güneşle ayı.
Yetmiyordu yine de. Yüklü gemilerin gidip geldiği denizler
artık hep dalga dalgaydı; varsa kalmış bir koy gizli saklı,
sarı altın çıkarılacak bir toprak parçası, Roma'nın düşmanıydı
orası ve üzücü savaşlara hazırdı yazgısı, amacı ise varsıllık
arayışı. Bilinen zevkler mutlu etmiyordu halkı,
sıradan bir mutluluk için isteği kalmamıştı.
Korinthos tuncunu göklere çıkarırdı asker denizde;
toprağın sağladığı saygınlık çıkmıştı yarışa erguvan
renkli giysiyle;
eleştirir yeni ipeklileri buradan Numidia oradan Ser halkı,
çöle çevirmişti kendi toprağını Arap[112] halkı, bizi memnun
etmekti amacı.

111) Horatius, *Odes*, III, 1.
112) Araplar, Roma'ya günlük ağacı yolluyorlardı.

İşte başka bozgunlar, bozulan barışın açtığı yaralar.
Altın karşılığında
yabanıl hayvan aranıyor ormanlarda, Roma'dan ta uzaklarda
Afrikalı Hammon'u[113] zorluyorlar, eksik olmasın diye
dişleriyle değerli hayvan, insanlara ölüm getirse de;
yeni başlayan bir açlık gemileri kol geziyor, altın kafesinde
götürüyorlar çıt çıkarmadan yürüyen kaplanı
insanlar alkışlarken, içsin diye insan kanı.
Ah, ah, söylemeye utanıyorum, yıkım dolu alınyazımızı,
Pers geleneğine göre erkekliğe adım atan gençleri çalarlar,
kesip er bezlerini kılıçla, şehvet uğruna parçalarlar,
güzelim gençliğin uçup gitmesini engelleyip de
yılların yel gibi geçmesi geciksin diye,
doğanın içi gider, ama ne gelir elden.
Herkesin hoşuna gidiyor fahişeler, güçten düşmüş
bedeniyle kırıtan kadınsı erkekler,
hem salıverilmiş saçlar hem de yeni moda giysiler,
ve de erkeklikle ilgisi olmayan türlü şeyler.
İşte kuruluyor bir masa sedir ağacından yapılma,
vatanı Afrika, yansıtıyor bir sürü köleyi ve
erguvan rengi giysiyi,
tıpkı bir ayna, üzerindeki damarlar benziyor ucuz altın sarısına,
herkes hayran ona. Ama fitil gibi sarhoşlar oturmuş etrafına
artık işe yaramaz ve adı kötüye çıkmış bir tahtadır, bu masa,
başı boş bir er yeryüzünün tüm kazançlarını arzuluyor
sarılıp silahına.
Boğazına düşkünlük ayrı bir ustalık gerektirir.
Sicilya denizinin balığı masaya canlı canlı getirilir,
Lucrinus Gölü kıyılarından istiridye toplarlar,
Akşam yemeği diye satıp iştah kabartırlar.
Sülünler yok artık Phasis'in[114] sularında, ıssız kıyısında
esintiler var yalnız yeşermiş dallar arasında.
Kamu yaşamında da aynı çılgınlık, sattılar kendilerini
Romalılar, oylarını hırsızlığa ve kazanç hırsına kullandılar.

113) Başlangıçta Güney Mısır'da, sonra Libya çölünde tapılan Mısır tanrısı.
114) Anadolu ile Kolkhis arasında, Karadeniz'e dökülen, bugünkü Rion Irmağı.

Halk satılık, senato satılık, senatörler para veriyor,
destek buluyor. Yaşlılarda da kalmamış erdem,
saçılınca ortalığa para, yetki el değiştirdi,
altın saygınlığı yenip ona üstün geldi.
Seçmedi halk, yenik düşen Cato'yu,[115]
daha çok üzüldü Caesar,[116] yendiği zaman onu;
onun elinden görevi almaktan yüreği utanç dolu.
[Bunun halk için anlamı şu: Utanç ve geleneklerin yıkımı]
Birinin yenik düşmesi değil bu, onun adında yenildi
Romalıların gücü ve onuru. Roma öyle benliğini yitirmişti ki
yedi için için kendini, av oldu gitti, öcünü alacak yok kimsesi.
Bir de ikili girdaba düşen halkın boğazına sarılmıştı,
insanın kanını emen faiz ile borç alışkanlığı.
Güvenli bir ev yok, ipoteksiz kimse yok,
Sanki sinsice ilerleyen bir hastalık
her yere yayılıyor çılgınca, dertler diz boyu.
Savaş mutsuzları mutlu eder oldu; aşırıya kaçınca
bozulan rahat, sanıyorlar ki, kan dökünce
döner geriye. Çaresiz adam gözüpekse güvencede.
Çamura bulanmış ve derin bir uykuda Roma,
hangi şey onu sarsıp da kendine getirecek sağlam bir mantıkla,
çılgınlık, savaş ve kaba güçle uyandırılmış bir tutku mu?
120 Üç önder[117] yaratmıştı Yazgı, bir yığın silahla üçünün de
ölümüne yol açmıştı ölümcül savaş tanrıçası,
    birbirlerinden uzakta.
Crassus'u[118] Parth ülkesi aldı, Büyük Pompeius[119]
    Libya sularında kaldı,

115) Cato İÖ 55 yılında *praetor*luğa adaylığını koyduğunda seçileceğine kesin gözüyle bakılıyordu, ancak Konsül Pompeius, büyük bir beceri göstererek, P. Vatinius'u desteklemiştir.

116) Cato, iç savaşta cumhuriyetçilerin yenilip de Iulius Caesar'ın üstün geldğini öğrenince (İÖ 46), o sıra bulunduğu Afrika'nın Utica kentinde canına kıymıştır.

117) İÖ 59'da Birinci Triumvirliği kuran C. Pompeius Magnus, M. Licinius Crassus ve C. Iulius Caesar.

118) Crassus eyaleti Syria'da Parthlara yenik düşüp ölmüştür (İÖ 53).

119) Büyük Pompeius, iç savaşta Caesar'a yenilince Mısır'a kaçmış ve orada Kral XII. Ptolemaeus tarafından öldürülmüştür (İÖ 48).

Caesar[120] kanıyla ıslattı iyilik bilmez Roma'yı,
sanki bunca çok mezara toprak dayanamazdı,
bunun için onların küllerini ayırdı. İşte bu, ünlü olmanın karşılığı.
Bir yer vardır tarlaları arasında Parthenope[121] ile
büyük Dicarchis'in,[122] derin bir yarığın ta dibinde,
sulanır Kokytos'un[123] sularıyla; oradan yayılır çevreye
çılgınca bir esinti boğucu sıcaklığıyla.
Toprak burada hiç yeşil kalmaz sonbaharda
ne de kesekli tarla sevinç içinde güç verir otlarına,
yumuşak çalılar bahar şarkısı gibi farklı bir hışırtıyla
ses çıkarmaz, bir kargaşadır gidiyor, sevinç içinde
uzanmışlar, ıssız kayalar kara kara sünger taşından,
çevrelerinde de mezarlık servileri.
Kaldırdı yeraltı tanrısı başını buradan
beyaz küllerin saçıldığı alevli mezarlar arasından,
kışkırttı kanatlı Yazgı Tanrıçası'nı geçerken oradan:
'Buradaki ve oradaki yaşamın gücüsün sen,
ey Yazgı, hiç hoşlanmıyorsun başkasının kararlı gücünden,
hep yeni şeyler arıyorsun, az sonra da bulduğunu bırakıyorsun,
yoksa Roma'nın yüküyle kendini yenilmiş mi hissediyorsun,
yok olmaya yüz tutmuş bu yükü artık kaldıramıyor musun?
Roma gençliği kendi gücünden nefret ediyor,
kendi eliyle edindiği varsıllığın altında eziliyor.
İyice bak, nasıl bol keseden harcıyorlar ganimetlerini,
nasıl çılgınca saçıp savuruyorlar mallarını mülklerini.
Evler yapıyorlar altından, yıldızlara değen,
sulara set çekiyorlar koca taşlardan,
deniz doğuyor tarlaların ortasından,
doğanın düzenini değiştirerek baş kaldırıyorlar.
İşte bak, benim krallığıma da saldırıyorlar.
Koca yapıları dikmek için kazılan toprak
çatlak çatlak, oyuldukça dağlar, uğulduyor mağaralar,

120) Iulius Caesar Roma'da öldürülmüştür (İÖ 44).
121) Neapolis (yeni kent; bugünkü Napoli) kentinin eski adı.
122) Puteoli'nin (bugünkü Puzzuolo) eski adı.
123) Mitolojiye göre yeraltı dünyasındaki altı ırmaktan biri.

boş yere kullanılırken taşlar, yeraltındaki ruhlar
'Gökyüzünü özledik' diyorlar.
İşte bu yüzden, ey Yazgı, dingin yüzünü çevir savaşlara,
canlandır Romalıları, benim krallığıma cenazeler yolla.
Ne zamandır ağzımız ıslanmadı kanla,
Sulla'nın[124] kılıcı kana bulanıp da
toprak kanla sulanan ürünler verdiğinden bu yana
benim Tisiphone'min[125] kuruyan bedeni su yüzü görmedi.'
121 Bunları dedi yeraltı tanrısı, sağ elini uzattı
onun sağ eline, açtığı yarıkla toprağı ayırıp böldü ikiye.
Söyledi yüreğinden geçenleri kaypak Yazgı bunun üzerine:
'Ey yüce tanrı, sana boyun eğer Kokytos'un en uzak
köşeleri bile,
izin verirsen gerçekleri korkusuzca söylememe,
gerçekleşecek dileklerin; çünkü içimdeki büyük öfke
baş kaldırıyor, korkunç bir ateş yayılıyor iliklerime.
Nefret ediyorum verdiklerimin tümünden
Roma'nın kalelerine,
güç kattı armağanlarım Roma'nın gücüne. O gücü yok edecek,
nasıl verdiyse tanrı. Kuşkusuz, bana zevk verecek yakmak
o adamları ve kanla beslemek savurganlığı.
Görüyorum iki ölümün kapladığı Philippus[126] Ovası'nı,
Thessalia'nın[127] cenaze ateşlerini, Iberia'nın[128] ölüm törenlerini.
[Kulaklarımda çın çın çınlıyor silahların sesi]
Afrika'da görüyorum, ey Nil,[129] senin inleyen siperlerini,

124) İÖ 82 yılında, Roma gücünün doruğundayken, diktatör Sulla, Marius yanlılarını kılıçtan geçirmiştir.

125) Yunan mitolojisindeki üç öç tanrıçasından biri. Görevi, cinayetlerin öcünü almaktı. Kız kardeşleri Allecto ve Megaera'dır.

126) İÖ 42 yılında, Philippi Savaşı'nda, cumhuriyetçi Brutus ve Cassius, Octavianus'a (Augustus) yenik düşüp ölmüştür.

127) İÖ 48 yılında Iulius Caesar'ın Pompeius'u yendiği yer olan Pharsalus, Thessalia Ovası'ndadır.

128) İspanya; İÖ 49 ve 45 yıllarında, Iulius Caesar, Pompeius yanlılarına karşı buraya sefere çıkmıştı.

129) İÖ 48-47 yıllarında Iulius Caesar Mısır'a sefere çıkmıştı.

Apollon'un[130] ordusundan korkanları ve Actium Körfezi'ni.
Kana susamış topraklarının kapılarını aç, haydi,
yeni ruhları çağır yanına. Denizci Porthmeus[131] güç bela
taşıyacak ölülerin ruhlarını karşı kıyıya sandalıyla;
bir donanma gerekli sana. Bu koskoca yıkımda,
ey sararıp solmuş Tisiphone, sen tıka basa doyacaksın
ve kanayan yaraları koparıp koparıp yutacaksın:
parça parça olan insan soyu gider yeraltındaki ruhların yanına.'
Işıklar saçan bir şimşek buluta çarpıp da, **122**
ateş saçtığında etrafa,
Yazgı yeni son vermişti konuşmasına.
Karanlıkların efendisi başını eğdi, sapsarı kesilip
kardeşinin[132] darbeleriyle tir tir titreyerek
    toprağın içine çekildi.
İnsanların uğradığı kıyım ve başlarına gelecek yıkım
tanrıların belirtilerinde açıktır. Ağzı kana bulanmış
çirkin Titan[133] saklamış yüzünü bir bulutla:
Sanırdın ki o zaman bile iç çekişmeleri izliyor.
Başka bir yerde Cynthia[134] tostoparlak yüzünü
    gömdü karanlıklara
suç işlenmesin diye kendi ışığında. Dağların tepeleri kayınca
aşağıya, gümbürdüyordu doruklar, ne de koca ırmaklar
akıyordu bildik kıyılarda, suları çekilip kuruduklarında.
Öfkeyle dol'durur gökyüzünü silah şakırtısı ve savaş borusu
titretince yıldızları, davranır Mars, o savaş tanrısı,
artık Etna alışılmamış alevler arasında,
yıldırımlar fırlatıyor göğe, ta uzaklara.
İşte mezarlar ve mezardan yoksun kemikler arasında
ölülerin yüzleri uyarıyor uğursuz bir mırıltıyla.

130) İÖ 31 yılında, İmparator Augustus, Antonius ve Kleopatra'ya karşı Actium'da kazandığı zaferi Tanrı Apollon'a adamış ve ona bir tapınak yaptırmıştı.

131) Yeraltı dünyasında ölülerin ruhlarını Styx Irmağı'nda kayığıyla karşı kıyıya geçiren Kharon.

132) Zeus.

133) Güneş.

134) Ay. Mitolojiye göre, Artemis (Diana), Delos Adası'ndaki Kynthos Dağı'nda doğmuştur.

Alev alev bir meşale bilinmedik yıldızların eşliğinde
yol gösteriyor yok edici ateşlere, kan yağıyor yeryüzüne.
Bu belirtileri tanrı açıkça sergiledi kısa zamanda.
Caesar hiç zaman yitirmedi, öç aşkıyla davrandı,
bıraktı Gallia Savaşı'nı, başlattı iç savaşı.
Dokununca Yunanlı tanrı[135] kayalara, bir yamaç oluştu,
böylece herkesin oraya çıkması kolay oldu, işte orada,
Alpler'in tepelerinde bir yer vardır kutsal,
Hercules'in sunaklarına.
Kara kış karla kaplar burayı, beyaz zirvesi uzanır yıldızlara.
Sanki gökyüzü düşmüş buradan aşağıya:
Yakıcı güneş ışınlarıyla,
bahar esintisiyle yumuşamaz hava, ama toprak kaskatı
buzla ve kış ayazıyla: Taşıyabilir tüm yeryüzünü omuzlarında.
Caesar ayak basıp da bu tepelere sevinç içinde erleriyle,
bir yer seçtiğinde, gözleri Hesperia'nın[136] düzlüklerinde
ellerini uzatıp gökyüzüne söyledi ne varsa yüreğinde:
'Ey yüce Iuppiter ve sen, ey Saturnus[137] toprağı,
sevindin kazandığım utkularla, dolu doluydun
utku törenlerimle,
tanıksın sen, Mars çağırıyor beni bu savaşa, istemesem de,
aldım elime silahları gönülsüzce. Ancak haksızlık edildi bana,
kanla boyarken Ren[138] Irmağı'nı, atarken Alpler'den uzağa
Capitolium'a bir daha saldırmak isteyen Galyalıları[139]
utku kazanan bir sürgün oldum, kentimden kovulunca.[140]
Germen kanı dökmekle, altmış kez yengi töreni yapmaktı
belki benim tüm suçum. Kazandığım yengi kimleri korkutuyor?

135) Mitolojiye göre, ilk kez Hercules Alp Dağları'nı aşmıştır.

136) İtalya.

137) İtalya. Saturnus, Roma'nın yer aldığı Latium bölgesinin mitolojik kralıdır ve tarımı İtalya'ya getirip öğreten tanrı olarak saygı görmüştür.

138) Caesar İÖ 58'de Ren Irmağı'nı geçen Germenlerin kralı Ariovistus'u yenmiş, İÖ 55'te de yine Ren'i geçen Usipetleri ve Tencterleri kılıçtan geçirmiştir.

139) Galyalılar İÖ 390'da Roma'ya saldırıp kenti yakıp yıkmışlardı.

140) Caesar, Galya eyaleti yöneticisiyken, Roma'ya gelmeden, seçimlerde konsüllüğe adaylığını koymak istemiştir. Ancak senato, yasa gereği, Caesar'ın Roma'ya sıradan bir yurttaş olarak gelip baş vurmasını istemiş ve ricasını geri çevirmiştir.

Kimler savaşmamı yasaklıyor? Parayla satın alındı
aşağılık adamlar, benim Roma'm bunların üvey anası.
Düşünüyorum da çekecek korkak adam cezasını,
bükemeyecek bu sağ elimi, alacağım öcümü.
Öfkeniz geçmeden
gidin, gidin yoldaşlarım, silahla anlatın davamızı.
Hepimizin suçu aynı, başımıza gelecek yıkım da aynı.
Borcum var size, tek başıma kazanmadım yengiyi.
Tehdit ediyorlar bizi, yengilerimizin bedelini ödeyelim diye,
yengilerimize de gölge düştüğüne göre,
Yazgı'nın önderliğinde zar atalım öyleyse.
Haydi savaşa, gücünüzü gösterin. İşte savunmamın sonu:
Bunca çok yiğit arasında silahlanınca yenilmek nedir bilmem.'
Söyleyince bunları Caesar bağıra bağıra, iyi belirtiler verdi
Apollon'un kuşu kuzgun, sonra da süzülerek çekip gitti.
Ürpertici ormanın solundan sesler geldi alışılmadık,
ardından da parlak bir ışık.
Güneşin yüzü her zamankinden daha parlaktı,
altın rengi bir ışık saçmaya başlamıştı.
Bu belirtilerle yüreklenip Caesar, savaş bayraklarını **123**
dalgalandırdı, yürüterek ordusunu yeni girişimleri ilk o başlattı.
Başlangıçta buz ve apak kırağıyla kaskatı olmuş toprak
zorluk çıkarmadı, tatlı bir uykudaydı. Erler buzları,
ürkek at da korkup suyun yüzündeki buzu kırdıktan sonra,
karlar eridi. Az sonra dağların doruklarından
yeni oluşan ırmaklar akıyordu aşağıya dalga dalga,
ancak duruyorlardı bunlar da, sanki 'dur' demişti
biri onlara ve engellenince, öylece kalakaldı dalgalar,
artık kaskatı olmuştu az önce akan sular.
Daha önce güvenilmeyen sular ayak izleriyle dalga geçti,
şaşırttı basacakları yerleri; erler bir yana silahlar öbür yana
üst üste yığılıp yerlerde yatıyorlardı ah vah ederek.
Dondurucu yelle çarpınca bulutlar birbirlerine,
yüklerini boşaltıyorlardı, iri iri dolu yağıyordu gök delinince.
Bulutlar gümbür gümbür yağıyordu silahlı adamların
üzerine.
Toprak yenik düşmüştü diz boyu kara, gökteki yıldızlar da,

kıyılarında çakılıp kalan ırmaklar da aynı durumda;
ama Caesar henüz yenilmemişti, dayanıp koca bir mızrağa
kendine güvenerek ilerliyordu korkunç toprakta,
Kafkas Dağları'nın tepesinden uçarcasına inen Hercules[141] gibi,
ya da çatık kaşlı Iuppiter'in yaptığı gibi,
nasıl Olympos'un doruklarından inip de
ölüme yazgılı Devlerin[142] silahlarını darmadağın etmişti.
Caesar eğri büğrü tepeleri çiğneyip geçerken öfke içinde,
korkuyla çırpıp kanatlarını Söylenti, uçtu süzüle süzüle,
ulaşıp yüksek Palatium'a,[143] yayıldı o gururlu tepede,
tüm tanrı yontularına çarptı Roma'ya özgü gök gürültüsüyle:
Nasıl donanma denizde yol alırsa, Alpler'den aşağıya
öyle iniyor Germen kanına bulanmış erler dalga dalga.
Silahlar, kan, kıyımlar, yangınlar ve tüm savaşlar
gözlerinin önünden geçiyor bir bir. Çarpıyor endişeyle
yürekleri, eziliyor iki düşünceyle korku içinde.
Kimi onaylıyor karadan kaçışı, kimine daha uygun deniz yolu
ama artık deniz vatandan daha güvenli. Yazgısından
yararlanmak isteyen de var tutuşarak savaşa
[Biri ne denli korkarsa, o denli kaçar.] Bu kargaşa arasında,
görüntüsü yürekler acısı halk bırakıyor kentini yalnızlığa.
Kaçmakla sevinç içinde Roma, Romalılar yenik düşüp
duyduklarına, bırakıp gidiyorlar evlerini ağlaya ağlaya.
Biri ürkek eliyle tutuyor çocuklarını, öbürü saklıyor
kucağında koruyucu tanrılarını, son kez bakıyor evine
gözü yaşlı ve yok ediyor adaklarıyla uzaktaki düşmanını.
Üzüntü içinde yürekten bağlanır eşlerine bazıları,
yük nedir bilmeyen gençler taşırlar yaşlı babalarını
ve ne varsa yitirmekten korktukları. Yanına alır tüm mallarını
düşüncesizce adam, ganimetiyle gider çarpışmaya:
Güçlü güney rüzgârı birbirine kattığında ortalığı
altüst ettiğinde suları, ne silahlar ne de dümen

141) Hercules, Tanrı Zeus'un Kafkas Dağı'na zincirlediği Prometheus'u kurtarmıştı.
142) Zeus'u kovmak amacıyla Olympos Dağı'na tırmanan Devler, Zeus tarafından öldürülmüştür.
143) Roma'daki yedi tepeden biri. Burada Tanrı Apollon'un tapınağı vardı.

işine yarar gemicilerin, biri gemideki yükleri bağlar,
öbürü suları dalgasız güvenli bir koy arar:
Bir başkası kaçış yelkenini açar ve tümüyle Yazgıya inanır.
Bu denli küçük şeylerden yakınmak da ne oluyor?
Karadeniz'i titreten, Hydaspes'e[144] dek ilerleyen,
korkulu düşü korsanların,[145] üç yengisiyle[146] Iuppiter'i
ürküten Büyük Pompeius'a tapardı dalgalarını kırdığı
Karadeniz ile sularını ele geçirdiği Boğaz,[147] ah, ah,
nasıl bir utanç, şanlı adını ardında bırakıp iki konsülle kaçtı,
görsün diye kaypak Yazgı Pompeius'un da sırtını. **124**
Üstün geldi böyle bir yıkım tanrıların da gücüne,
gökleri saran korku kaçmaktan yanaydı. İşte böylece,
hoşgörülü tanrılar tiksinti duyup öfke dolu yeryüzüne,
bıraktılar onu kendi kendisiyle, döndüler başka yöne.
Diğerlerinden önce ilkin barış sakladı miğferinin içine
yenik düşen başını, yaralanmıştı kar beyazı kolları, bırakıp
yeryüzünü ardında, gitti yeraltı tanrısının amansız krallığına.
Yanında yoldaşları alçakgönüllü Bağlılık, çözük saçlı
Adalet ve parça parça mantosuyla gözleri yaşlı Uyum vardı.
Öte yandan, açılınca ölüler tanrısının sarayı,
yeraltı tanrısının korosu çıktı dışarı: Ürpertici Erinys[148] ile
korkutucu Bellona,[149] elinde meşalelerle Megaera,[150]
Yıkım, İhanet ve ölümün solgun görüntüsü.
Bunların arasında da Çılgınlık duruyordu,
sanki zincirlerinden kurtulmuştu, kanlı başını kaldırdı,

144) Kuzey Hindistan'da bir ırmak. Büyük İskender İÖ 326'da bu ırmak üzerinde Hintli Porus'u yenilgiye uğratmıştır. Petronius, burada, Fırat Irmağı'ndan öteye gitmeyen Pompeius'u Romalı İskender olarak sunmaktadır.

145) İÖ 67'de, Pompeius, büyük bir donanma ve olağanüstü yetkilerle Akdeniz'i Girit Adası'nda ve Kilikya kıyılarında üslenen korsanlardan temizlemiştir.

146) İlk yengi törenini İÖ 81'de Afrika'da Sulla adına kazandığı başarıları için kutlamıştır; ikincisini İÖ 71'in sonunda İspanya'daki başarıları için, üçüncüsünü de İÖ 61 yılında İspanya, Afrika ve Asia'yı boyunduruk altına alan komutan olarak kutlamıştır.

147) İÖ 66'da, Pompeius, Mithridates'e karşı çıktığı seferde Boğaz'dan geçmiştir.

148) Adaletsizliğin ve insanların işlediği suçların öcünü alan tanrıça.

149) Savaş Tanrıçası; Mars'ın karısı.

150) Bkz. dipnot 123.

binlerce yarayla delik deşik yüzünü kanlı miğferiyle sakladı;
taşıyordu sol elinde sayısız mızrağın eskittiği Mars'ın kalkanını,
sağ elinde de alev alev yanan bir sopayla yeryüzüne atacağı yangınları.
Yeryüzü sezdi tanrıların uyanışını, yıldızlar kıpırdandı,
ve yeni dengelerini aradı; gökteki saray ikiye ayrıldı,
çöktü. İlkin Venüs savundu Caesar'ının silahlarını, Pallas[151] ise
onun yoldaşı, Mars'ın oğlu ise sallıyor koca mızrağını.
Phoebus'la kız kardeşi[152] ve Mercurius ve Tiryns[153] kahramanı
Hercules tuttular Büyük Pompeius'un yanını.
Borazanlar titredi, darmadağınık saçlarıyla
Anlaşmazlık kaldırdı korkunç başını yukarıya.
Yüzü bulanmıştı kana, morarmış gözleri doluydu yaşla,
pütür pütür pasla kaplanmış dişleri kara kara,
dilinden irin akıyordu damla damla, yüzü kaplıydı yılanlarla,
göğsü kıvrılmış giysisi parça parça, titreyen sağ elinde
kan rengi bir meşale, sallıyordu bir sağa bir sola.
Kokytos'un[154] karanlıklarıyla ölüler ülkesini bırakarak ardında,
çıktı yürüyerek soylu Apeninlerin yüksek doruklarına,
bakabiliyordu buradan tüm karalara ve tüm kıyılara,
tüm yeryüzünde akıp giden ordulara dalga dalga,
şu sözler döküldü ağzından yüreği çıldırırcasına:
'Ey insanlar, ruhlarınız yanıp tutuşurken, haydi silah başına,
sarılın silahlara, getirin meşalelerinizi kentlerin ortasına.
Her kim saklanırsa, yenilecek; ne kadın kalsın arkada
ne çocuk ne de geçen yıllarla yaşlanmış adam tek başına;
sarsılsın toprak, parçalanmış evler girişsin savaşa.
Ey Marcellus,[155] sen koru yasayı, ey Curio, sen harekete geçir halkı,

151) Minerva.
152) Diana.
153) Hercules'in Eurystheus'a hizmet ederken yaşadığı yer.
154) Bkz. dipnot 121.
155) Curio, Caesar yanlısı, Marcellus ve Lentulus ise Pompeius yanlısıydı. Ancak Caesar'ın konsüllüğe aday olabilmesi için, Galya'daki kumandanlığını bırakıp sıradan bir yurttaş olarak Roma'ya gelip başvuruda bulunması konusundaki senato kararından sorumlu olan kişi Marcellus'un kardeşiydi. Bkz. dipnot 138.

sen, ey Lentulus, kırma Mars'ın cesaretini.
Sen, ey tanrısal Caesar, daha ne oyalanıyorsun ordularınla?
Neden kırmıyorsun kapıları, neden yıkmıyorsun kentin surlarını?
Neden yağmalamıyorsun devlet kasasını? Ey Pompeius,
bilmiyor musun Roma'nın kalelerini savunmayı?
Elde etmeye çalış Epidamnus'un[156] surlarını,
boya insan kanıyla Thessalia[157] koylarını.'"
[Gerçek oldu yeryüzünde, Anlaşmazlık'ın tüm buyurdukları.]

Eumolpus bu dizeleri büyük bir akıcılıkla söylerken, biz de Kroton kentine girmiştik. Küçük bir hana yerleştikten sonra, ertesi gün daha gösterişli bir ev ararken, kim olduğumuzu, nereden geldiğimizi soran miras avcılarının içine düştük. Önceden aramızda kararlaştırdığımız gibi, abartılı sözlerle, kim ya da nereli olduğumuzu açıkladık, bize kolayca inandılar. Bu adamlar birbirleriyle yarışarak tüm mal varlıklarını Eumolpus'un önüne yığdılar (...)

Tüm miras avcıları Eumolpus'un gözüne girmek için armağanlar vererek yarışıyordu (...)

Kroton'da işler uzun bir zaman böyle sürüp giderken (...) mut- 125
lulukla dolup taşan Eumolpus, daha önceki durumunu o denli unutmuştu ki, orada hiç kimsenin onun dostluğuna karşı koyamayacağını ve adamlarının o kentte bir suç işleseler bile bundan ceza görmeden kurtulacaklarını söyleyerek gururla övünüyordu. Öte yandan, ben, her gün, bedenimi gittikçe bollaşan leziz şeylerle tıka basa doyurmuş olsam da, Yazgı'nın beni gözetlemeyi bıraktığını düşünsem de, yine de, alışkanlıklarımı ne denli düşünüyorsam, bunların nedenlerini de oldukça sık düşünüyordum ve kendime şunu soruyordum: "Ya bu miras avcılarının içinden akıllı biri çıkıp da Afrika'ya birini yollar ve yalanımızı ortaya çıkarırsa, Eumolpus'un uşağı eline geçen fırsatla rahatlayıp boş bulunarak arkadaşlarına

156) Adriyatik Denizi kıyısındaki Dyrrachium kenti (Bugünkü Durazzo). İÖ 48 yılında Pompeius bu kenti ana üssü olarak kullanmıştır.

157) Pompeius'un iç savaşta Caesar'a kesin olarak yenildiği Pharsalia Savaşı'nın yapıldığı Pharsalus'un bulunduğu bölge.

ağzından bir şey kaçırırsa ya da inadına bize ihanet ederek planımızı açıklarsa ne olacak? Hiç kuşku yok ki, yeniden kaçmak ve sonunda yeniden dilenci olarak yoksulluğa dönmek zorunda kalacağız. Ey tanrılar ve tanrıçalar, yasadan kaçarak yaşayanlar için ne denli zormuş yaşam: Her dakika başıma ne gelecek diye beklemek." (...)

126 Kirke'nin hizmetçisi Khrysis, Kroton'da Polyaenus adını kullanan Encolpius'a şunları söyledi: "Güzelliğini bildiğine göre, bundan gurur duyup kazanç elde et ve bedenini armağan edeceğine, parayla sat. Lüle lüle saçların, pudralanmış yüzün, bakışlarındaki o yumuşak kendi beğenmişlik, küçük küçük attığın adımlarla salınarak yürüyüşün ne işe yarıyor? Güzelliğini satmak için ortaya koymazsan, neye yarar? Bana bak: Ben ne kuşların uçuşundan anlarım, ne de falcıların yaptığı gibi yıldızlara bakarım, buna karşın ben insanların karakterlerini yüzlerinden okurum ve birini yürürken görünce onun düşüncesini anlarım. İstediğim şeyi satarsan, alıcısı hazır, daha insanca bir şey armağan etmek istersen, bırak sana iyilik borcum olsun. Köle ve alt tabakadan biri olduğunu söylemekle, senin için yanıp tutuşan birinin arzusunu körüklüyorsun. Çünkü birtakım kadınlar alt tabakanın erkeklerinden hoşlanırlar, köleleri ya da kısa etekli uşakları görmedikçe, içlerindeki şehvet uyanmaz. Bazı kadınlar da bir gladyatör ya da toza bulanmış bir katırcı ya da işe yaramaz bir sahne oyuncusu görünce deliye dönerler. Bunlardan biri de benim hanımımdır: Sahneden başlayarak on dört sırayı[158] atlayıp geçer ve gidip en son sırada alt tabakadan âşık olacağı birini bulur."

Bu denli gurur okşayıcı bir konuşmadan sonra, "Bana âşık olan sen misin?" diye sordum. Bu denli soğuk bir davranış üzerine, hizmetçi kız uzun uzun güldü ve, "Kendini bir şey sanmanı istemem," dedi. "Ben şimdiye dek bir köleyle hiç yatmadım, ipten kazıktan kurtulmuş birine sarılmamı tanrı yazdıysa bozsun. Kamçı izlerini evli kadınlar öpsün. Ben bir hizmetçi olsam da, yine de atlılardan başkalarının arasına oturmam." Gerçekten, tutkuların birbirine bu denli ters olmasına şaşırıp kaldım ve bir hizmetçi kızın evli bir ka-

158) İÖ 67 yılında çıkan yasa (Lex Roscia) gereği, sahneden başlayarak on dört sıra senatörler sınıfına ayrılmıştı.

dının gururuna, kadının da hizmetçisinin basit zevklerine sahip olması inanılacak gibi değildi.

Böyle şakalaşırken, hizmetçi kızdan, hanımını çınar ormanına getirmesini istedim. Bu öneri kızın hoşuna gitti. Eteklerini toplayıp yürüdüğümüz yerdeki defne ağaçlarının arasından koşarak gitti. Çok geçmeden hanımını saklandığı yerden alıp yanıma getirdi. Kadın tüm yontulardan daha güzeldi. Onun güzelliğini anlatmak için sözcükler yetersiz kalır, ne desem az. Kendiliğinden dalgalı saçları omuzlarından aşağı dökülüyordu, alnı minicikti ve saçlarını geriye taramıştı, yanaklarına dek uzanan kaşları neredeyse gözlerine yakın bir yerde birleşiyordu, gözleri aysız bir gecedeki yıldızlardan daha parlaktı, burnu azıcık kıvrıktı, minicik ağzı, Praxiteles'in[159] yontusunu yaptığı Diana'nın ağzına benziyordu. Çenesi, boynu, elleri, ince altın bir zincire vurulmuş o bembeyaz ayakları: Paros[160] mermeri bunların yanında sönük kalmıştı. Bu yüzden, ilk kez o zaman, eski aşkım Doris'i beğenmeyip çoktan unuttum (...)

Ne geldi başına da,[161] ey Iuppiter, silahlarını atıp bir yana,
sesi soluğu çıkmayan bir öykü gibisin tanrılar arasında?
Şimdi çıkmalıydı boynuzlar korkunç alnında,
şimdi benzemeliydin apak bir kuğuya,
Gerçek Danae bu işte. Hele bir kalkış da bedenine dokunmaya,
nasıl da yakıcı bir ateş yayılacak her yanına (...)

Bu sözlerim hoşuna gitti ve o denli tatlı gülümsedi ki bulutun 127
ardından çıkan bir dolunay gibiydi. Parmaklarıyla ağzından çıkan sözlere tempo tutarak şunları söyledi: "Can sıkıcı bulmazsan, ey genç adam, bakımlı ve ilk kez bu yıl erkek konusunda deneyim kazanan bir kadını sana kız kardeş[162] olarak sunuyorum. Bir erkek kardeşin olduğunu biliyorum, araştırıp sormaktan hiç çekinmedim, ancak bir de kız kardeşin olsa ne olur? Benimle akrabalık ilişkin onunla oldu-

159) İÖ 4. yüzyılda yaşamış Yunanlı ünlü helkeltraş.

160) Paros Adası beyaz mermeriyle çok ünlüydü.

161) Tanrı Iuppiter, Europa'ya, Leda'ya ve Danae'a âşık olduğunda, onların karşısına sırasıyla boğa, kuğu ve altın bir damla kılığına girerek çıkmıştı.

162) 'Erkek kardeş' gibi 'kız kardeş' ifadesi de cinsel ilişkide bulunulan âşık anlamına gelmektedir.

ğu gibi olabilir. İstediğin zaman öpücüklerimin tadına bakmayı bir dene." Ben de şu yanıtı verdim: "Güzelliğinin aşkına, âşıklarının arasına benim gibi bir yabancıyı da alman için sana yalvarıyorum. Sana tapmama izin verirsen, karşında kendisini sana adamış birini bulacaksın. Bu aşk tapınağına karşılıksız girdiğimi düşünmemen için, sana erkek kardeşimi armağan ederim." "Birlikte olmadan yaşayamayacağın kişiyi bana armağan ediyorsun ha?" diye bağırdı ve sözlerini şöyle sürdürdü: "Onun ağzının içine bakıyorsun, ben seni nasıl arzuluyorsam, sen de onu öyle seviyorsun." Bunları söylerken sözlerinde o denli büyük bir tatlılık vardı ve sesi havada öyle tatlı yayılıyordu ki, Sirenlerin[163] hafif bir esintide şarkı söylediğini sanırdın. Hayran hayran ona bakarken ve tüm gökyüzü ne olduğunu bilmediğim bir parlaklıkla pırıl pırıl parlarken bu tanrıçanın adını öğrenmek istedim. "Hizmetçim adımın Kirke[164] olduğunu söylemedi mi sana?" dedi. "Ama Güneş'in soyundan gelmiyorum, ne de annem canı istediği zaman dünyanın dönüşünü durdurmuştur. Yazgı bizi birleştirecek olursa, yine de gökyüzüne borçlu olacağım. Buna karşın, sesleri çıkmadan düşünen tanrıların ne yaptığını bilmiyorum. Kirke, Polyaenus'u[165] durup dururken sevmedi: Bu iki ad arasında her zaman büyük bir aşk ateşi tutuşmuştur. İstiyorsan, beni kollarının arasına al. Meraklı birinin bizi görmesinden korkma: Erkek kardeşin buradan çok uzaklarda." Kirke bunları söyledi, kuş tüyünden daha yumuşak kollarıyla bana sarıldı ve çeşit çeşit otlarla kaplı bir çayıra uzandık.

Toprak ana çiçekler serpti İda Dağı'nın tepesine,
sarıldığında Iuppiter yasal bir aşkla sevgilisine,[166]
alev alev ateşler yanıyordu göğsünde:
Güller, menekşeler renk renk parladı,
gülümsedi beyaz zambaklar yemyeşil çayırda:
İşte böyle bir toprak Venüs'ü çağırdı yumuşak otlara,
ışıl ışıl bir gün kol kanat gerdi gizli aşkımıza.

163) Mitolojiye göre, İtalya'nın kuzey kıyılarında yaşayan ve gelip geçen gemicileri şarkılarıyla büyüleyip felakete sürükleyen kadın yüzlü kuşlar.

164) Mitolojiye göre, Güneş'in kızı ve büyüleriyle ünlü bir su perisi.

165) 'Dillere destan, çok ünlü' anlamına gelen Yunanca 'πολυαινος' sözcüğünü, Sirenler, Odysseus için kullanmışlardır.

166) Iuppiter'in kız kardeşi Iuno. Tanrılar arasında kız kardeş ya da erkek kardeşle cinsel ilişkide bulunmak uygun görülürdü.

Böyle bir çayırın üzerine uzanıp daha çok zevk almak için, birbirimize binlerce öpücük verdik (...)

“Neyin var?” diye bağırdı, “yoksa öpücüklerim hoşuna gitmiyor 128
mu? Açlıktan soluğum mu kokuyor? Acaba ter mi kokuyorum? Neden bunlar değilse, sen Giton’dan mı korkuyorsun?” Utancımdan kıpkırmızı kesildim, bedenimde kalan son gücümü de yitirdim ve elim ayağım kesildi. “Yalvarırım, kraliçem, düştüğüm bu zavallı duruma gülme,” dedim. “Bir büyünün etkisindeyim.” (...)

Kirke, hizmetçisine dönüp konuşmaya başladı: “Anlat, Khrysis, ama gerçeği söyle: Çirkin miyim yoksa bakımsız mı? Yoksa güzelliğimi gölgede bırakan bir kusurum mu var? Hanımına doğruyu söyle. Nasıl bir hata ettiğimi bilmiyorum.” Sesi çıkmayan hizmetçisinin elinden aynayı kaptı ve sevgililer arasındaki tüm gülümseme ifadelerini yüzünde denedikten sonra yerde tozlanan giysisini silkeledi ve hızla koşup Venüs tapınağına girdi. Ben ise, suçlu ve sanki hayalet görmüş gibi tir tir titreyerek, kendi kendime acaba gerçek zevkten yoksun mu kaldım diye sormaya başladım.

Tıpkı düşlerin aldattığı gibi gezinen gözlerimizi
deliksiz uyunan gecede, tıpkı altının çıkması gibi ortaya
toprak kazıldığında: Ellerimiz yönelir hırsızlığa hırsla,
atlarız hazinelerin üzerine, ter akar şakaklarımızdan
korku doldurur yüreğimizi, gizli gizli izleyen biri
sarsarsa diye, kucağımız altın doluyken bizi:
Sonra uçup gittiğinde düş ürünü bu sevinçler,
geri döndüğünde gerçekler, aklımız yitirdiklerini ister,
kaçıp giden düşler arasında dört döner (...)

Giton, Encolpius’a şunları söyledi: “Beni Sokrates’e özgü bir bağlılıkla sevdiğin için sana çok teşekkür ederim. Alkibiades,[167] önderinin yatağında bu denli el sürülmeden yatmamıştır.” (...)

167) Platon, *Symposium* (217-219)adlı yapıtında genç ve uçarı bir politikacı olan komutan Alkhibiades’i, filozof Sokrates’in, ele geçirdiği her türlü olanağa rağmen, bütünüyle ‘platonik’ biçimde sevdiği bir dost ve bir öğretmen olarak sunmuştur.

129 Giton'a şu yanıtı verdim: "İnan bana kardeşim, erkekliğime ne olduğunu anlamıyorum, kendimi erkek olarak hissetmiyorum. Bedenimin o parçası ölmüştü, oysa onun sayesinde bir zamanlar kendimi Akhilleus gibi hissederdim." (...)

Kapı çalınınca, benimle gizli saklı bir yerde yakalanıp da dedikoduya yol açmaktan korkan Giton, fırlayıp odanın gizli bir yerine kaçtı (...)

Khrysis yatak odama girdi ve hanımının yazdığı mektubu bana verdi, mektupta şunlar yazılıydı: "Kirke, Polyaenus'a esenlikler diler. Şımarık bir kadın olsaydım, kandırıldığımı düşünürdüm; oysa gücünü yitirdiğin için şimdi sana teşekkür ediyorum. Aldığım zevkle oldukça uzun bir zaman oyalandım. Ne yaptığını, eve yürüye yürüye mi gittiğini merak ediyorum; çünkü doktorlar gücünü yitiren insanların yürüyemediğini söylüyor. Genç adam, sana söyleyeceğim şu: Dikkat et de bir yerine inme inmesin. Ben hiçbir hastayı bu denli büyük bir tehlike içinde görmedim. Kesinlikle bitip tükenmiştin. Aynı soğukluk ellerine ayaklarına da yayılırsa, cenaze borazancılarına haber vermen iyi olur. Ağır bir haksızlığa uğramış olsam da, zavallı bir adama ilaç önermekten kaçınmam. Sağlıklı olmak istiyorsan, bunu Giton'dan iste. Üç gün erkek kardeşinden uzak uyursan, gücünü yeniden kazanırsın. Bana gelince, benden hoşlanmayacak birinin var olmasından korkmuyorum. Ne aynam ne de ünüm bana yalan söyler. Elinden gelirse, sağlıcakla kal."

Khrysis yakınma dolu mektubu okuyup bitirdiğimi görünce, "Böyle şeyler hep olur," dedi, "özellikle de kadınların gökten ayı indirdikleri bu toplumda. (...) Bu türden bir derdin çaresi bulunur. Hanımıma tatlı birkaç sözle yanıt ver ve onun kırılan yüreğini onarmaya çalış. Sana doğruyu söylemeliyim: Onu incittiğinden bu yana kendinde değil." Kızın bu önerisini seve seve yerine getirdim
130 ve şu mektubu yazdım: "Polyaenus, Kirke'ye esenlikler diler. Sevgili Kirke, sık sık yanıldığımı açıkça söylüyorum; çünkü ben hem insanım hem de henüz genç biriyim. Yine de, bugünden önce hiçbir zaman ölümcül bir günah işlemedim. Ben suçunu açıkça söyleyen bir sanığım: Buyurduğun her cezayı hak ettim. İhanet ettim, adam öldürdüm, tapınaklara ve tanrılara karşı geldim: Bu suçlar

için bir ceza bul. Öldürmek istersen, kılıcımı alıp geliyorum, beni kırbaçlamaktan mutlu olursan, çırılçıplak soyunup senin yanına koşa koşa gelirim. Benim değil, erkeklik organımın hata işlediğini unutma. Silahı olmayan hazır bir askerim. Bu işe kimin neden olduğunu bilmiyorum. Belki aklım hızlı davranınca, bedenim gecikti, belki de her şeyi birden arzuladığım bir sırada, zamanın geçmesiyle şehvet duygum ölüp gitti. Ne yaptım da böyle oldu, anlayamıyorum. Felç olmaktan sakınmamı söylüyorsun: Sana sahip olmamı sağlayan şeyi benden alıp götüren felçten daha büyüğü olabilirmiş gibi sanki. Yine de, senden özür dilememi şunu söyleyerek bitiriyorum: Hatamı onarmama izin verirsen, seni mutlu edeceğim." (...)

Bu biçimde söz vererek Khrysis'i yolladıktan sonra, suçlu bedenime daha çok özen gösterdim, banyo yapmayı bir yana bırakıp hafif bir masaj yaptım, biraz sonra güç verici yiyecekler yedim, yani soğan, sossuz sümüklü böcek boynuzu gibi ve daha az şarap içtim. Kısa bir yürüyüşten sonra, Giton'u yanıma almadan yattım. O kadını mutlu etme isteğim o denli büyüktü ki erkek kardeşimin gücü-
mü tüketmesinden korkuyordum. Ertesi gün, beden ve ruh bakı- 131
mından sağlıklı olarak kalkınca, o uğursuz yerden korksam da, aynı çınar korusuna gittim ve ağaçların arasında bana önderlik edecek olan Khrysis'i beklemeye başladım. Fazla dolaşmadım, Khrysis yanında yaşlı bir kadınla geldiği zaman önceki günkü yerde oturmuş bekliyordum. Beni esenledikten sonra, "Ey gururlu adam, aklını başına topladın mı?" diye sordu.

Yaşlı kadın göğsünden renk renk ipliklerden yapılmış bir kordon çıkardı ve boynuma doladı. Az sonra, tükürüğüyle karıştırdığı tozu orta parmağıyla aldı ve 'Hayır' dememe karşın alnıma sürdü. (...)

Bu şarkıyı söyleyip bitirdikten sonra, üç kez yere tükürmemi ve üç kez de küçük taşları göğsüme atmamı buyurdu, erguvan rengi bir beze sardığı bu taşlara önceden büyülü sözler söylemişti. Sonra ellerini uzatıp kasıklarımdaki gücü yoklamaya başladı. Kaslar aldıkları uyarıya karşılık verdiler ve erkeklik organım harekete geçerek kocaman oldu ve yaşlı kadının ellerini doldurdu. Kadın sevinçten yerinde duramıyordu ve, "Görüyor musun? Khrysis, bak, bak, başkaları için tavşanı nasıl da uyandırdım!" diye bağırdı (...)

Yaymıştı çevresine serinleten gölgelerini soylu çınar
üzeri yemiş dolu defne, titreyen serviler,
ve salınan tepeleriyle budanmış çamlar.
Suları köpük köpük bir dere akıyordu bunların arasında
oynaşa oynaşa çarpıyordu çakıl taşlarına sanki yana yakıla.
Bu yer uygundur aşka: Orman bülbülüyle kentli kırlangıç da
tanıktır buna, uçuşarak çayırlarda, kadife menekşeler arasında
gizli saklı aşkları süslüyorlardı söyledikleri şarkılarla.

Boynu mermer gibi pürüzsüz olan Kirke altın rengi bir yatakta uzanmış yatıyordu ve çiçekli bir mersin dalıyla yelpazeleniyordu. Beni görünce azıcık kızardı, kuşkusuz, önceki gün başına gelen kaba davranışı anımsamıştı; sonra, herkes gidince, beni çağırdı, gidip yanına oturdum, elindeki dalı gözlerimin önüne tuttu ve sanki aramıza duvar çekmiş gibi daha cesurca konuştu: "Ne haber, felçli adam? Bugün sapasağlam mı geldin?" "Soracağına denesene," diye yanıtladım. Kendimi onun kollarına bırakıp tatmin oluncaya dek büyü etkisi altında olmayan öpücüklerinin tadını çıkardım (...)

132 (Bedeninin güzelliği beni çağırıyordu ve birleşmeye doğru sürüklüyordu. Sayısız öpücükle birleşen dudaklarımızdan ıslak sesler çıkıyordu, kenetlenmiş ellerimiz her türlü aşk oyununu denemişti, bedenlerimiz sessiz bir tutkuyla birleşince ruhlarımız da tek soluk olmuştu.)[168] (...)

Böyle açık hakaretlerle kamçılanan Kirke, sonunda öç almaya yöneldi ve oda hizmetçilerini çağırıp beni omuzlarına almalarını ve kaba etlerimi kamçılamalarını buyurdu. Böylesine ağır bir hakaretle yetinmeyen Kirke, evdeki tüm hizmetçileri ve ayaktakımını çağırıp onlara benim üzerime tükürmelerini buyurdu. Ellerimle gözlerimi kapadım ve, bunları hak ettiğimi bildiğim için, hiç yalvarmadan öylece durdum ve kamçılanıp tükürük yağmuruna tu-

168) Filologlar, bir elyazmasında bu kısım için, 'Encolpius Endymion adındaki çocuktan söz ediyor' biçiminde bir not düşüldüğünü belirtmektedirler. Bu not, bu paragrafın yerinin burası olmadığını göstermektedir. Çünkü konu olarak ne önceki paragrafla ne de sonrakiyle uyum içindedir.

tulduktan sonra kapı dışarı edildim. Yaşlı kadın Proselenos da dışarı atıldı, Khrysis dayak yedi, tüm ev halkı üzüntü içinde aralarında fısıldaşıyor ve hanımlarının neşesini kimin kaçırdığını birbirine soruyordu (...)

Alınyazımdaki iniş çıkışları düşününce, biraz cesaretlendim ve Eumolpus uğradığım hakaret yüzünden sevinç duymasın, Giton da üzülmesin diye kırbaç izlerini ustalıkla gizledim. Gerçekten, duyduğum utanç yüzünden yapabildiğim tek şey, hastaymış gibi davranmak oldu; yatağa girince, başıma gelen tüm bu kötülüklerin nedeni olan kadına öfkelenmeye başladım:

Üç kez iki yanı keskin, korkunç baltayı aldım elime,
üç kez lahana sapından daha da bitkin düşünce,
korktum, çünkü ellerim titrerken yaramıyordu işe.
Yapamıyordum, oysa amacım bitirmekti işi az önce;
kış ayazından daha da soğuktu, korkudan buz gibi,
çekilmişti binlerce kırışıklıkla kaplı erbezlerinin arasına.
Böylece veremedim cezasını, uzatmayınca başını dışarıya,
baş belamın ölümcül korkusu alınca beni alaya,
ben de başladım kalp kıran hakaretler savurmaya.

Dirseğime dayanıp, söz dinlemeyen kendini bilmeze şunları söyleyerek çıkıştım: "Tüm insanların ve tanrıların yüzkarası, sen bu işe ne diyorsun? Ciddi varlıklar arasında adın anılmaz bile. Sana ne ettim de beni gökyüzünden yeraltı dünyasına sürükledin? Gençlik yıllarımın gücünü elimden aldın, beni yaşlılar gibi elden ayaktan düşürdün. Yalvarırım, güçsüzlük belgeni elime tutuşturma." Bu sözleri öfkeyle söylediğimde,

gözlerini dikmiş yere, duruyordu öylece,
konuşmam bitince, yüzünü kaldırıp bakmadı bile,
esnek söğüde benziyordu ya da boynu eğri haşhaş çiçeğine.

Bu denli aşağılayıcı bir biçimde onu azarladıktan sonra, konuşmamdan pişmanlık duymaya başladım ve gizli bir utanç içimi kapladı; çünkü, utanma duygumu bir yana bıraktıktan sonra, bedeni-

min o uzvuna söz söylemeye kalkışmıştım; oysa saygıdeğer insanlar bedenlerinin o bölümünü düşünmeye bile değer bulmaz. Uzun uzun alnımı ovuşturduktan sonra, "İçimden gelen doğal bir haykırışla üzüntümden kurtulmak istediysem, kötü bir şey mi yaptım ben?" diye kendime sordum. "Midemiz, boğazımız ve hatta başımız sık sık ağrıdığı zaman kötü sözler söyleme alışkanlığımız yok mudur? Odysseus[169] yüreğiyle kavga etmedi mi, birtakım tragedya sanatçıları, sanki duyuyorlarmış gibi, gözlerine kızıp bağırmazlar mı? Gut hastalığına tutulanlar ayaklarına söylenirler, el eklemleri sızlayanlar ellerine, şaşılar gözlerine, sık sık ayak parmaklarını incitenler, canları yandığında ayaklarına suç bulurlar:

Neden bana bakıyorsunuz, ey Cato'lar,[170] kırıştırıp alnınızı,
neden küçümsüyorsunuz gösterişsiz bir uğraşıyı?
Sevinç saçan bir kibarlık gülerek dinler benim yalın konuşmamı,
pırıl pırıl bir dille anlatır, halkın ne yaptığını.
Kim bilmez kucaklaşmayı, kim bilmez aşk şakalarını?
Kim yasaklar sıcacık yatakta bedenin alev almasını?
Epikuros buyurdu bilgelerin âşık olmasını,
O, gerçeğin babası; dedi ki, budur yaşamın amacı." (...)

"İnsanların boş boş inanmasından daha kandırıcı, yapmacık bir çatık kaştan da daha göstermelik hiçbir şey yoktur." (...)

133 Kendi kendime böylece verip veriştirdikten sonra, Giton'u çağırdım ve, "Anlat bakalım, kardeşim," dedim, "ama doğruyu söyle: Ascyltos seni benden alıp götürdüğü o gece sana bir kötülük etti mi yoksa gecenin aşksız ve namuslu geçmesiyle yetindi mi?" Oğlan, gözlerine dokundu ve son derece açık sözlerle Ascyltos'un kendisine kaba güç uygulamadığına ant içti (...)

Eşiğe diz çöküp tanrısal buyruk için yakardım:

169) Odysseus da, karısının taliplerini öldürmeyi düşündüğünde, yüreğine aynı biçimde seslenmiştir (*Odysseia*, XX, 18-21).

170) Roma'da ağırbaşlılığın ve sertliğin simgesi olan, Yaşlı ya da Gelenekçi Cato adlarıyla da tanınan Marcus Porcius Cato (İÖ 234-149).

"Ey Nymphelerin ve Bakkhos'un yoldaşı,[171]
seni güzel Venüs yolladı,
uçsuz bucaksız ormanlara tanrı diye atadı,
ünlü Lesbos ve yeşil Thasos[172] yerine getirir tüm arzularını,
sana tapan Lydialı, senin için kenti Hypaepa'da[173] tapınak yaptı:
gel, ey Bakkhos'un koruyucusu, orman perilerinin aşkı
dinle korku dolu dualarımı. Gelmedim yanına,
bulanıp kana, inançsız düşman gibi uzatıp sağ elimi
sürmedim tapınaklara, ama tüm bedenimle olmasa da,
zavallı ben girdim günaha, baş edemeyince sıkıntılarla.
Az olur cezası, kim zor durumda girerse günaha.
Yakarıyorum sana, huzur ver ruhuma, küçük suçumu bağışla,
yazgı ne zaman gülümseyerek bakarsa bana,
katlanmayacağım saygınlığının armağansız kalmasına.
Ey yüce tanrı, eksik olmayacak sunaklarında
boynuzlu bir keçi, sürünün efendisi,
bağrışan bir domuzun yavrusu da adanacak sana
ana sütüyle besleniyor körpecik daha.
Kadehler köpürecek bu yılın şarabıyla,
Gençler çakır keyif sevinçli adımlarla
dolanacaklar üç kez tapınağının etrafında.

Ben böyle yakarırken ve umudumu yitirmek üzere olduğum konuya kurnazca özen gösterirken, o yaşlı kadın tapınaktan içeri girdi, darmadağınık saçlarıyla, kara giysisiyle çok çirkindi, beni tutup dışarı çıkardı (...)

"Hangi baykuşlar seni yiyip bitirdi; gecenin karanlığında, üç 134
yol ağzında hangi pisliğe ya da cesede bastın? Çocukluğunda bile kendini koruyamadın, yumuşakbaşlıydın, zayıftın, yokuş yukarı

171) Bağ, bahçe ve üzüm bağlarının tanrısı olan Priapos'a, başlangıçta, Anadolu'nun Mysia bölgesinin (Çanakkale ve Balıkesir yöreleri) Lampsakos (Çanakkale Boğazı'nın kıyısındaki Lapseki) kentinde, sonra Yunanistan'da, daha sonra da Roma'da saygı gösterilip tapılmıştır. Erkeklik organı çok büyük olarak betimlenen Priapos, üreme ve doğanın bereket simgesi olmuştur.

172) Bugünkü Midilli ve Taşoz adaları.

173) Anadolu'nun Lydia (Ege) Bölgesi'nde Boz Dağlar'ın eteğindeki Birgi kasabası.

çıkan bir at gibi yorgundun, gücünü kuvvetini yitirdin. Tek başına başarısızlığa uğramakla yetinmedin, tanrıların öfkesini üzerime kışkırttın." (...)

Hiçbir şeye karşı koymayan beni yeniden Priapos rahibesinin odasına sürükledi ve yatağın üzerine attı, kapıdan bir sopa kapıp yine hiç konuşmayan bana vurmaya başladı. İlk vuruşta sopa kırılıp da darbelerin gücü azalmasaydı, belki de kafam ve kollarım kırılacaktı. Erkeklik organıma vurunca kendimi tutamayıp inledim, gözyaşlarım sel gibi akarken, sağ kolumla başımı kapatıp yastığın üzerine iki büklüm düştüm. Yaşlı kadın da ağlamaya başlayıp yatağın öbür yanına oturdu ve titreyen sesiyle bu denli uzun süren yaşamına lanetler yağdırmaya başladı, o sırada, Tanrı Priapos'un rahibesi içeri girdi ve, "Yeni bir mezarın önüne gelmiş gibi benim odama neden girdiniz?" dedi. "Üstelik de yas tutanların bile güldüğü bir bayram gününde?" (...)

Yaşlı kadın, "Bak Oenothea, bu delikanlıyı görüyorsun, değil mi?" dedi. "Kötü bir yıldızın etkisi altında doğmuş; çünkü malını ne bir oğlan çocuğuna ne de bir genç kıza satabiliyor. Bu denli şanssız bir adam görmemişsindir: Erkeklik organı suyun içindeki deri parçası gibi. Kirke'nin yatağından zevk almadan çıkan adamın nasıl biri olduğunu düşünüyorsun?" Oenothea bunları duyunca ikimizin arasına oturdu ve uzun uzun başını salladıktan sonra, "Bu hastalığı iyi edebilecek biri varsa o da benim," dedi. "Yalan söylediğimi sanmayın, delikanlının gece benimle uyumasını istiyorum (...) bakın bakalım nasıl da bir boynuz gibi sert olacak:

Ne görüyorsan yeryüzünde, tümü bana kul köle.
Ben isteyince, çiçekli toprak suyunu yitirip döner çöle,
ben isteyince, varsıllığını saçar her yere,
korkunç kayalardan Nil'in suları fışkırır gökyüzüne.
Koca deniz yatıştırır dalgalarını benim önümde,
dindirir kuzey yeli esintilerini sessizce ayaklarımın dibinde.
Irmaklar ve kaplanlar 'Peki' der her sözüme
yılanlara buyurdum dik durmalarını toprağın üzerinde.
Neden çenemi yoruyorum sudan şeylerle?

İndiririm yere ayın görüntüsünü büyülerimle,
zorlarım Güneş'i atlarının yolunu değiştirsin diye,
yeryüzünden başka yöne."
[Soluğum çok güçlüdür. Boğaların öfkesini yatıştırır
bakirelerin önünde; büyülü ezgileriyle güneşin kızı Kirke
Odysseus'un dostlarını soktu bambaşka bir biçime.
Proteus[174] girer kılıktan kılığa, canı hangisini isterse.
Ben İda Dağı'nın çalılarını durdurabilirim denizin dibinde
Ters akıtabilirim ırmakları bu becerimle en yüksek tepelere.]

Bu denli olağanüstü sözlerden korkup ürperdim ve yaşlı kadına **135**
daha dikkatli bakmaya başladım (...) Oenothea, "Buyruklarıma boyun eğin!" diye bağırdı (...) Özenle ellerini sildikten sonra, yatağın üzerine eğildi ve beni ardı ardına öptü..

Oenothea, altarın ortasına eski bir masa yerleştirdi. Üzerini korlaşmış kömürle doldurdu; eski, kırık bir çanağı da sıcak ziftle onardı. Sonra, tahta çanağı alırken düşürdüğü çiviyi yeniden duvara çaktı. Az sonra da kare bir pelerine bürünüp kocaman bir tencereyi ateşe koydu, aynı zamanda et kancasında asılı duran torbayı çatalla indirdi, bunun içinde kullanılmak üzere ayrılmış bakla taneleri ve çok eskiden kalma, parça parça olmuş bir domuz kafası vardı. Torbanın ipini çözüp baklaların birazını masanın üzerine döktü ve özenle ayıklamamı buyurdu. Dediğini yapmaya başladım ve taneleri son derece pis kabuklarından özen göstererek ayırıyordum. Ama o beni beceriksizlikle suçlayarak hırsla baklaları aldı ve dişleriyle koparak soyup sineğe benzeyen kabukları yere tükürdü (...)

Yoksulluktan kaynaklanan zekâsına ve her bir işte gösterdiği becerisine hayranlıkla bakıyordum:

Parlamıyordu altın üzerindeki fildişi, Hindistan'dan gelme;
ışık saçmıyordu toprak, üzerine basılan mermeriyle,
verse de armağanlar, hor görülüyordu yine de,
Ceres'in ıssız korusu çevrilmiş söğütten bir çitle,
....

174) Biçim değiştirebilen deniz tanrısı.

ucuz tornada bir iki hareketle biçimlenmiş toprak kupalar.
Bu yanda yumuşak ıhlamurdan bir tekne ve esnek söğütle
örülmüş tabaklar, pişmiş çamurdan şarap lekeli çanaklar.
Saman ve çamurla örülmüş duvarda koca çiviler sıra sıra,
sarkıyordu bir de yeşil sazlardan yapılma ince bir sopa.
Bundan başka, küçük kulübede duman rengi kirişlere
asılmıştı ne varsa, karışmış kokulu çelenkler arasına
üvezler, oradan buradan sarkmakta kuru kekikler,
....
salkım salkım kurumuş üzümler: Bir zamanlar Atina'da
böyleydi konuksever tapılası Hekale'nin[175] evi,
Musalar aktardılar onu gelecek kuşaklara
yılların tanıklığında Kallimakhos'a hayranlıkla.

136 Yaşlı kadın bir parça et çıkardığı ve kendisiyle yaşıt domuz kafasını bir çatalla et kancasına taktığı sırada, boyu yetişmediği için üzerine çıktığı çürük tabure kırıldı ve olanca ağırlığıyla ateşin üzerine düştü. Küçük tencerenin sapı kırıldı ve az önce canlanan ateşi söndürdü. Kadının dirseği yanan odunlara değdi ve tüm yüzü çevreye saçılan küllere bulandı. Allak bullak olup ayağa fırladım ve kadıncağızı ayağa kaldırdım, ama gülmeme engel olamamıştım (...)

Oenothea, iş aksamasın diye, ateş almak için koşarak komşuya gitti (...)

Evin kapısına doğru ilerledim (...)

İşte, her gün öğleyin gelip yaşlı kadının elinden bir şeyler yediklerini sandığım üç kutsal kaz bana saldırdı ve ben tir tir titrerken korkunç ve öfke dolu bir tıslamayla çevremde dönüp duruyorlardı. Biri giysimi parçaladı, biri de sandallarımın bağcıklarını çözüp çekiştirmeye başladı; öbürü de yabanıl bir önder öğretmen edasıyla bacağımı ısırmak için hiç zaman yitirmedi. Her şeyi unutup küçük

175) Yaşlı ve yoksul bir kadın kadın olan Hekale, Atinalı Kral Theseus'u büyük bir konukseverlikle evinde ağırlamıştı. Büyük ozan Kallimakhos onun hakkında bir şiir yazmış, ama bu yapıt günümüze ulaşmamıştır.

masanın bacağını kopardım ve son derece savaşkan hayvana elimdeki silahla vurmaya başladım. Hafif darbelerle yetinmeyip kazı öldürerek öcümü almış oldum:

Sanıyorum, Hercules de böyle zorladı
Stymphalos[176] kuşlarını gökyüzüne kaçmaya
ve *Harpyia*ları[177] pisliklerini akıta akıta,
Phineus'u kandıran yemekler pislikle karışınca.
Ödü patladı havanın, alışık olmadığı çırpınışlarla,
titredi korkudan, gökteki sarayda sürüyor kargaşa (...)

Öbür kazlar, dökülüp her yana saçılan baklaları toplamıştı ve bence önderlerini yitirdikleri için tapınağa dönmüşlerdi; bu sırada, ganimetimden ve öcümü almaktan dolayı sevine sevine ölmüş kazı yatağın arkasına sakladım ve bacağımdaki pek derin olmayan yarayı sirkeyle sildim. Yaşlı kadının beni azarlamasından korktuğum için, pılımı pırtımı toplayarak evden çıkıp gitmeyi tasarladım. İçi kor dolu bir kapla gelmekte olan Oenothea'yı gördüğümde, daha kulübenin eşiğinden dışarı adımımı bile atmamıştım. Bu yüzden, geri döndüm, üst giysimi çıkardıktan sonra, sanki geç kaldığı için onu bekliyormuş gibi girişte durdum. Getirdiği ateşi kuru sazların üzerine yerleştirdi, pek çok odunu da bunların üzerine yığdıktan sonra, gecikme nedenini anlatıp özür dilemeye başladı; arkadaşı, âdet olduğu üzere, üç kadeh şarap içmeden onu bırakmamış. "Ben yokken sen ne yaptın bakalım? Baklalar nereye gitti?" diye sorunca, övgüye değer bir iş yaptığımı düşündüğüm için, ben de sırayla her şeyi ona anlattım ve, üzülmesin diye, uğradığı zararın karşılığı olarak kazı çıkarıp getirdim. Yaşlı kadın Oenothea

176) Arkadia'da, Stymphalos Gölü'nde yaşayan bu avcı kuşların tüyleri bronzdandı ve insan etiyle besleniyorlardı. Çevreye çok zarar vermeye başlayınca, Tanrı Hercules, aldığı buyruk üzerine bu kuşları öldürmüştür.

177) Salmydessus Kralı Phineus, tanrılara özgü geleceği bilme yeteneğini kötüye kullandığı için (ya da ikinci karısının yalanları yüzünden oğullarının gözlerini kör ettiği için) Zeus onun gözlerini kör etmiş ve Harpyiae adı verilen kadın kafalı kuş bedenli yaratıkları onun başına yollamıştı: Son derece kirli olan bu yaratıklar, yemek sırasında Phineus'a saldırıp önünden yiyeceklerini alıyorlardı. Alamadıklarını da pisletiyorlardı. Kral altın posta giden yolu gösterince, Argonautlar'dan Zetes ve Kalais Kralı bu cezadan kurtarmışlardır.

kazı görünce öğle büyük bir çığlık attı ki kazların yine eşikten içeri girdiklerini sanırdın. Allak bullak olmuştum ve yeni bir suç işlemiş olmaktan dolayı şaşırıp kaldığım için neden bu denli öfkelendiğini ya da neden benden çok kaza acıdığını soruyordum. Ellerini
137 şaklatarak, "Adi, alçak, bir de konuşuyorsun ha?" diye bağırdı. "Ne denli büyük bir suç işlediğini bilmiyorsun: Priapos'un, tüm evli kadınların çok sevdiği canının içi sevgilisini öldürdün. Hiçbir şey yapmadığını sanma, görevliler bunu öğrenirse, çarmıha gerilirsin, daha önce hiç leke sürülmeyen evimi kana bulayıp kirlettin, düşmanlarımdan biri isterse, senin yüzünden beni rahibelikten atar." (...)

"Yalvarırım bağırma," dedim, "bu kaz yerine ben sana devekuşu vereyim." (...)

Ben bu olup bitenleri şaşkınlıkla düşünürken, Oenothea yatağın üzerinde oturmuş kazın yazgısına dövünüp duruyordu; bu arada, yaşlı kadın Proselenos tapınağa adak için getirilen malzemelerle geldi ve ölü kazı görünce, neden öldüğünü sorduktan sonra, yana yakıla ağlamaya ve bana acımaya başladı, sanki tapınağın kazını değil de babamı öldürmüştüm. Can sıkıntısından yorgun düşünce, "Yalvarırım," dedim, "sizin huzurunuzu kaçırdıysam, bir cinayet işlediysem, elimin işlediği suçu temizlememe izin verin (...) İşte iki altın veriyorum, bununla hem tanrılar hem de kaz satın alabilirsiniz." Oenothea bunları görünce, "Bağışla, delikanlı," dedi, "ben senin için endişeleniyorum. Bu benim sevgimi kanıtlar, kötü niyetli olmadığımı gösterir. Bu yüzden, herhangi birinin bu işi öğrenmemesi için elimizden geleni yapacağız. Sen de işlediğin suçu bağışlamaları için tanrılara yalvar."

Para kimdeyse, güven içinde gider denizde,
yazgısını belirler isteğine göre.
Danae'ı eş alabilir kendine, Akrisios'a buyurabilir
inanmasını Danae'ın[178] inandığı şeye.

178) Argos Kralı Akrisios'a, kızı Danae'ın oğlu tarafından öldürüleceği uyarısı gelmiştir. Bunun üzerine, kral, kızını bronzdan bir kuleye kapatır. Ama Zeus altın bir damla biçimine (bkz. dipnot 159) girip Danae'ın yanına gelir ve Danae, daha sonra istemeyerek dedesini öldürecek olan Perseus'u doğurur.

Şiirler yazabilir dize dize, söylevler verebilir,
buyruklar yağdırabilir herkese,
davasını savunabilir, Cato'dan[179] da üstün olabilir.
Avukatsa –kanıtlasın, kanıtlamasın– kazanabilir,
Servius ve Labeo gibi olabilir. Konuştum yeterince:
Para sunarak istediğini elde edebilirsin sen de,
Tanrı Iuppiter vardır para kasasının içinde (...)

Ellerimin altına bir şarap kupası koydu ve uzattığım parmaklarımı pırasa ve maydanozla sildikten sonra bir dua okuyarak şarabın içine fındıkları attı. Fındıkların dibe çökmesi ya da şarabın yüzünde kalmasına göre bir sonuca varıyordu. İçi boş ve hafif fındıkların yukarıda, içi dolu ve ağır olanların ise dibe oturduklarını görüyordum (...)

Kazın göğsünü yarıp koskoca karaciğerini çıkardı ve buna bakarak bana geleceğimi söyledi.

Ayrıca, işlediğim suçtan geriye iz kalmasın diye, tüm kazı şişlerle parça parça etti; kendisinin de söylediği gibi, az önce ölümün eşiğinde olan bana güzel bir ziyafet çekti (...)

İki kadın arasında da şarap su gibi akıyordu (...)

Oenothea deriden yapılmış küçük bir çubuk çıkardı; bunu yağ, 138
biraz biber ve çekilmiş ısırgan otu tohumuna buladıktan sonra, yavaş yavaş arkamdan içeri sokmaya başladı (...)

Hiç acıması olmayan yaşlı kadın bu karışımı kalçalarıma da sürmeye başladı. Dereotu suyunu pelin otu ile karıştırıp kasıklarımı bununla yıkadıktan sonra, yeşil ısırgandan bir demet aldı ve göbeğimin altına yavaş yavaş vurmaya başladı (...)

İki yaşlı kadın, şarap ve şehvet yüzünden kendilerinden geçseler de, kaçtığım yoldan beni izlediler ve ben kaçarken birkaç mahalle boyunca ardımdan koşup kovaladılar; bir yandan da, "Hırsızı yakalayın!" diye bağırıyorlardı. Deli gibi koşarken tüm parmak-

179) Genç Cato adıyla da anılan Cato Uticensis. Bkz. dipnot 113 ve 114.

larımın kan içinde kalmasına karşın, yine de onların elinden kaçıp kurtuldum (...)

"Daha önce senin yazgını küçümsemiş olan Khrysis, yaşamını tehlikeye atarak şimdi senin ardından gitmeye karar verdi." (...)

"Ariadne ya da Leda[180] onun gibi güzel miydiler? Onun güzelliği karşısında Helena ve Venüs birer hiçtiler. Kavga eden tanrıçalara hakemlik eden Paris, güzellik yarışmasında onu görmüş olsaydı, hem Helena'yı hem de öbür tanrıçaları ona feda ederdi. Senden gizlice bir öpücük almama izin verilse, tanrısal göğsünü kollarımla sarabilsem, belki bedenim eski gücünü kazanabilirdi ve bedenimin büyüyle uykuya dalan o kısmı, inanıyorum ki, kendine gelirdi. Ettiğin hakaretler beni üzmedi: Yediğim dayağı anımsamıyorum; kapı dışarı edilişimin oyun olduğunu düşünüyorum. Benimle yeniden dost olabilsen." (...)

139 Sanki aşkımın hayaliymiş gibi, yatağı aralıksız debelenmelerimle sarstım (...)

"Yalnız benim ardıma düşmedi tanrısal güçle amansız yazgı. Daha önce Hercules[181] sürülüp Inachia kıyısından yeryüzünü taşıdı, yine benden önce Laomedon[182] iki tanrının uğursuz öfkesini uyandırdı, Iuno, Pelias'ın[183] ardına düştü, Telephos[184] bilmeden silaha sarıldı, Odysseus,[185] Neptunus'un krallığını sarstı. Beni de Hellespontoslu[186] Priapos'un öfkesi bırakmadı karalarda ve denizlerde (...)

180) Girit Kralı Minos'un kızı olan Ariadne, Atinalı Theseus'u labirentten kurtarmış ve onunla kaçmıştı. Ama Theseus onu Naxos Adası'nda bırakmıştı. Tanrı Dionysios, Ariadne'ye âşık olmuş ve ona armağan ettiği taç gökyüzünde yıldızların arasında yer almıştır. Leda ise Zeus'tan doğan ikiz çocukları Kastor ile Polydeukes'in ve Helena'nın annesidir.

181) Güçlü Hercules, dünyayı omuzlarında taşıyan Atlas'a kısa bir süre yardım ederek onun yükünü taşımıştır.

182) Troia surlarının yapımında kentin kralı Laomedon'a yardım eden Apollon ve Poseidon, iş bittiğinde paralarını alamayınca ona düşman olmuşlardır.

183) Iolcus Kralı Pelias, annesinin üvey annesini öldürerek Iuno'yu gücendirmiştir.

184) Mysia Kralı Telephus, Troia'ya gitmekte olan Yunanlılar'la dövüşmüş, Akhilleus'un attığı okla yaralanmış, sonra aynı okun pasıyla iyileşmiştir.

185) Yıllarca denizlerde dolaşan Odysseus, Poseidon'u öfkelendirmişti.

186) Hellespontus, Çanakkale Boğazı'nın eski adıdır. Bkz. dipnot 169.

Giton'a beni birisinin arayıp aramadığını sordum. "Bugün kimse gelmedi," dedi. "Ama dün çirkin olmayan bir kadın kapıdan içeri girdi, uzun uzun benimle konuştu, ben onun sorularından yorulup bitkin düşünce, en sonunda, zarar gördüğün için inatçılığını sürdürecek olursan, senin cezayı hak ettiğini ve köleler gibi cezalandırılacağını söyledi." (...)

Ben yana yakıla konuşurken, Khrysis içeri girdi, bana doğru koşup sımsıkı sarıldı ve konuşmaya başladı: "Seni umduğum gibi buldum: Canım benim, yaşam kaynağım, benim kanımdan başka bir şeyle sen bu ateşi söndüremeyeceksin." (...)

Yeni kölelerden biri içeri girdi ve iki gün ortalıkta görünmediğim için efendimin bana çok kızdığını söyledi. Uygun bir özür bulmam benim için iyi olacaktı. Çünkü öfkesi beni kamçılamadan geçecek gibi değilmiş (...)

Philomena adında oldukça saygın bir kadın, gençliğindeki be- 140
cerileri sayesinde, sık sık, birçok miras elde etmişti; sonra, gençlik çağı geçip yaşı ilerleyince, oğlunu ve kızını çocuğu olmayan yaşlıların yanına veriyor ve böylece becerisini sürdürüyordu. İşte bu kadın, Eumolpus'a geldi ve çocuklarını onun deneyimli ve dürüst ellerine bırakmak istiyordu (...) Tüm yeryüzünde gençleri sağlıklı öğretilerle eğitebilecek tek kişinin Eumolpus olduğuna inanıyordu. Kısacası, Eumolpus'un konuşmalarını dinlemeleri için çocuklarını onun evinde bırakmak istiyordu (...) çocuklarına miras olarak yalnız bunu bırakabilirdi. Söylediği gibi de yaptı. Tatlı bir çocuk olan oğluyla son derece güzel kızını yatak odasında bıraktı ve adaklarını yerine getirmek üzere tapınağa gidiyormuş gibi yapıp çekip gitti. Bana bile bir çocuk gözüyle bakacak denli onurlu olan Eumolpus, kızı kutsal 'cinsel yakınlaşma' dersine çağırmakta hiç zaman yitirmedi. Ama hem herkese gut hastası olduğunu ve böğürlerinin ağrıdığını söylemişti hem de, yalanı ortaya çıkarsa, oynadığımız tüm oyunun ortaya çıkma tehlikesi vardı. Söylediği yalanla güven vermek için, kızdan sunulan 'iyiliğin' üzerine oturmasını istedi. Corax'a da kendisinin uzandığı yatağın altına girmesini ve ellerini yere koyup efendisini kalçalarıyla kımıldatmasını buyur-

du. Corax bu buyruğu yavaş hareketlerle yerine getiriyordu ve genç kızın becerisine benzer hareketlerle karşılık veriyordu. İşin tamamlanmasına yakın, Eumolpus işi hızlı yapması için yüksek sesle Corax'ı yüreklendiriyordu. Böylece, uşağıyla genç kız arasındaki yaşlı adam sanki salıncakta sallanıyordu. Eumolpus bu işi birkaç kez kendisi de gülerek yapmıştı. Kızın kardeşi bu cambazlığı anahtar deliğinden hayranlıkla izlerken, ben de alışkanlığımı yitirmemek için, benim yaklaşmama izin verip vermeyeceğini denemek üzere oğlana sokuldum. Akıllı çocuk onu okşamama ses çıkarmadı, ancak orada da düşmanca bir tanrısal güç beni buldu (...)

"Bana eski kudretimi geri veren daha büyük tanrılar vardır. Çünkü ruhlarımıza yön veren Tanrı Mercurius, öfkeli bir elin kesip aldığını, desteğini eksik etmeyerek bana geri verdi. Protesilaos'tan[187] ya da eski kahramanların herhangi birinden daha iyi durumda olduğumu anlayabilirsin." Bunları söyledikten sonra giysimi kaldırdım ve kendimi tümüyle Eumolpus'a kanıtladım. Ama o ilkin korktu, sonra inanmak için iki eliyle tanrıların nimetini tuttu (...)

"Tanrıların ve insanların en bilgesi Sokrates, hiçbir zaman bir handan içeriye bakmamış ve gözlerini herhangi bir kalabalığa dikmemiş olmakla övünürmüş. Her zaman bilgece konuşmaktan daha uygun hiçbir şey yoktur." (...)

"Bunların tümü doğru," dedim: "Çünkü hiç kimse, başkasının malına göz diken adamdan daha ivedilikle kötü bir duruma düşmemeli. Serseriler, hırsızlar, küçük kutuları ya da parayla şıngırdayan keseleri yem olarak kalabalığın içine atmazlarsa geçimlerini nereden sağlarlardı. Konuşmayan yaratıkların yemle avlanmaları gibi, insanlar da bir parça umudun ucuna takılmazlarsa, yakalanamazlar." (...)

141 "Söz verdiğin gibi, senin gemin Afrika'dan para ve köle getirmedi. Miras avcıları da artık yorgun düştükleri için, eli açık davran-

187) Troia'ya karşı yapılan savaşta Thessalialılar'ın önderi olan Protesilaos, orada öldürülen ilk adam olmuştur. Ölülerin ruhlarını Hades'e götüren Tanrı Hermes, onun öldükten sonra bir kez yeryüzünü ziyaret etmesine dul karısının ricası üzerine izin vermiştir.

maz oldular. Ya ben yanılıyorum ya da ortak yazgımız pişman olmaya başladı." (...)

"Azatlılarımın dışında vasiyetimde belirtilen özellikleri taşıyan herkes, şu koşulla, verdiklerimi alacak: Bedenimi parçalayıp halkın gözü önünde yerlerse." (...)

"Bazı soylarda şimdiye dek böyle bir yasanın süregeldiğini biliyoruz: Ölenleri yakınları yermiş, öyle ki, hasta olurlarsa, öldüklerinde etleri kötü olacağı için, onlara kızarlarmış. Bunun için, arkadaşlarımdan buyruklarımı yerine getirmelerini istiyorum, ancak nasıl bir istekle ruhumu tükettilerse, bedenimi de öyle yesinler." (...)

Para söylentisi zavallıların gözlerini ve ruhlarını kör ediyordu.
Gorgia gömü törenine eşlik etmeye hazırdı (...)

"Midenin bulanacak olması korkutmuyor beni. Bir saatlik bir sıkıntı karşılığında midene yığınla iyi şey vaat edersen, sözünü dinleyecektir. Gözlerini kapa ve insan eti değil de bir milyon *sestertius* yediğini düşün. Etin tadını değiştireceğimiz baharatlar da bulabiliriz. Çünkü hiçbir et tek başına güzel değildir, ama ustalıkla tadı değiştirilebilir ve böylece midenin hoşuna gider. Bu düşünceyi örneklerle de kanıtlamak istersen, Saguntumlular[188] Hannibal tarafından kuşatıldıklarında, miras beklentisi içinde olmamalarına karşın, insan eti yediler. Petelia[189] halkı da son kıtlıkta aynısını yaptı, bu şölende yalnızca karınlarını doyurdular, ellerine başka hiçbir şey geçmedi. Numantia[190] kenti Scipio tarafından ele geçirildiğinde, çocuklarını göğüslerine bastırmış tutan anneler bulundu, bu çocukların bedenlerinin bazı yerleri yenmişti." (...)

188) İspanya'nın Akdeniz kıyısında, Roma'nın bağlaşığı olan bir kent. Bugünkü Murviedro.

189) Kroton'un kuzeyinde çok eski bir kasaba.

190) İspanya'da Genç Scipio Africanus'un yerle bir ettiği, bugünkü Garray kenti.

Kaynakça

Çeviriler

Petronius, *Satyricon*, İngilizce'ye çeviren: Michael Heseltine, Loeb Classical Library, Harvard University Press, Londra, 1997.
Petronio Arbitro, *Satiricon*, İtalyanca'ya çeviren: Vincenzo Ciaffi, Unione Tipografico-Editrice Torinese, Torino, 1951.
Petronius Arbiter, *Satirikon*, *Eski Roma'da Aşk ve Sefahat Hayatı*, Türkçe'ye çeviren: Hüsmen Tuğanay, Sanat Neşriyat A.Ş. 1969.

Özgün Kaynaklar

Plinius, *Naturalis Historia*, cilt V, Teubner, Leipzig, 1897.
Plutarkhos, *Moralia*, cilt I, Teubner, Leipzig, 1925.
Quintilianus, *Institutio Oratoria*, Loeb Classical Library, cilt IV, New York, 1922.
Tacito, *Annali*, cilt II, İtalyanca'ya çeviren: Bianca Ceva, Biblioteca Universale Rizzoli, Milano, 1990.

Tacito, *gli Annali*, İtalyanca'ya çeviren: Luigi Annibaletto, Garzanti, Milano, 1974.

Çağdaş Yapıtlar

E. J. KENNEY (yay. haz.), *The Cambridge History of Classical Literature*, cilt II, Cambridge University Press, Cambridge, 1982.

E. C. KENNEDY, A. R. DAVIS, *Two Centuries of Roman Prose*, Macmillan St. Martin's Press, Glasgow, 1972.

G. B. CONTE, *The Hidden Author, an Interpretation of Petronius' Satyricon*, Berkeley, 1996.

G. B. CONTE, *Latin Literature, a History*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore, 1994.

H. J. ROSE, *A Handbook of Latin Literature*, Methuen, University Paperbacks, Londra, 1967.

Michael Von ALBRECTH, *a History of Roman Literature*, cilt II, E. J. Brill, Leiden, 1997.

P. G. WALSH, *The Roman Novel*, Cambridre University Press, Londra, 1970.

S. J. HARRISON, *Oxford Readings in the Roman Novel*, Oxford University Press, New York, 1999.

The OXFORD CLASSICAL DICTIONARY, New York, 1970 ve 1996.

ISBN 975-298-057-0

